

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ו

להזכיר זה. והולכתי לפירוש הזה בעצור שהזכיר ולשים את הלוחות בארון אשר עשיתי (עקב שם ה'). והנה אם אמרנו כי יספר המעשה כאשר היה לעיני שלח קדע טעם למה יזכיר זה (ו) הנה מה נעשה בכתוב לחיב ויהיו שם כאשר לוי. והנה לוחות כי ידבר על הלוחות ששם משה בארון הצריח והם שם עד היום הזה מה טעם ויהיו שם עד היום הזה (ולכיים ח' ח' והכתוב הוא מוקדם). גם לוחות ולעד כי ספר התורה לא היה בארון כי צחלה שם הלוחות בארון ולחיב הכפורת עם הכרוזים. והנה שכן הכבוד על הכרוזים וכתוב יוסף הכרוזים. חיב חיך ישים משה ספר התורה בשנת הארבעים צחוך הארון אם לא יסיר הכפורת עם הכרוזים מעל הארון ואין לורך לכל זה. ועל מה שהציח מן ויהיו שם כאשר לוי אין רחיה. שאין זה נמשך על הלוי ועשית לך ארון עץ. אלל ויהיו שם כאשר לוי ה' צועשה המשכן. כי אז ידעו שומעיו היכן הם הלוחות. (ואחר כתבי כל חלה הראשי התלמיד החשוב צצית מדרשנו מ"ה אציגדור אפנאוילער מה שכתב צקפרו על שינוי הנוסחאות בכתבי הקדש שטרם להוכיח שבחנות היתה נוסחתם הגישה האפורה. ולחנת אגידה שאינו מתקבל על לבני. אלל שבחחא היא וכיון דעל על) והאצרכנאל צפירושו לשמואל סי' ד' קדר העטנות והרחיות שצין שתי הדעות אם ארון אחד היה או צ' ארונות וחזר והכפיל דצרי צתורה צפ' צהעלותך. והיא הכריע כו"ל ארון אחד היה עי"ש. ועל קלח דצרי יס להסיצ כונו שהצנתי על הרמ"בן:

ר"א לא היה בארון וכו'. הדברים נראין שהוא ר' יהודה הוא ר' זן לקיש ובצר כתנתי ש"ל ש"ל שהיה ר' יהודה אומר. וספית היה מונח בארון שצרי לוחות מונחין בו:

פרק ז'

כיצר עשה בצלאל את הארון. עשאו שלש תיבות שתיים של זהב ואחת של עץ. נתן של עץ בתוך של זהב ושל זהב בתוך של עץ וחפה שפתיו העליונות בזהב. שנאמר וצפית אותו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו (שמות כ"ה י"א). ומה תלמוד לומר תצפנו. בלמד שחופה שפתיו העליונות זהב: כפורת של זהב נתונה עליו מלמעלה. שנאמר ונתת את הכפרת על הארון (שם ש"א כ"א). וארבע טבעות זהב היו קבועות בו. שתיים בצפונה ושתיים בדרומו שבהם היו נותנים את הבדים. ולא היו זזים משם לעולם. שנאמר בטבעת הארון יהיו הבדים לא יסורו ממנו (שם ט"ו):

אף על פי שעשה שלמה תבנית כל הכלים תבנית הארון לא עשה. שנאמר ויבאו כל זקני ישראל וישאו הכהנים את הארון (מ"א ח' ג'): הארון היה נתון בתוך הבית ויחלק את הבית עשר אמות מכאן ועשר אמות מכאן. ושני כרובים של זהב היו עומדים על רגליהן בארץ. מכותל לכרוב חמש אמות ומכרוב לארון חמש אמות:

מנין אתה אומר שכיון שהכניסו הכהנים את הארון האריכו הבדים והגיעו לפרכת ונגעו בפתח. שנאמר ויאריכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא יראו החוצה (מ"ב ח' ח'). ובה"ב ו' ט' מן הארון ע"פ הדביר). לפיכך לא נגעלו דלתי בית קדשי הקדשים מעולם: ולא יראו החוצה (שם) אי אפשר לומר שלא יראו שכבר נאמר ויראו. ואי אפשר לומר ויראו שכבר נאמר ולא יראו. הא כיצד. היו בולטים בפרכת ונראים בהיכל כשני דדי אשה. ומנין שהאריכו מבפנים. שנאמר ולא יראו החוצה. למדנו שהאריכו מבפנים. ומנין שהאריכו מבחוץ. שנאמר ויראו ראשי הבדים. ומנין אתה אומר שכשם שנמתחו הבדים כך נמתחו בגפי הכרובים וכסו את הארון וחפו את הבית מלמעלה. שנאמר ויסכו הכרובים על הארון ועל בדיו מלמעלה (מ"ב שם ו'). ובה"ב שם ח' ויכסו הכרובים וכו'.

והיכן היה הארון גנוז. ר' יהודה בן לקיש אומר במקומו בבית קדשי הקדשים שנאמר ויהיו שם עד היום הזה (מ"ב ח' ח' ודה"ב ה' ט' ויהי שם ונו') וחכמים אומרים בלשכת דיר העצים. רבי אומר יאשיהו גנוז. שנאמר ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל הקדושים לה' תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה שלמה בן דויד מלך ישראל אין לכם משא בכתף (דה"ב ל"ה ג'). אמר להם לא יגלה עמכם לבבל שתעלו אותו בכתף. רבי אלעזר אומר לבבל ירד. שנאמר לא יותר דבר אמר ה' (מ"ב כ' י"ו. ישעיה ל"ט ו') אין דבר אלא דברות שבו:

הדלתות לא ננעלו מפני הבדים היוצאים בפתח והפרוכת היתה פרוסה בפני הפתח:

בית קדשי הקדשים שעשה שלמה היו לו כותל פתח ודלתות. שנאמר ויעש דלתות להיכל ולדביר. אבל בנין האחרון לא היה לו כותל אלא שני פסין היו לו וארכו של כל אחד ואחד אמה ומחצה. ושתי פרוכות של זהב היו פרוסות עליהן מלמעלה והיה נקרא מקום אמה טרקסין:

כיצד עשה בצלאל את הארון וכו'. כ"ה דלפוס אופיצאלך. ובהולחת מוה"ר יעללינעק מלמד שחיפה צ"ד. וזילקוט תרומה ר' שק"ז (ולא כרמז בגליון מלאכת המשכן) כ"ד וכו' וחיפה שפתו העליונית וכו' שאין תלמוד לומר מצית ומחזן תלפנו ומחיל תלפנו מלמד שליפה שפתו העליונה צהב. וצק. והזהיר כ"ל עשה וכו' וחיפה שפתו וכו' שאין ת"ל תלפנו ומחיל תלפנו מלמד שליפה שפתו העליונה צהב. ובהולחת מוה"ר פלעש שאין ת"ל [תלפנו] ומחיל וכו'. וצכת"י מוה"ר עפ"ט עשה תיצות שחיס של זהב וכו' שאין ת"ל תלפנו ומחיל תלפנו שחיפה שפתו העליונה. וצכת"י אוקספארד שאין ת"ל תלפנו ומחיל וכו' צהב. והוצאה צרייתא צירושלמי דסקלים פ"ו הכי. כ"ד עשה צללאל את הארון ר"ח (צן גמליאל) אומר — כתב צחקלין חדתיך דל"ג צן גמליאל דנשתבש מדלקמן והכח היא ר' חנינא קחם והוא צר פלוגתיה דר"ל. וכ"ה בהגהות הגר"א — שלש תיצות עשאו וכו' ולחת של זהב וכו' נתן של זהב ושל עץ ושל זהב וליפהו דכתיב ונפית וגו' מחיל תלפנו להציא שפתו העליונה. רש"ל אומר תיצה אחת עשאו וליפהו דכתיב וכו' מחיל תלפנו ח"ר פנחס להציא צין נקר לנקר. וכתב צקרצן עדה דלרש"ל שפתו העליונה לא לריך ריבוי מקרא. וצמדש שה"ש פ"א צ"י תורי זהב הנוקחא וכ"ל נעשה הארון ר' חנינא ור"ש צן לקיש. רח"א שלש תיצות עשאו וכו' ולחת וכו' נתן של עץ על של זהב ושל זהב על של עץ וחיפה שפתו העליונה צהב ר"ש לקיש אומר תיצה אחת עשאו וחפשו מצפנים ומצחוק דכתיב מצית ומחזן תלפנו. ומה מקיים ר' חנינא קרייה דר"ל ח"ר פנחס שחיפה צין נקר לנקר. והגיה צמתנות בהונה ע"פ הירושלמי ומה מקיים ר"ש לקיש קרייה דר' חנינא. וצמתנותא פ' ויקהל ח"ר חנינא דליפורין שלש תיצות עשה צללאל את הארון שחיס זהב ולחת של עץ שקע של עץ צחוק של זהב ושל זהב צחוק של עץ ולח"כ לפה שפתותיהן זהב לקיים מלות עשה שפ' וילפשו זהב טהור ולח"כ ויעש לו זר זהב קציב. ומתוודרשים רח"ה להגהת הגר"א ותקלין חדתיך דר' חנינא דליפורין הוא שנחלק עם ר"ש לקיש. וצצלי יונא (ע"צ ע"צ). אומר רחבה אומר רב יהודה שלשה ארוכות עשה צללאל אונלעי של עץ תשעה (רש"י גבהו תשעה טפחים מצחוק וכו') פנימי של זהב שמונה. חילוק של זהב עשרה ומשהו. והתניא אחד עשר ומשהו. לא קשיא הא כו"ד יש צעציו טפח הא כו"ד אין צעציו טפח ומחיל משהו ז"ר (רש"י עשרה ומשהו תשעה כנגד גובה האונלעי. ומשהו עוצי שולי זהב של חילוק וטפח עשירי עולה למול עוצי הכפרת שהוא טפח ומכסה חיצור הכפרת והארון וכו' כו"ד יש צעציו שולי זהב טפח כחשך יש צעציו שולי העץ. הא כו"ד אין צעציו טפח אלא משהו). ומתבא חזק דליכא צרייתא דתמי ג' ארוכות עשה. והיא צרייתא דתמי צה חילוק אחד עשר ומשהו. והוכרחת להעיר על זאת לפי שלפנינו צרייתא דג' ארוכות עשה ורחינו לחמוראי ר' חנינא ורש"ל פליגי בדבר. ע"כ העירוחי על צרייתא אחרת דתמי צה ג"כ דג' ארוכות עשה. וחמוראי לא ידעי לה. אי נמי ר' חנינא דלפורין ע"פ הברייתא תמי לה ורש"ל לא ידע לה. וע"י צ"י הרצ ונלצים עה"ת צפקוק ולפית אוחו:

ברייתא דמלאכת המשכן פי"ז

כפורת של זהב וכו'. כ"ה דפוס אופיצ'אך וכ"ה צהול'אח מוה"ר'א יעללינעק ושם ג' נותנים הצדים. וצילקוט ארבע טבעות (צ"ל ו"ו) היו קבועות בארון שנים (צ"ל שנים) צלפון ושנים צדום וכו' ולא היו יורדין משם לעולם. וצ"ל וזהויר ארבע טבעות וכו' שלא היו ז"ס וכו'. וזהול'אח מוה"ר'א פלעט ארבע וכו' מנוצעות זו (והגיה המו"ל בהערותיו קבועות. אמנם בחוספות יומא (ע"צ ע"א) צ"ה כתיב כחצו לצברי'אח דמלאכת המשכן תי'א ד' טבעות היו מקבועות זו שנים צלפון וכו'). וכו' שלא היו וכו'. ובכת"י אוקספ'ארד שלא יהיו ז"ס. ובחוספות שם הנוסחא שבין שהיו נותנין הצדים לא היו ז"ס משם לעולם. וגרסיק במונחות (ל"ה ע"א וצ"ו) תי' כל הכלים שבמקדש ארכן לארכו של בית חוץ מארון שארכו לרחבו של בית וכך היה מונח וכך היו צדיו מונחין. מאי קאמר ה"ק כך היה מונח מדצדיו כך היו מונחין (וצרש"י מדכך היו צדיו מונחים מנזרח לנוערב וכו' דאורכ הארון מלפון לדרום ורוחבו מנזרח למערב וכו') ובגמ'רא ומלן דצדיו צפוח'א דארון הו' יתני דילמא לארכו היו יתני. א"ר יהודה תרי גברא צאונת'א ופלגא לא מנסחי להו וכו' עיי"ש. ולפ"ז היו הצדים צדו של ארון וא"כ היו הטבעות צלפון וצדומו. ולשון רש"י עה"ת. פעמתי' כתרונמו זייתיה. וצדויות העליונות קמוך לכפרת היו כתובות שנים מכלן ושנים מכלן לרחבו של ארון והצדים נחונים בהם וארכו של ארון מפסיק בין הצדים אמתים וחלי בין צד לצד שיהיו שני צדי אדם הנושאין את הארון והלכין צדיהן וכו' ושתי טבעות על גלגל האחת וג' הן הן ד' טבעות שבחלל המוקרא ופירש לך היכן היו והו"ו זו יתירה היא ופתרונו כמו שתי טבעות יש לך ליטבה בן ושתי מן הטבעות האלו על גלגל האחת. והרמ"צן העתיק דצרי רש"י וכתב חבל לא ידעתי למה אומר שבצדויות העליונות קמוך לכפרת היו הטבעות שהכוזב היה גדול יותר מאלו. ועוד כי דרך הכבוד הוא שיהיה הארון כשא וגבוה על כתפות הבהמים. ואח"כ העתיק דצרי הרמ"צן שפ"י פעמתי' כמו רגליו כי רגלים היו לארון ופ"י כי הם שמונה טבעות ארבע תחתונות לשאת אותו בהם והעליונות היו ליוסי. וחולק עליו ואח"כ כתב ובמסכת המשכן שבו ארבע טבעות של זהב היו קבועות זו וכו' שבהם היו נותנין הצדים ולא היו ז"ס משם לעולם וכו'. ונוסח'א נכונה היא. ועיי' צר'א"צע שלפנינו שהוא צהיפך שהתחתונות היו ליוסי ותפ'ארת וכו'. ותמיהת הרמ"צן על רש"י יש ליטבה שבשם שלא יסורו הצדים שבשיהיה לורך להלילו מפני האויבים בענין המקופר שגשגה מפלסתי' שיוכלו חכף לשאת אותו כך היו הצדים קמוך לכפרת להוסי' צנקל על הארץ וכן להגביהו צנקל מן הארץ. ובעל מעשה חשב הביא מנזרח דשנת (ל"ב ע"א) לענין המולי'א משה'א למעלה ומעשה טפחים וליף לה מארון. דאמר מר ארון תשעה וכפרת טפה הרי כאן י'. ובמירי דכל טווא דמדלי צמוקות תילת'א מלעיל ותרי תילת'א מלרע. אישתכח דלמעלה מ"י הוה קאי. ובפ"י רש"י דלמעלה מ"י קאי טווא אפ"י חין גובהן של לוי'ס אל'א ג' אמות כמונו (עיי"ש צחי דמכתף אדם לארץ ג' אמות כדאמר צתרגום מגלת אסתר וכו') הרי י"ח טפחים וארון אינו תלוי למטה מכתפותיהן אל'א ו' טפחים וצ' שלישי טפה אישתכח דגבוה י' ויותר. וכתב שלזה כוון רש"י וקמוך לכפרת כל'א צה"י העליון. ותמה על הרמ"צן שהוא צד גמרא ערוכה. וקיים לכן חין לי אל'א לומר דאישתמיט ליה למר אותה קוביא דשנת. וביומא (ע"צ ע"א) רבי יוסי צר חנינ'א רמי כתיב בטבעות הארון יהיו הצדים לא יסורו ממונו ובתיב והצחת את הצדים בטבעות (כל'א) וסיפיה דקרא לשאת את הארון בהם. וא"כ כשאין לורך לשאת אותו יכול לשמוט (הצדים) הא כילד מתפרקין ואין נשמטין. תי'א נמי הכי בטבעות הארון יהיו הצדים יכול לא יהא זין ממקומן ת"ל והצחת את הצדים בטבעות. אי והצחת את הצדים יכול יהיו נכנסין ויוצאין ת"ל בטבעות הארון יהיו הצדים הא כילד מתפרקין ואין נשמטין. ופרש"י צר'א"שיהם היו עבים והכריס ראשן אחד דוחק בטבעת וצאמלען היו דקין הלכך לא היו נדחקין בטבעות אל'א מתפרקין והולכין לכאן ולכאן חבל חין נשמטין ללאת מהן לפי שהן עבין צר'א"שיהן (כל'א דדוחק יכול לשמוט אותן ואסרה זאת החורה צללו לא יסורו ממונו לעולם) וקוביא דגמרא שם מוכח בפירושו שהרי קודם לזה גרסיק א"ר אלעזר המזיח השן מעל האפד והמקיר צדי ארון לוקה שנאמר לא יח ולא יסורו (ל"ל ולא יח לא יסורו שבי' צמקרא וכ"ה צנוסחת דקדוקי קופרים) מתקיף לה רב אחא צר יעקב ודילמא (כי) [הכי] קאמר רחמנ'א — כ"ה צנוסחת הד"ס — חדקינהו ועבדינהו שפיר כדי שלא יח ולא יסורו. מי כתיב שלא יח ולא יסורו. ופרש"י חדקינהו קשרס יפה. ועל הטבעות והצדים אומר שיתנס בטבעות דוחק. ועיי' הביאו הא דר'צ"ח רמי ומשני הא כילד מתפרקין ואין נשמטין. ומדל'א כתיב ולא יסורו ממונו דהיינו מעלמן וכתיב לא יסורו ש"מ לללו נמי אחי שלא יסירם דוחק. כ"ה נוסחת רש"י חבל נוסחת הספרים וכתיב והוצא את צדיו (צ"פ מנצח כ"ז ז') וכו' ת"ל והוצא את צדיו בטבעות אי והוצא את צדיו וכו' והצי'א בהגהות הד"ס כתי' כמסחת רש"י. וכתב על זה והוא הנוסחא העקרית

וע"י חוקי ות"י וריעב"ה. וכחצ רצ"י חליקום הי"ג כתיב וכו' וכתיב ושמו זדיו (צמדצד ד' ו') צמדצד סיני צקדר פריקת המשכן וכו' ומדכתיב ושמו זדיו מכלל שהיו כמרקין מן הטבעות וצבעת מסע היה נחתו בטבעות. וזכר הספרים כתיב והוצא את זדיו בטבעות ונראה דההוא שצוט הוא דהא ההוא קרא לא משמע"ה אלא צומצמ. ואידך קרא דכתיב צליווי ארון והצאת את הזדים בטבעות לא מתוקם שפיר דל"כ מאי קושיא הוא והא נשום צליווי הוא דכתיב ע"כ. וכבר פירשתי לעיל להקושיא הוא מסיפיה דקרא. וצתוקמות שם גרסו והוצא את זדיו בטבעות וכחצו. קשיא לי עוצא אמאי מיייתי האי קרא דהוצא דכתיב גצי מוצח הנחשת וצבין קרא דהצאת דכתיב גצי הארון. ועוד שמעתי מקשים דצבעת סלוק מסעות כתיב וצא אהרן וצניו צנסוע המחה וגו' עד ושמו זדיו משמע דצנסוע המסעות היו משימין אותן צדים וקשה. והא כתיב לא יקורו מוננו. ורצינו יעקב מאורליי"ט מתוך זה דשמו זדיו על כחפי המסאים קאמר להוליכין. ולצי מהסס שהרי צני קהת לא היו שם עדיין וכו' כדכתיב ולא יצאו לראות וגו'. ויותר היה נראה לפרש דהאי ושמו זדיו היינו שמושכין הזדים לכל חוץ להיות כראין צולטין צפרוכת וכו' מיהו קושיא קמייחא שהקשיתי דזוכחא קאי. ודוחק הוא לשצט הספרים דצכולהו גרס והוצא את זדיו וצמקלת ספרים גרסינן צצרייתח והצאת אצל צחתקפתח דר' יוסי צרי חנינא גרסינן צכולהו והוצא. ואי לא דומתפינח הוה אמיתח דח' טבעות היו צארון (ובדעת הרמ"ע עיי"ש) וכן מוכיח הפסוק דכתיב וילקת וגו' על ארבע פעמותיו דהיינו ארבע קרנותיו כדומתרגמינן זויתיה. והדר כתיב ושתי טבעות על ללעו האחת וגו' משמע דארבע טבעות היו על שתי ללעויותיו. לצד מאותן ד' שעל ד' פעמותיו. ד' טבעות מהם היו צדים קצועין לא יקורו וצד' מהן שהיו למטה או למעלה מאותן טבעות (כרש"י או כרמ"צ) היו משימין צדים צבעת סלוק המסעות לשאת את הארון צהם והיינו הנך דכתיב צהו ושמו זדיו. וא"ת מאי פריך הבא ר"י צריח לישי דשני מייני צדים היו י"ט מהם קצועים וי"ט מהם ככנסין ויולחין כדפרישית. י"ט לומר דעל כרחק והצאת את הזדים בטבעות אכולהו צדים קאי וכו' ומשמע ליה דצטוה קאי אכולהו וכו' ולהכי מיייתי כתיב דהוצא דכתיב צומצמ לגלויי אהצאת דארון כי היכי דהוצא דמחצ לא היו הזדים קצועים דהא לא כתב חסם לא יקורו מוננו הכי כתיב והצאת דארון לא היו ממש קצועין לגמרי. וא"ת לפי מה שפירש דאכולהו ד' צדין קאי קשה מאי דכתיב ציה צההוא קרא לשאת את הארון צהם. ואין לחזק דצכולהו ארבעה צדים היו נושאין וצחים מהם היו ארובין וצנים האחרים קלרים מהם דצמרק שתי הלחם משמע דצארבעה גצרי הוו דרו לרו ותו לא. ונראה לי דהצאת לא קאי אלא אהק צדים הקצועין שהרי אותן צדים שאינן קצועין מה הולך להצדיקין כאן לומר והצאת והלא לא היו מכניסין אותן אלא אהרן וצניו צבעת המסעות. חדע שהרי צכולהו כתב ונשא צם את השלחן וכן צומצמ הנחשת כתיב והוצא את זדיו וגו' צשאת אותו וצומצמ צהב כתב מתי לצחים לצדים לשאת אותו צהמה. אצל לא כתב צהם והצאת צליווי. וצבעייה לא כתב ויצא דכתיב גצי הארון צין צלוואה צין צעשייה. ואע"ג דצצרייתח דמלאכת המשכן קבי"ה ד' טבעות היו מקצעות צו שחים צלפוטו ושחים צדרומו שכיון שהיו נחתין הזדים לא היו זזים משם לעולם וכו' ללא חשיב אלא אותם ד' טבעות שהזדים קצועין צהם אצל אותם שלא היו הזדים קצועין צהם ולא נעשו אלא לצורך שעת המסעות לא קא חשיב. חדע דלא קא חשיב חסם טבעות של שלחן ושל מוצח הנחשת והצב ולריך עיון. ע"כ. ואני חושב דצרייתח זו צהה להשוניענו מה שצשאר אף לעתיד ציוני צלמה. שהרי שנו עלה חשיב"י שצעה שלמה צצנית כל הכלים צצנית הארון לא עשה וכו'. ולכך הצבירו הטבעות והזדים צארון ולא צשאר הכלים. ועוד שהיא מלה לדורות והמסיר צדי הארון עובר צלאו. וצגוף הענין דצרי רש"י מסכימין עם הצרייתח וכמו שפירשתי נומחתו צגמרא. ואוסף ע"י דהצרים מדויקים צלשון החורה. דצומצמ כתיב והוצא את זדיו וגו' צשאת אותו. אצל שלא צבעת המסעות יסירו הזדים. וצארון כתיב והצאת את הזדים על ללעת הארון לשאת את הארון צהם. שהיו הזדים צעצעות על ללעות הארון לצורך שמוצ זה. ואח"כ הוסיפה החורה צעצעת הארון יהיו הזדים לא יקורו מוננו. ומדכתיב לא יקורו מוננו ולא כתיב לא יקורו. והיינו צין מעלמן צין ע"י אחרים ח"כ אינם אלא כמו שפ"י צגמרא מתפרקין ואין שמעין. וצחוקוי כתב וילקת לו וגו' לפי פשוטו הם טבעות קטנות שהיו מן הארון עלמו על ד' פעמותיו משני לדי רחצו וגו' ושתי טבעות אחרים גדולים להיות צחים לצדים ושתי טבעות אלו קצועים בטבעות קטנים. וכשהיו מרחים את הארון היו הטבעות הגדולים משפלים עם הזדים ונחלין שם שלא היה רובה הקציה שימששו צארון כשהיו הזדים צעצעות וכו'. ולפי הפשט הזדים עומדין דוחק צעצעות שכשהיו נושאין את הארון ויעלו הרים וירדו צקעות לא ירד הארון על כחפות נושאיו אר שחא צ' חרילין צכל אחד מן הזדים והטבעות נחונים צהם. וצעל מעשה חושב הסבים עם רש"י ורמ"צן שלא היו אלא ד' טבעות ועל דצרי החוקמות

ברייתא דמלאכת המשכן פי"ז

כחצ כל הלופה ומציעו צלותו לשון יצין ויחזן שאינו מן החוספות שהרי הוא נשונה מאלד מאלד מרגילות
לשונם קחטו מעט ומדענו. ודברי פי חכס חן. כי סגנון מהר הוא צאלו החוספות:
אף על פי שעשה וכו'. נס' והזהיר וכת"י חוקפאלד וחכ"י צו"ו. וכל"י לנדכתיב
ח' הארון היינו הארון שעשה משה. ובענפי יהודה כתב בכת"י פאר"ז הוסיף עוד ויצ"חו הבהנים ח' ח'
ארון צרית ה' אל מקומו אל דציר הצית אל קדש הקדשים אל חתח כנפי הכרוצים (שם פקוק ו').
וצעל זית רענן הצין שעלמה עשה. ארון אחר ולא עשאו. כתצנית ארון משה. וצא לדצר זה ע"י
האגדות צמדדשים. צעמות רצה פ' ואר"ח פ"ח דרשו על שאלו שעדים ראשיכם וגו' שלמה אחר הפקוק
הזה צעשה שהכניס הארון לבית קדשי הקדשים. עשה ארון של י' אמות כיון שהגיע לציה"מק היה
הפתח של י' אמות ואין עשרה אמות יכולין להכנס צחוך עשרה אמות ועוד שהיו טעונין צו וכו'. והוא
ג"כ צתנחומא פ' ואר"ח ושם איתא שעשה ארון של עשר אמות והכניס ח' הארון לתוכו ונשא אותו כיון
שהגיע לפתח וכו' (וצתנחומא הוללת צאצער כשמעו המלות והכניס הארון לתוכו ועיי"ש צהערה מ"ט).
אצל צמדדש תהלים נחמור כ"ד צקש שלמה להכניס ח' הארון לבית קדשי הקדשים והיה השער קטן
חמש אמות ארבו וצ' אמות וחצי רחבו והארון היה וכו' וכו' לא אמה וחצי נכנסת צחוך שמים וחצי
אלא צלותה עשה דצקו השערים זה צה וכו'. ופליג צחרתי צגדל השער וצענין הארון. וצצמדד
רצה פנ"ו דרשו כולו צענין אחר שהיו הפתחים שפלים וכו' עיי"ש ושם פ"ד ציקש להכניס ח' הארון
לבית קה"ק וצלותה עשה דצקו שערים זה צה וכו'. וכ"ה צצצת (צ' ע"ח) וצצמוד קטן (צ' ע"ח)
וצקנהדרין (ק"ה ע"ח). וע"כ דצרי הז"ר צמה שרולה להעמיס צצרייתא שלפנינו צטלים. אצל עכ"פ
דצרי המדרשים צפ' ואר"ח וצתמיהין. ונראה שהמעתיק שמע ולא ידע מה שמע. ועיקר הצמיהה היחה
על הכרוצים של שלמה שכל כרוצ היה עשר אמות קומתו וחמש אמות כנף הכרוצ האחת וחמש אמות כנף
הכרוצ השנית עשר אמות וקלות כנפיו ועד קלות כנפיו (מ"ח ו' כ"צ וגו') ח"כ כל כרוצ הולך למקום
עשרה על עשרה ועל זה יש לתמוה הי"ך הכניסן. ואולי שכל"ל צמדדש ונקטע הלשון ונצצצצ. כמ"ל:
הארון היה נתון וכו'. כ"ה נוסחת הילקוט תחומה סק"ז. וצדפוס אופיצ"ך ארון היה
וכו' וחולק ח' הצית עשר אמות על עשר אמות וצני כרוצים וכו' ומכרוצ [לכות"ל] חמש אמות. והעיר
ע"ז ר' חייק ש"ער צדפוס יסן לארון. וצהוללת מוה"ר"ל יעללינעק אחרת היה נתון וכו' צצדפוס אופיצ"ך
וגורס ומכרוצ לארון. וצס' והזהיר קטוע רישא ומתחיל היה נתון צחוך וכו' עשר על עשר וכו' ומכרוצ
לארון וכו'. וצהוללת מוה"ר"ל פלעש אחרת היה נתון וכו' חולק ח' הצית עשר אמות על עשר וכו'
ומכרוצ לארון (והגיה צהערוציו הארון היה וצצצצ שם הארון). וצכת"י מוה"ר"ל עפצט"ין אחרת
ארון היה נתון וכו'. וצכת"י חוקפאלד אחרת היה ארון נתון וכו'. וצצניהם השאר צהוללת מוה"ר"ל
יעללינעק. וצמעשה חושב פ"ח ל"ו ע"צ העתיק והארון נתון וכו' עשר אמות. על עשר אמות
(כ"ה שם הנקודה). ומלת אחרת המצטרצצצ צנוקחאות וצצצצעה למלת אחרת היא חדה סתומה
ואין ספק צעייני שצצל הילקוט הגיה ומחקה. ואולי היה כאן חיה שם הדורש צר"ח דרך משל ח"ר
תנחום וצדומה וצצצצצ. וכן המסחא עשר על עשר שצכל הספרים היא חדה פליאה שהרי צית קדשי
הקדשים היה עשרים צאורך ועשרים צרוחז ואם נחלק הצית יהיה עשר על עשרים. וצנקודה המחלקת
עשר. על עשר חייני מולא פתרון לחדה ז'. אם לא סנפרש שהארון הוא צנקודה המחלקת ח' הצית
ל"י חלקים וכל חלק עשר על עשר. ועכ"פ צרוה דעת הילקוט שהגיה עשר אמות מכלן וכו'. וכן
הגהת ר' חייק ש"ער ומכרוצ לכותל ה' אמות אין לה טעם. ש"ס מכותל לכרוצ ה' אמות ממילא
מכרוצ לכותל ה' אמות. ואם דעתו כלפי כרוצ השני היה לר"ך להגיה ומכרוצ השני לכותל. ומעתה
נעמוד על פירושו של דצר. צמקרא בחוב צדה"צ (ג' ח' וגו') ויעש ח' צית קדש הקדשים ארבו על
פני רחב הצית אמות עשרים ורחבו אמות עשרים וגו'. ויעש צצית קדש הקדשים כרוצים שמים וגו'
וכנפי הכרוצים ארבע אמות עשרים. כנף האחד לאמות חמש וצצצת לקיר הצית והכנף האחרת אמות
חמש וצגיע לכנף האחר. וכנף הכרוצ האחד אמות חמש וצצצת לקיר הצית והכנף האחרת אמות חמש
דצקה לכנף הכרוצ האחר. כנפי הכרוצים האלה פרשים אמות עשרים והם עומדים על רגליהם ופניהם
לבית. שם (ה' ז') ויצ"חו הבהנים ח' ארון צרית ה' אל מקומו אל צציר הצית אל קדש הקדשים אל
חתח כנפי הכרוצים. והיו הכרוצים פרשים כנפים על מקום הארון ויכפו הכרוצים על הארון ועל
דציו מלמעלה. וצמלכים ח' (ו' ט"ז וגו') ויצן לו מצית לדציר לקדש הקדשים וגו' וצציר צחוך הצית
מפניהם הכין לתתן שם ח' ארון צרית ה' ולפני הדציר עשרים אמה ארך ועשרים רחב ועשרים
אמה קומתו וגו' ויעש צצציר שני כרוצים עליו שמן עשר אמות קומתו וחמש אמות כנף הכרוצ האחת
וחמש אמות כנף הכרוצ השנית עשר אמות מקלות כנפיו ועד קלות כנפיו. ועשר צלמה הכרוצ השני

וזה אחת וגו' קומת הכרוז האחד עשר צלמה וכן הכרוז השני וגו' ויפרשו את כנפי הכרוזים ומגע
 כנף האחד בקיר וכנף הכרוז השני נגעת בקיר השני. וכנפיהם אל חוץ הצית נגעת כנף אל כנף.
 ושם (ח' ו' ו') ויצאו הכהנים וגו' כי הכרוזים פרשים כנפים אל מקום הארון ויטכו הכרוזים על
 הארון ועל צדיו מלמעלה. ושם בצרייתא ונגילה (י' ע"ב) וארי לוי דצר זה מקורת צדינו מאצותינו
 וקום ארון אינו מן המדה. תניא נמי הכי (ג' ר' חננאל דתניא) ארון שעשה נשה יס לו עשר אמות
 לבב רוח. וכתיב ולפני הדציר עשרים אמה. וכתיב כנף הכרוז האחד עשר אמות וכנף הכרוז האחד
 עשר אמות. ארון גופיה היבא הוה קאי אלף לאו שמוע מינה צנפ היה עומד. וגמרא זו מתנהת. חלף
 דליתיה צוקרא בדווייתא צוקרא אלף שמקלות כנפיו עד קלות כנפיו עשר אמות. אלף היה כל זה.
 המקרא ונלמדנו אורך ורוח וגובה של קדשי הקדשים ומאי קושיא ארון גופיה היבא הוה קאי. ובי
 אין מקומו די לו צלמתי ארך ולחצ. וזהגרות ד"ס הציא נוסחאות אחרות בהצחת המקראות. וגם
 נוסחאות דלף גרסי ארון גופיה היבא קאי. אלף עכ"פ כולם מסכימים ארון צנפ היה עומד. ומאיבא
 ילפי לה. אי מקורת מאצותינו היא נשים יד לפה. אלף ילפומא מקראי ליתא. וציומא (כ"א ע"א)
 שקלי וברי צהא דתנן עשרה נשים נעשו צ"ההונק ופריך ותו ליבא והאמר ר' לוי דצר זה מקורת צידו
 וכו' ולא הזכירו הא דצרייתא דצנפ היה עומד. ועוד שאלו ואמר רבנאי אמר שמואל כרוזים צנפ היו
 עומדין. ונשני דמיס דגואי לא קחשיב. ופרש"י כרוזים צנפ וכו' גופי הכרוזים וכו' נמלאו הכנפים
 מחזיקים את כל החלל מולף עובי הגוף אינו מן המדה. וצנפא צתרא (ל"ח ע"ב וכו') גרסינן רבי
 חייבא נפק לקרייתא רוחו ליה קראי אהדדי. כתיב והצית אשר צנה המלך שלמה לה' ששים אמה ארכו
 ועשרים רחבו ושלושים אמה קומתו. וכתיב ולפני הדציר עשרים אמה אורך ועשרים רחבו ועשרים
 אמה קומתו. אמר להו כי קא חשיב משפת כרוזים ולמעלה. מאי קמ"ל לנטה כלמעלה מה למעלה
 אין משמש כלום אף לנטה אין משמש כלום. מסייע ליה לר' לוי דח"ר לוי ואיתומא. ר' יוחנן דצר זה
 מקורת צדינו מאצותינו מקום ארון. וכרוזים אינו מן המדה. תניא נמי הכי ארון שעשה נשה יס לו
 רוח עשר אמות לבב רוח ורוח. והנה הוקיפו כלן וכרוזים דל"ה הרי משמש לנטה לעמידת
 הכרוזים. והדר גרסינן אמר רבנאי אמר שמואל כרוזים צנפ הן עומדים שגמרא וממש אמות וגו'
 עשר אמות מקלות כנפיו וגו' גופיהו היבא הוה קיימי. וע"פ הקשו חז"י ור"א בר יעקב ור"ה צריה
 דר' יהושע ור' פשא ור' חשי ודחו ראינו דשמואל. ואזכיר דצרי חז"י ודילמא צולטין כתרנגולים הו
 קיימי. וע"פ הרש"ב מי יומר דצנפ היו עומדין למולף גופן של כרוזים צולטין ויולאין מתחת כתרנגולים
 שהגוף בולו תחת כנפיו ולא צינתיים שאין הרחקה והפרש צין הכנפים אלף מקורבים וכו' ששני הכנפים
 יולאים ומקום אחד צלמלע הגב וכו'. וכל הכן קושיות אינם אלף לסתור דצרי שמואל. אלף למה
 דאמר וקומא הא דשמואל דלנטה אין משמש כולם שהיא מקורת צדינו מאצותינו. אין מקום לבב
 הקושיות והדחיות. וצחוקמות שם צ"ה מתקין לה חז"י כחצו ול"ת חכמי צנפ היו עומדים לעשרים
 בעשרים היכי יתיב. וי"ל וי"מ פריך חז"י שהגוף לא היה עומד צנפ. אמנם הא ודלוי ל"ק דמי יומר
 דצקו שוה הכנפים נוגעות בקיר. דילמא כנף של לפון נוטה קלת למזרח וכנף של דרום נוטה קלת
 למערב או איבא. עכ"פ צרייתא שלפנינו מסכנות עם אלף הקושיות דהארון צלמלע צית קה"ק היה
 מונח. ובעל מעשה חושב האריך צקוף ספרו על דצרי הרי"ב צ"ח צ"ב (כ"ה ע"א) צ"ה. ולבא.
 ורי"ב צ"ח אומר דושה (ונצ"המק) אין ללמוד שהשכינה צמערב דהיי דצית קה"ק היה צוערב המקדש
 וי"ו הארון שהשכינה שם כדכתיב ונועדתי לך שם היה צמערב צית קה"ק. והעיר שהתו"ט יונא פ"ה
 מ"ב הקשה על זה וכן על הרמ"ב שכתב צ"ד מה צית הצמירה ה"א דצמערבו היה. ועוד האריך
 צה צנפא צתרא פ"ב (ובצר רוחו ע"פ צ"ס חדש דפוס ויילנא על הגליון) ותמה על הכסף נשה
 צהצ על הר"מ שאלף כתוב שכך הוא בצרייתא דמלאכת המשכן פ"ד. דשם לא החבר מה כלום
 ד"רצה דצ"פ נפירט דצלמלע היה: ומה ששנו ומכרוז לארון חמש אמות היינו לנקודת האלמלע
 שהארון חולק שהרי כתיב וכנפיהם אל חוץ הצית נגעות כנף אל כנף ח"כ פוגעות זו את זו צנקודת
 האלמלע שצצית. ובין שהכנף היא חמש אמות ח"כ ומכרוז לארון דהיינו לנקודת האלמלע חמש אמות.
 ובשומדצרים מהארון אינם מדצרים מהארון חמש דהיינו מארכו ורחבו שהארון אינו מן המדה אלף
 מנקודת האלמלע דצרו. ואין לנו מקשידין צחצחון זה אם הארון צלמלע או צרהצו היה עומד צרהצו
 של צית שהארון אינו מן המדה. והו מכבודו של ארון שלף להשתמש צו צחצחון המדות. הלף תראה
 שהתורה אמרה ויהי צקופע הארון וגו' וצנפא יאמר וגו' באלו הארון נוסע מעלמו ונח מעלמו. ואומר
 וארון צרית ה' נסע לפניהם (צמדצ"א) וע"כ בשידצרו מושאי הארון יאמרו שהארון נוסע את
 נוסעו. וכן אמרו צנפ היה עומד: ונתחלום הענין אשתיק מה שהציא בענפי יהודה מבתי פאריז וי"ל.

ברייתא רמלאכת המשכן פי"ז

היה נתון בדביר (קטוע רישא כצפי והזהיר) וחולק את הדביר צמוד. וצנץ היה עומד. הק' כי הדביר כי חמה אורך ובי חמה רחב והארון חמתיים וחצי ארכו וחמה וחצי רחבו והוא היה נתון. צמוד הדביר והיה לו רוח עשר אמות לכל רוח (הדברים מתמיהין) ודי כרוצים עלי שמן היו עומדין על רגליהן צארץ (אצל במקרה לא נמלא כי חס צ' כרוצים) ה' אמות כנף. הכרוז האחד וה' אמות כנף הכרוז השני " אמות מקלות כנפיו. אל קלות כנפיו. ושני כרוצים כנף זה נוגע לכנף זה ויטכו הכרוצים על הארון. ע"כ. והבנתי הערותי צומצמות וצעל ענפי יהודה לא העיר כלום:

מנין אתה אומר שבינו וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאלך. ובהולאת מוה"ר יעללינעק ונגעו צפתח לפיכך לא נגעו לדחות צ"ת קה"ק מעולם שני ויחריבו וגוי אי אפשר לומר שלא יראו וכו' שכסם שנמתחו הדדים כך נמתחו (ס"ח כשתחו. ל"ל נפתחו ע"י הולאת המצורג) כנפי הכרוצים וכו' וכפו את הצית וכו'. ובהולאת מוה"ר פלעט כבהולאת הקודמת וג' לא נגעו לדחות וכו'. ול"ג הא כ"ל. וג' היו צולטין לפרכת וכו' וחפ"י) את הצית וכו'. וצילקוט ומנין אתה אומר שצטעה שהכניסו וכו' ונגעו צפתח לפיכך לא נגעו לדתי וכו' (כבהולאת הקודמת) א"ח לומר ויראו וכו' וא"ח לומר לא יראו וכו' צולטין היו צפרכת וכו' כך נמתחו ראשי הכרוצים וכיסו"י) את הארון ומיפו את הצית מלמעלה שני וישאו הכרוצים על הארון מלמעלה. חה שיצוט שאינו כן צמקראות. ובתצ הזית רענן שהחריבו מצחוץ פ"י שהיו דוחקין צפרכת. וצפי והזהיר מנין א"ח שכשהכניסו וכו' כצילקוט. לא נגעו צ"ת קה"ק וכו' הא כ"ל היו צולטין וכו' ומנין שהחריבו צארץ שני ויחריבו שני הדדים ומנין שכסם שנמתחו וכו'. וכולל משוצט ומקוטע. וגרס כך נמתחו ראשי הכרוצים וסיכו את הארון ומיפו את הצית. וצענפי יהודה העתיק מכת"י פאר"ז וכיון שהכניסו הבהגים את הארון החריבו הדדים והגיעו צפרכת עד שהגיעו צפתח ק"ק לפיכך לא נגעו לדחות ק"ק מעולם שני ויחריבו וגוי. וצבת"י מוה"ר עפשטיין שצטעה שהכניסו וכו' שהחריבו הדדים וכו' לפיכך לא נגעו לדחות צ"ת קדשי הקדשים שני וכו' א"ח לומר ולא יראו וכו' וא"ח לומר ויראו (והקופר תקן וסרס כצילקוט) הא כ"ל צולטין צפרכת ונראין כעין שני דדי חשה וכו' (ול"ג המלות למדנו שהחריבו מצפנים שנאמת מיותרין הן). ומנין שכסם שנמתחו וכו' וחפ"י את הצית וכו'. וצבת"י אקספארד כיון שהכניסו הארון וכו' והגיעו לפרכת והגיעו לפתח לא נגעו לדחות (ול"ג לפיכך ונוקחא הגונה היא). א"ח לומר ולא יראו וכו' א"ח לומר ויראו וכו' הא למדת שהחריבו מצפנים וכו' ומנין שכסם (כצת"י עפשטיין) וכו' ומיפו את צדו מלמעלה שני (ונוקחא הגונה היא). ועכ"פ הא לא נגעו וכו' הוא צבל הנוקחאות קודם שנאמר וכו' ולא ידעתי מהיכן לקחו צדפוס אופיצאלך לקדו חחר הראיה מהמקרה. ואין לומר שהוא מתיקוני ר' אייך שייצר שהכריחו מלת לפיכך, שאין דרכו לשחוק ולהעלים חס שינה הנוקחא: גרסינן צומחאות (כ"ח ע"ח וצ') דתניא ויחריבו הדדים יכול לא היו נוגעין צפרכת ת"ל ויראו. אי ויראו יכול יהו מקרעין צפרכת ויולאין לחץ (כן הגיה צשיטה מקובלת) ת"ל לא יראו החולה. הא כ"ל דוחקין וצולטין צפרכת כמין שני דדי חשה שנאמר לחור המור דודי לי צין שדי ילין (שה"ש א' י"ג). וצרש"י דוחקין וצולטין צפרכת. לפי שהיה הארון כנגד הפתח בלחמרינן צמגילה (י" ע"צ) ארון שעשה משה כשמונה בדביר היה לו עשר אמות ריוח מנחו לכותל לכל לך. והדביר היה עשרים על עשרים ומקום ארון אינו מנעט בדביר דצנץ היה עומד. אלמלא צלמע הדביר קאי והפתח נמי היה צלמע צכותל מצדתי והיו הדדים צולטין צפרכת צצפתח. והתוספות צד"ה דוחקין כחצו מעשה נס היה דארון צלמע קה"ק היה ולכל לך עשר אמות וכו' וא"ח חפילו למ"ד שהדדים כשנערים ללך אחד היאך מגיעים עד הפרכת הא לא היה אורכן עשר. אל"ה ע"י נס החריבו הדדים עד שהיו דוחקין ונראין כשני דדי חשה לחיצתן של ישראל. וצרייתא זו מקורה צתוספתא יומא פ"ב וה"ג התם. שני צדי ארון היו יולאין מן הארון עד שמגיעין לפרכת שני ויחריבו הדדים. יכול לא נראו מתוכה ת"ל ויראו ראשי הדדים. יכול שקרעו את הפרכת ת"ל ולא יראו החולה. אמור מעתה החריבו הדדים והגיעו לפרכת ודחקו את הפרכת והיו נראין מתוכה ועליהם מפורש צקבלה לחור המור דודי לי צין שדי ילין. וציומא (כ"ד ע"ח) רב יהודה רמי כתיב ויראו ראשי הדדים וכתיב ולא יראו החולה הא כ"ל נראין ואין נראין. תניא נמי הכי ויראו ראשי הדדים יכול לא יהו חץ ממוקומן ת"ל ויחריבו הדדים יכול יהו מקרעין וכו'. ופרש"י כשני דדי חשה צצולטין מתחת חלוקה. וסגמון הצרייתא שלפנינו חמיה קלת שהדברים כפולים צה. ע"כ כ"ל שהצנץ ולא יראו החולה א"ח לומר וכו' עד כשני דדי חשה היא הוספה ע"פי הגמרות. ופרכינן צצמרא שם צמקדש ראשון נ"י הואי פרכת. ומשני מאי פרכת פרכת דצנץ. כל"ו צצפתח היה פרכת וע"י לקמן צסוף הפרק. וצמקרא כחוצ ואת פתח הדביר עשה לדחות עלי שמן (ומ"ע ר' ל"ח) וכתיב ויעט את הפרכת חכלת וארמון וכרמ"ל וצן ויעל עליו כרוצים (דה"ע ג' י"ד) וע"י צזית רענן:

והיכן היה הארון נגזו וכו'. כ"ה בדפוס אופיצאלך חלל שכתוב שם תנו את הארון. חבל במקרה כתוב ארון. ורי חייק שייער הוסף במחצרות [ומי גמזו] רצי אומר וכו' והשמותים. ובהולאת מוה"ר יעללינעק ארון גמז וכו' ר"ח אומר לבצל ירד וכו' ר"י אומר יאשיהו גמז וכו'. ובהולאת מוה"ר פלעש היכן היה כתוב וכו' בלשכת דור העלים ר"י אליעזר אומר לבצל ירד וכו'. ובציצוס אין דבר חלל העלים שבו ותקנו המיזל בהערותיו. רצי אומר יאשיהו גמז ש"י ויאמר אל הלויים אומר לא ירד עמכם לבצל שחעלו אותו בכתף. והיא מקוטע ומשובש קלת. ובילקוט והיכן היה נגזו ר"י שבעון צן לקיש אומר (והוא שיצוס באשגירת ליטנא ע"י השם צן לקיש אמנם רש"י אומר חל היה ולא הכר בצרייתא) וכו' ר"י אליעזר אומר בצל ירד וכו' רצי אומר יאשיהו גמז ש"י ויאמר אל הלויים וגו' את הקדש וגו' משא בכתף עתה עצדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל. אומר ליה (בשיצוס) לא ירד עמכן וכו'. וצ"י והזהיר בדפוס אופיצאלך חלל שהוא מקדים ג"כ ר"י אליעזר לרצי. והוא שם בשיצוס ר"י אומר יאשיהו גמז ש"י ויאמר ללויים וגו' חס לא יעלה עמכם לבצל. והמיזל הגיה יאשיהו וכו' אומר להם לא. ומלת יעלה לא הגיה ול"ל ירד או יגלה בדפוס אופיצאלך ובחלפה הגימ"ל צע"י. ובכת"י מוה"ר עפשטיין ר"י שבעון צן לקיש בשיצוס כמו בילקוט. וגרס ר"י אליעזר אומר לבצל וכו' ולא יותר וכו' תנו את הארון אל הצית כי אין להם משא בכתף זעתה עצדו וגו'. ואינו כן במקראות. וגו' לא ירד עמכם. ובכת"י אוקספארד היכן ארון כתוב במקומו וכו'. והוא מקוטע. ומקדים ר"י אליעזר לרצי וגרס ואין דבר חלל דברות הארון. ומעתה עפ"י רוב המסמחות ל"ל ר"י אליעזר ולא ר"י אליעזר: שרנו במשנה דסקלים פ"ו ה"א וצ"י. מ"ג השמותיו היו במקדש של צית רצן גמליאל ושל צית ר"ח סגן הכהנים היו משתחוין מ"ד. והיכן היתה יתירה כנגד דיר העלים שכן מקורת צידם מחצותיהם ששם הארון נגזו. מעשה צכהן אחד שהיה מתעסק וראה הרלפה שהיא משונה מחצרתה צא ואמר לחצירו לא הספיק לגמור את הדבר עד שיילתה נשנתו וידעו צייחוד ששם הארון נגזו. כמלינו למדין שצפתי המשפחות אחת ממשפחות כהונה ואחת ממשפחות צית דוד היתה מקורת שהארון נגזו. וע"י מעשה צכהן אחד ידעו צייחוד שנקום הגניזה היא במקום שבעו צצית שני לשכת דיר העלים. ואיך תחלי לא ידעו מונקורת זו. ורצי דלחא מרצן גמליאל גילה מקורת זו. ושנו עלה בתוספתא סקלים ספ"ב ר"י אליעזר אומר ארון גלה לבצל ש"י לא יותר דבר אומר ה' ואין דבר חלל דברות שבו. ר"י שבעון אומר הרי הוא אומר ולתשובת השנה שלח המלך נבוכדנצר ויביאנו צבלה עם כלי חומדת צית ה' (דה"צ ל"ו מ"י) חילו הן כלי חומדת צית ה' (היא לשון שאלה כמו שצארתה צקדר אליהו רצה שחילו לרצים כמו אחיה ליחיד. ובנוסחת ערפורט השמיט המעתיק זה המאמר לפי שלא הבין מלות חילו הן שבעינינו בעיני אחיה הוא) זה ארון. ר"י יהודה צן לקיש אומר ארון במקומו נגזו ש"י ויאריכו הצדים וגו'. וכפלו הדברים בתוספתא קוטה פ"ג והכי שבו שם. ומשנגמז ארון נגמז עמו דצריה ומי גמז יאשיהו המלך גמז. מה ראה. כיון שכתוב צתורה יולך ה' אותך ואת מלכך. וגו' פקד ללויים וגמזוהו שחמז ויאמר ללויים [בתוספתא ערפורט הנוסחא וכיון שצא יאשיהו גמז את הארון ולכלכת המן וכו' וחרגו ש"י ויאמר ללויים] וגו' אין לבם משא בכתף אומר להם גמז אותו שלא (יעלה) [יגלה] לבצל כשאר כל הכלים שהחזירוהו למקומן ש"י עתה עצדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל חיד גמז (בנוסח ערפורט שלא יגלה לבצל כשאר הכלים. ותו ליתא. והנוסחא שלפנינו היא משובשת שאין לה שום ענין. ואולי ל"ל שהחזירוהו למקומו בכתף וכו'. וגם זה אינו משכך את הלצ) ר"י אליעזר אומר ארון גלה לבצל וכו' חלל דברות שבו (בנוסח ערפורט חלל עשרת הדברות שבו) ר"י שבעון אומר וכו' זה ארון (ומלות חלו הן כלי חומדת צית ה' ליתמייהו) ר"י יהודה צן לקיש אומר וכו' (ובנוסח ערפורט ר"י יהודה אומר במקומו נגמז וכו'). ובירושלמי דסקלים פ"ו גרסינן ת"י צס ר"ח הארון גלה עמכם לבצל מ"ט לא יותר דבר אומר ה' אין דבר חלל שהדברות לתוכו וכן היא אומר ולתשובת השנה וגו' אחיה כלי חומדת צית ה' זה הארון (והצליעו מדרשו של ר"ש בדברי ר"ח) תני ר"י צר חילעי ר"ש צן לקיש אומר (צ"י נוסחאות משובשות הן ול"ל ר"י יהודה צן לקיש) במקומו היה הארון נגמז ה"ד ויאריכו הצדים וגו'. כתיב ויראו ואת חמדת ולא יראו חלל נראין ולא נראין צולטין ויולאין כש"י דדי חשה (הנוסחא דרך חגב) ורצן אמרי בלשכת דיר העלים היה הארון נגזו מעשה צכהן אחד צעל מוס שהיה עומד ומפיל עלים בלשכת דיר העלים וראה את הרלפה וכו'. ואח"כ שקלי וערו התם צהא דצ"י ארוחת היו מהלכין עם ישראל או ארון אחד והדר גרסינן הא דתוספתא דקוטה. ומשנגמז ארון נגמז עמו לכלכת המן וכו' מי גמז יאשיהו גמז כיון שראה שכתוב יולך ה' אותך וגו' עמד וגמז ה"ד ויאמר ללויים וגו' אומר להם חס גולה הוא עמכם לבצל אין חס מחזירין אותו עוד למקומו חלל עתה עצדו את ה' אלהיכם וגו'. ויראה שפ"י זה יש לתקן התוספתא. ובצבלי דיומא (מ"ג ע"ב) תמן במשנה משנייב ארון חגן היתה

ברייתא דמלאכת המשכן פי"ז

שם וימות נביאים ראשונים וסתייה היתה נקראת וכו' (רש"י נביאים ראשונים דוד ושמואל מפרש צמק' סוטה מ"ח ע"ב) ובגמרא משנגזר לא קתני אלא משניטל חנן כו"ד ארון גלה לצבל דתביח רבי אליעזר אומר ארון גלה לצבל ש"י ולתשובת השנה וגו' (ובתוספתא ח"י לה צ"ס ר"ש וצירושלמי מיייתי לה ר"ח נמי) ר' שמעון בן יוחאי אומר ארון גלה לצבל ש"י ולא יותר דבר אומר ה' אלו עשרת הדברות (וצאיך טוסמאות הוא לרי אליעזר) ר' יהודה בן לקיש אומר ארון צוקומו נגזר שנאמר ויראו וגו' (והסגירו בן לקיש בגמרות ע"פ התוס' שם צ"ה חק וכבר הוחר הדבר ליוטנו בגליון שם שכן הוא צבל הנוסמאות). ובג"י ר' חננאל דתניח רש"י אומר ארון גלה לצבל ש"י ויציאהו צבל עם כלי חומדת צית ה' וכן א"ר אליעזר ארון גלה לצבל. וגו' זו מסכמת עם שאר הנוסמאות. והדר גרסיק ופליגא דעולא (רש"י הא דתריח רש"י ארון גלה לצבל) דאמר עולא שאל ר' יוחאי בן חרש את ר"ש בן יוחי ברומי וכי מחר ש"י אליעזר ומלמדו פעם ראשונה וסתייה ארון גלה לצבל (רש"י כלי משרי מקראות) — והפסיקו צברייתא ומפרסי לה — ראשונה הא דאמרן ויציאהו צבלה וגו' (וגו' ר' חננאל הא דאמרן ש"י ולא יותר דבר) שניה מתייב ויאל מן צת ליון כל הדרה מתייב כל הדרה סדרה — חמה מתייב חמה אומר. אומר לו שאני אומר ארון צוקומו נגזר ש"י ויחריבו הצדים וגו'. והדר שקלי וטרי צמסמעות עד היום הזה. ולהא דעולא רש"י כ"י יהודה בן לקיש. ולזה נוסכיון הצרייתא שלא הזכירו ר"ש כלל. ולהירושלמי דשקלים ראשונה לא יותר וגו' ובג"י ר"ח. וסתייה ולתשובת השנה. והדר גרסיק אומר רב נחמן תנא. וחכמים אומרים ארון צלשכת דיר העלים היה גזת (והיא הצרייתא שלפנינו צולשכת המשכן. וכעין זו צירושלמי דשקלים אלא דלא נקטו שם לשון הצרייתא) א"ר נחמן בר יצחק אף חק נמי תניחא ועשה צבתן אחד שהיה מתעסק וכו'. והנה לא הביא רש"י משנה קמיייתא דהשתחוואות כמו שפרשתי שהנסורת היתה שהארון נגזר ומהא ועשה ידעו צייחוד שהגניזה היתה צמקוס לשכת דיר העלים. ועכ"פ רבי המסדר המשנה ע"פ מה ששנה בשקלים וע"פ מה שמפורש בפירוש רבי אומר יאשיהו גזת חק לדקדק ולשון המשנה משנגזר לא קתני אלא משניטל חנן כו"ד ארון גלה לצבל. ונגזר היא צבלל משניטל וכלו משניטל מוקומו. והא שפ"י רש"י נביאים ראשונים דוד ושמואל הוא ע"פ סוגית הגמרא דארון גלה לצבל. אצל לטיטה דנגזר ויאשיהו גזת פ"י נביאים ראשונים כמו דמוסיק ר"י בר יצחק צקוטה שם לחפוקי חגי זכריה ומלאכי דמייני יאשיהו היתה שם הארץ. ואחר עסקרתי אילו הצרייתא חזא למדרש הפסוקים. הדרוש מן לא יותר וגו' כבר פירשו המהרש"א בח"א ח"ל. דלעיל מיייה כתיב לא היה דבר אשר לא הראיתים. דהיינו שהראה להם הקי"ת צארון דמיקרי דבר ועלה קאמר קרא ונשא כל אשר וגו' צבלה לא יותר דבר וגו' דהיינו הדבר אשר הראם. ויטוד דצרו הם צקדר אליהו רצה פ"ט ל' מ"ז והכי שמו שם וצכבר שאלב עם הגו' על השלחן הראה לו ארון וגילה להן סוד העליונים וצכבר שהראה לו ארון וגילה להן סוד העליונים נחמו לו מנשה צנו. וכעין זה צפ"ר פ"ח וס' איתא שפתח להם את הארון וגילה להם את הלוחות ועי"ש צפ"י הר"דל. זהו פורש הדברים אף שאינם נוסכיון עם לשון המהרש"א ממש. ומה שפירשו כלי חומדת צית ה'. וכן כל הדרה על הארון. שאינם רק רוח ולא מפורש שהארון גלה לצבל. הוא שהדבר מתמיה דצמלכים צ"י כ"ד. כתיב ויאל ממש את כל אולרות וגו' ויקלץ את כל כלי הזהב אשר עשה שלמה מלך ישראל צהיכל ה'. אצל מה שעשה משה לא לקח. מה היה צימין יהויכין וצימין יהויקים אציו כאמר צדניאל ח' ומקלח כלי צית האלהים. וכיון שנשאר כליו הזהב עוד צימין יהויכין א"כ לא לקח רק מקלח כלי צית האלהים לקי הגלחון וכמו שנאמר עליו צדניאל ל"ו ח' ומכלי צית ה' הביא צבובדנלר לצבל. ויחנס צהיכלו צבל. ושם כאמר ציהויכין ויציאהו צבלה עם כלי חומדת צית ה'. וצבלות לדקיה כאמר שם פסוק מ"ח וכל כלי הגדלים והקטנים וגו' הכל הביא צבל. ויש לכלול צה גס הארון. אצל צמלכים וצקוף ירמיהו פרטו הכתובים את אשר לקחו לנשותם לזהב ולכסף ולא נמנה הארון עמהם. ואמו ידענו מה פעלה לקיחת הארון צימין עלי על ידי הפלשתים כי גלה בצד מישראל אל הלקה ארון האלהים. ואם גלה ארון לצבל ולא עשה רושם אפי' להכירו זה דבר מתמיה. ומשבו אלו התנאים אשר לא היתה מקורת הגניזה צידם שביקו הכתובים קלון ישראל ולא דצרו הכתובים מלקיחת הארון רק רוחו על זה. אמנם נוסורת הגניזה היא מסכמת עם ספורי הכתובים שלא הזכירו את הארון. ונשארה השאלה מי גזת והיכן גזת. ועל השאלה הראשונה השיבו יאשיהו גזת. ומלא צירמיה (ג' ע"ז) צבואה שאמרה צימין יאשיהו. והיה כי תרצו וגו' לא יאמרו עוד ארון צרית ה' ולא יעלה על לב ולא יזכרו צו ולא יפקדו ולא יעשה עוד. ואם חק רחיה לדבר שאז נגזר הארון רוח לדבר יש. וח"ל מלאו הדבר צמאמר יאשיהו אל הלויים. דכתיב ויאמר ללויים המצרים לכל ישראל הקדושים לה' חמו את ארון הקדש צצית אשר צנה שלמה בן דוד מלך ישראל חק לכם משה צבתן עתה עבדו את ה' אלהיכם ואת עמו ישראל

ברייתא רמלאכת המשכן פי"ו

(דהיי"צ ל"ה ג') והוא מן המקראות הקשים. אי למה ייחס כאן הלויס המזינים לכל ישראל הקדושים לה. צי וני הם הקדושים אם הלויס המזינים או כל ישראל הם הקדושים. ג' היכן היה הארון שהולך לאמר אליהם תנו את ארון הקדש וגו'. די לאיזה לורך הוא אומר צבית אשר צנה שלמה צן דויד מלך ישראל וכי לא היה די לאמר תנו את ארון הקדש אל וקומו. ה' על מה נמשך אמרו אין לכם משא צבתך. ו' אמר עתה עצדו את ה' וגו' מה עתה. וע"כ פירשו חז"ל ע"פי הנוסחת שהיתה צידם שיחשיהו גמו ושצזה הפסוק. כרונה הגניזה אלא שהמקרא מגלה קלת ומכסה קלת. ואף הם צפירוטס ומגלים עפח ומכסים טפחיים. שטעם הגניזה היה כדברי ירמיה שלא יעלה על לב ולא יכזב צו. ורמזו חז"ל הדבר אצל כסו גם הם כמו שני ולא יצאו לראות כצבע את הקדש. ומה שרמזו הוא ציונא (ק"ט ע"צ) שאמרו על יצא דע"ז נפק אתא כי גוריא דנורא מצית קדשי הקדשים. ושם אמרו חותמו של הקציה אמת. ומה שמעלימין ומכסין הוא דלא לרמי קליה. וע"כ הצליעו את הדבר צפירוטס. אצל כונת המקרא שאמר יחשיהו למזינים ולקדושים תנו את ארון הקדש היינו שיקחוהו ממקומו ויתנוהו צאיה מקום צבית אשר צנה שלמה והיא הגניזה. ורמז להם כונתו ואמר אין לכם משא צבתך שתופסק עצודה זו לשאת הארון צלחתם למלחמה. ולולא הגניזה שהעשימה צבתך צלחתתא הייתי מושך וולת עתה לוועלה. כלו אין לכם משא צבתך עתה כיון שהארון גמו. ואמר עצדו את ה' אלהיכם ואת עונו ישראל צלחתכם לנולחמה. ולפי הגניזה עתה עצדו וגו' דלא ליפוק כי גוריא וכו'. כמ"ל ואם שניתי ה' הטוב יכפר כי חותמו של הקציה אמת. אמנם היכן גמו שאר מכוסה ולא מסרו הדבר אפי' צנוקרת עד שאירע ונעשה צלשכת דיר העלים וידעו צייחוד ששם נבנו:

הדלתות לא ננעלו וכו'. צבא ז' היא צילקוט ואינה צאר הנוקחאות לא צדפוסים ולא

צבתי והיא כוננה שאינה לריכה שכבר שנו לעיל שהאריכו הצדים וכו'. ונראה שלכך השמיטו הנועתיקים. אצל עכ"פ היא מעיקר הצרייתא שלא היה שום סנה וטעם לצעל הילקוט להוסיפה אם לא היתה לפניו צצרייתא שקצן מונה את ליקוטיו. והחזרתי הדבר ליוטמו:

בית קדשי הקדשים וכו'. כ"ה צילקוט. אלא צצילקוט המוסחא ושני פרוכת של זכ

והגהתי. וצהולאת מוה"רא יעללינעק שעשה לו שלמה היה לו כותל וכו' שני ויעש דלתות להיכל הקדש אצל צבית האחרון לא היה שם [כותל] אלא שני פסים היו שם וארכו וכו' ושתי פרוכות של זה היו שם פרוכות וכו' מקום הערקסין. וצפי והזהיר צבית קדשי הקדשים שעשה לו שלמה היה לו כותל ופתח ודלתות שם ויעש דלתות להיכל ולדציר (כצילקוט) אצל צצמן האחרון וכו' ושתי פרוכות וכו' והיה נקרא מהן הערקסין. והמ"ל הגיה מדעתו שאמר דלתות הבית הפנימי לקה"ק לדלתי הבית להיכל זהב (מ"א ז' כ') וצסיפא מחק מלת מהן והגיה מקום אמה הערקסין. ולפי הגהתו היה לו למחק ג"כ הה"א של הערקסין. וצדפוס אופיצאך שעשה לו שלמה היה לו וכו' שאמר ושתי דלתות להיכל ולקדש (יחקאל מ"א כ"ג) אצל צבית האחרון לא היה כותל וכו' שני פסים היו שם ושתי פרוכות של זהב היו שם וכו' והיה נקרא מקום הערקסין. וצהולאת מוה"רא פלעש כצהולאת מוה"רא יעללינעק אלא דשם ג' המקרא להיכל ולקדש וכו' לא עשה שם כותל וכו' של כל אחד אמה ומחלה וכו'. והגיה המ"ל צהערותיו ומחק מלת ויעש ונקט המקרא דיחקאל כצדפוס אופיצאך כי מלות להיכל ולקדש הציאוהו לכך. וצבתי מוה"רא עפשטיין שעשה שלמה וכו' ויעש דלתות להיכל ולקדש אצל צצמן בית שני לא היה כותל וכו' של כל אחת ואחת וכו' היו פרוכות עליהם מלמעלה ונקרא אמה ערקסין. וצבתי אוקספארד שעשה שלמה וכו' והמקרא כצהולאת מוה"רא יעללינעק. אצל צצמן האחרון לא היה שם כותל אלא שני פסין ארכו וכו' היו פרוכות וכו'. ואם נשקיף על השינוים שינוי סגנון איכא צינייהו חוץ מראית הנוקרא צצילקוט וצההיר כתיב ויעש דלתות להיכל ולדציר. וצהולאת מוה"רא פלעש וצבתי מוה"רא עפשטיין ויעש דלתות להיכל ולקדש. וצהולאת מוה"רא יעללינעק וצבתי אוקספארד ויעש דלתות להיכל הקדש. וצדפוס אופיצאך הבריע והציא מקרא דיחקאל. ומקורו נעלם מונני. וצאו המ"ל והגיהו צספריהם לפי שהמקרא דויעש וגו' לא נמלא. אמנם שהיו שם פתח ודלתות מפורט צמלכים צ' (ו' ל"א) ואת פתח הדציר עשה דלתות עלי שמן. וכבר כתבו צתוספות צריש עירוצין צד"ה דבתיב. זה הפסוק אינו צשום מקום אלא דמשום דצקרא אחריתא כתיב הו' באילו נכתב צהדיא. ושם (כ"ה ע"א) צד"ה צלר אל יורה כתבו כעין זו. והוצא צקילור כללי החלמוד למס' צרכות דף מ"ד ר"ש ע"כ וצהגהות הגרי"ע שם חוס' שצת קכ"ה צד"ה ונתן הכסף ועיי' צמרזו שם צצלין. וצצרכות (כ"ה ע"ב) לקיים מה שאמר כל החלומות הולכין אחר הפה ופריך שם אטו קרא הוא ומשני אין וכד"א וכו' עיי"ש. ועכ"פ אין זה מן הזרות שמציא ענין המפורט צמקרא צסגנון מקרא ואין לורך להגיה ולהציא מקרא דיחקאל המדבר על העתיד ולא צצמן שלמה. אמנם תפסתי צנוקרת הילקוט לפי שצמקרא

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ח

כחוצ ולח פתח הדציר וגו'. וזוית רעקן כדחק כאן בלשון ארכו חמה ומחלה וכתב. פי' רחבו של כל
 אי ואי חמה ומחלה ומיהו צ"צ פירקא קמח (ג' ע"א). היחא דהיה רחבו חמה ושמן מוכיח עליו
 שנקרא חמה טרקסין. ול"ל דרחבו היה חמה פי' מוצרם למוערב וארכו היה חמה ומחלה פי' מלפון
 לדרום. ובגופו של דבר דצרו כנים חבל כחלפנו לו המושגים. והכי גרסינן התם צ"צ. למימרא
 (ד) כל ד' חמות גובה אי הוה פותיא חמשא קאי אי לא לא קאי. והא חמה טרקסין דהואי גבוה
 חלמין חמהחא ולא הוה פותיא חלא שית פושכי וקס. (ברש"י והא חמה טרקסין. דצנין שלמה דגזית
 הוה דכתיב חצי גזית והוי שלשים חמה קומתה ואין עוביו חלא חמה להצדיל צין ההיכל לקדשי הקדשים)
 ומשגי כיון לחיכא עפח יתירא קאי וכו'. והנה הפס כשהוא מונח על הקרקע צאורך ל' וצרוחז חמה
 ומחלה. עוביו חמה היינו גבהו. חבל כשהיא זקוף נעשה ארכו לגבהו ורחבו לארכו וקומתו לרחבו.
 והדר גרסינן התם וצוקדש שמי מיט לא עמיד חמה טרקסין. כי קאי בחלמין קאי עפי לא קאי. והבא
 מפורש דצנין שמי לא הוה חמה טרקסין. חייב עיקר המוסחא לפניו והיה נקרא מקום חמה טרקסין.
 ויש לקיים ג"כ והיה נקרא מהן חמה טרקסין שנשאר השם צפיהן חייב דלא הוה חמה טרקסין.
 חבל המוסחא והיה נקרא חמה טרקסין לא תחפרש כי אם צדוק שהיה נקרא כך חייב דצחמת לא
 הוה. ועכ"פ מלן דחמי הכי לא משתצט ומלן דחמי הכי לא משתצט. ובמשנה דיומא (פ"א ע"ב) חן
 היה מהלך צהיכל עד שנגיע לצין שתי הפרוכת המצדילות צין הקדש וצין קדש הקדשים וצפיהן חמה
 ר' יוסי אומר לא היחה שם חלא פרוכת אחת. בלבד שני והצדילה הפרוכת לבס וגו'. ובגמרא שפיר
 קאמר להו ר"י לרצק. ורצק חמרי כך הכי מילי צמסכן. חבל צוקדש שמי כיון דלא הוה חמה טרקסין
 וצוקדש ראשון הוה דהואי ואיסתפקא להו לרצק צקדושתיה אי כלפנים אי כלחון ועבוד שתי פרוכת.
 וברייתא שלפני כתיב דג' יוסי. וכך שנו במשנה דשקלים פ"ח דצ"ג אומר משום ר"ש צן הסגן פרוכת
 עוביה טפח וכו' ארכה ו' חמה ורחצה כ' וכו'. ושתיים עושין צבל שנה. ואלולא דמסתפינא הייתי אומר
 דאף ר' יוסי מודה צהלוכו של כ"ג שהיתה צין פרוכת לפרוכת חלא ק"ל שפרוכת אחת היחה צת
 פ"ח חמה ומונחת על צ' הפסין חליה לפנים וחליה לחון. ועיי"ש בחוספות דמ"ה ועבוד שתי פרוכת
 וצ"ח דלר' יוסי היחה עוביה של פרוכת חמה. וקשה עליו לזייר שיחלוק ר"י על כל קדר הליכת
 כ"ג ששנו שם. ויחלוקו דצ"ר של מליחות חלא שהוא חולק צעשיית הפרוכת. ועיי"כ הביאו בשקלים
 עדומו של ר"ש צן הסגן ארכה ו' וכו' ושתיים עושין צבל שנה:

פרק ח'.
שלחן

שלחן שעשה משה במדבר ארכו שתי אמות ורחבו אמה וקומתו
 אמה ומחצה. שנאמר ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארכו ואמה רחבו
 ואמה וחצי קמתו (שמות כ"ה כ"ט):

רבי יהודה אומר באמה של חמשה טפחים. מכאן אמרו שלחן
 ארכו עשרה ורחבו חמשה. ולחם הפנים ארכו עשרה ורחבו חמשה נתן
 ארכו של לחם כנגד רחבו של שלחן קופל טפחיים ומחצה מכאן וטפחיים
 ומחצה מכאן. נמצא ארכו ממלא רחבו של שלחן. רבי מאיר אומר ארכו של
 שלחן שנים עשר טפחים ורחבו ששה טפחים. ולחם הפנים ארכו עשרה
 ורחבו חמשה קופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן. וטפחיים רווח באמצע
 כדי שתהא הרוח מנשבת בהם. אבא שאול אומר שם היו נותנין שני בזיכי
 לבונה של לחם הפנים. אמרו לו והלא כבר נאמר ונתת על המערכת לבנה
 זכה (ויקרא כ"ד ו'). אמר להם והלא כבר נאמר ועליו מטה מנשה (במדבר כ"ב כ'):
 אף על פי שעשה שלמה עשרה שלחנות וכולן היו כשרין לעבודה.
 שנאמר ויעש שלחנות עשרה וינת בהיכל חמשה מימין וחמשה משמאל
 (דהייב ד' ח'). אם תאמר חמשה מן הדרום וחמשה מן הצפון הלא שלחן מן
 הדרום פסול. אלא מה תלמוד לומר חמשה מימין וחמשה משמאל. חמשה

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ח

מימין שלחן של משה וחמשה משמאל שלחן של משה. אף על פי כן לא היה מסדר אלא בשל משה בלבד. שנאמר ואת השלחן אשר עליו לחם הפנים (מ"א ו' מ"ה). רבי יוסי ברבי יהודה אומר על כולן היה מסדר. שנאמר ואת השלחנות ועליהם לחם הפנים (דה"ב ד' י"ט):

שלחן וכו' ר' יהודה אומר וכו'. כ"ה בדפוס אופיצ'ך. ובהולאת מוה"ר יעללינעק ציינוס ארכו צ' אמות ורחבו אמה ומחלה. ר"מ אומר וכו' קפל טפח מכאן וטפח מכאן וטפחיים צחמלע וכו' אצא שאלו אומר נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן ורחבו כנגד ארכו של שלחן שנאמר ונתת על הנוערכת וגו' ח"ל והלל כאמר וכו'. וצ"י והזהיר כולל צרייתא קטועה ומשובשת ואין לורך להעתיקה וגרס צחצא שאלו נותן ארכה כנגד רחבה של שלחן ורחבה כנגד ארכה של שלחן ש"י ונתת וגו' כבהולאת הקודמת חלל שמצבשה. והילקוט לא העתיקה לפי שהעתיק הענין ממשנה וגמרא כדרכו. ובהולאת מוה"ר פלעש וגבשו אמה ומחלה וכו' ר"מ אצא צחמה חמשה טפחים הרי עשרה מכאן אמרו שלחן ארכו עשרה ורחבו חמשה נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן (והיא קטועה) קפל טפחיים וכו' ר"מ וכו' נותן ארכו כנגד וכו' שתהא הרוח וכו' אצא שאלו אומר נותן ארכו כנגד רחבו של שלחן ורחבו כנגד רחבו של שלחן ש"י ונתת וגו' אמרו לו והלל כאמר. וצכתי מוה"ר עפשטיין וגבשו אמה ומחלה וכו' ונותן ארכו כנגד רחבו וכו'. וכופל טפחיים וכו' ר' מאיר אומר צחמה צת ששה טפחים ארכו וכו' ורחבו ששה ולחם הפנים וכו' ונותן טפחיים (ועל הגליון וכופל) וכו' אצא שאלו וכו' כדפוס אופיצ'ך. וצכתי אוקספארד וגבשו וכו' צחמה של חמשה טפחים מכאן אמרו וכו' נתן ארכו כנגד רחבו וכו' וכופל ש"י טפחים ומחלה וכו' נחלל ארכו של לחם ממלל וכו' דצרי ר' יהודה (והאי סיומא ליתא צ"ס נוסחא חלל צמשה ע"י לקמן ומשם נשמרצ' לבאן) ר"מ השלחן ארכו שנים עשר ורחבו ששה לחם הפנים ארכו וכו' נותן ארכו וכו' וקופל טפחיים וכו' אצא שאלו אומר נותן ארכה כנגד ארכו של שלחן ורחבה וכו' כבהולאת מוה"ר פלעש חלל דג' ח"ל והלל בצר כאמר: והנה לכל חלו הנוסחאות ר' יהודה לאו מעלמו אמר למלחיה חלל קבלה היתה צידו כמ"ש מכאן אמרו ועל פי קבלה זו אמר צחמה של חמשה טפחים. ופלוגתייהו דר"מ ור"י צשיעור החמה בצר כשנה לעיל צפ"י לענין ארון ועיקרו הוא צבלים פ"י וצ"י כמו שהזכרתי שם. ובקדר ענין זה צמשה דמנחות (ל"ו ע"א) הכי. השולחן ארכו י' ורחבו חמשה. לחם הפנים ארכו י' ורחבו ה' נותן ארכו כנגד רחבו של שולחן כופל טפחיים מכאן וכו' נחלל ארכו ממלל רחבו של שולחן דצרי ר' יהודה (רש"י ארכו י' וכו' ור"י לטעמיה דאמר אמות כלים צחמת צת ה' ונותן ארכו וכו' וכופל הלחם טפחיים ומחלה למעלה מיכן ומיכן וממללו זקופות צטוה לשפת השולחן וכו' וממלל ארכו ממלל רחבו של שולחן ורחבו מחזיק חלי אורך השלחן וכשהיה סודר האמר חללו ממלל שולחן כולו מלל). ר' מאיר אומר השולחן ארכו י"ב ורחבו ו' לחם הפנים ארכו י' ורחבו ה' (רש"י ר' מאיר לטעמיה דאמר כל האמות היו צבינונית והלחם ארכו עשרה דצהל לא פליג) נותן ארכו כנגד רחבו של שולחן כופל טפחיים מכאן וטפחיים מכאן וטפחיים ר"ח צחמלע כדי שתהא הרוח מנשבת (רש"י ר"ח צחמלע צין שתי הקדרים דרוח הלחם אינו חלל ה' ושני הקדרים מחזיקים י' טפחים צחורך השולחן פשו להו טפחיים והם ר"ח צין קדר לקדר שתהא רוח מנשבת צהם שלל יתעפשו). אצא שאלו אומר שם היו נותנין וכו' (רש"י צחמות ר"ח שצין קדר לקדר צו נותנין ציכין) אמרו לו והרי בצר כאמר וכו' אמר להם הרי בצר כאמר ועליו מטה מנשה. ולפ"י צענין הקידור אצא שאלו כר"מ (וק"ל עכ"ל ארכו כנגד רחבו ורחבו כנגד ארכו ועפ"י י"ב לתקן הנוסחאות). וצביקר מחלוקת צשיעורי האמות צונס' כלים וקדים צמשה דר"מ לדרי' מכאן הקדים דר"י לדרי' (והוא דצר שצריך לעמוד עליו צכל קדר המנשה) וח"ל שהמנשה ע"פי הצרייתא נקדרה וצצרייתא הקדים הנוקדרה לדרי' לפי שצנה דצרו על מנשה ראשונה כמו שאמר מכאן אמרו וכו' ור"מ חמשה ראשונה חולק ולא על ר"י לצד. ואף שכצר לא שלשל וקדר המנשה חת ההלכה חלל חפסה צסם ר"י עלמו כמו שקיים דר"י. מ"מ קדר לדרי' חחלה כמו שהיא צצרייתא. ומה שהשיצו לאצא שאלו והמקרא ועליו מטה מנשה דצחיק דגלים כתיב והחונים עליו וע"כ היה וקוס לומר דמשתעו עליו על ממש ונקט הכי לפי שהם רצ"ס. חלל צמשה לא כתיב והחונים:

אע"פ ששעשה שלמה וכו'. שיפור הצרייתא חע"פ ששעה שלמה עשרה שלחנות וכולן היו כשרין לעבודה חע"פ כן לא היה מסדר וכו'. חלל שהפסיק צחמלע צמאמר מוסגר לצאר הלשון מימין ומשמאל שאינן כאן דרום ולפון כמו שמלינו הרצה פעמים צמקרא. ודוגמת צרייתא זו לקמן פ"י

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט

לענין המנורות וע"צ לענין הכיורים עיי"ש דבכורים לא פליגי ת"ק ור"צ"י ח"ל כולן היו משמשין
 לרחילה. צהולת מוה"ר יעללינעק ח"ע"י וכו' וכולם היו כשרין לעבודה לא היו משתמשין ח"ל
 צל משה ש"י ויעש שלחנות וגו' ח"ת ה' מן הדרום וכו' ח"ל וכו' משמאל של משה ש"י ואלת
 השלחנות ועליהם לחם הפנים. והיא קטועה וחסר וכן ואלת השלחן עד ואלת השלחנות. וצ"ק והזהיר
 ח"ע"י וכו' כשרין לעבודה לא היו משמשין ח"ל צה"ל של משה ש"י ויעש שלמה וינח צהיכל וגו' ח"ל
 מיונין ומ"י משמאל ח"ס תלמוד וכו' והלל שולחן בדרום לעולם פקול ח"ל חנושה מיונין שולחנו של
 משה וחנושה משמאלו ש"י ואלת השלחנות ועליהם לחם הפנים. והיא קטועה ומשועשת יותר
 כצהולת הקודמת. וצהולת מוה"ר פלעש ח"ע"י וכו' כולן היו כשרין וכל היו משתמשין ח"ל צה"ל
 של משה ש"י וכו' ח"ת חנושה מן הלפון וחנושה מן הדרום וכו' פקול מה ח"ל וכו' חנושה מיונין שלחן
 של משה ש"י ח"ת השולחנות ועליהם לחם הפנים. ואף זו קטועה ומשועשת קצתה וצ"ת"י מוה"ר
 עפשטיין ר"ש כצהולת מוה"ר יעללינעק והדר גרס. הלל שלחן בדרום פקול ח"ל חנושה מיונין
 שלחן של משה וחנושה משמאל שלחן של משה ר' אלעזר בן שמוע אומר כולן היו (חסר ה') [ומקדירין]
 ש"י ואלת השולחנות וגו'. ועיי' לקמן פ"י דהתם נתי הג"י ר' אלעזר בן שמוע. וצ"ת"י חוקספארד
 מוסיקי כאן אחר ועליו משה ונכסה. וארבע טבעות של זהב היו קצועות זו שנים צלפונז וסניס בדרומו
 ש"י ועשית לו ארבע טבעות זהב. ר' יהודה אומר שתי ידות למטה ורגל לרגל ומוקרת של זהב היתה
 לה ש"י ועשית לו מוקרת וגו'. ומשתי ח"ל מלחתי דוגמא להוקפה זו. והדר גרס ח"ע"י וכו' כולן
 היו כשרין ולא היו משתמשין בהן ח"ל צה"ל של משה וכו' ומה ח"ל וכו' ח"ל מיונין השולחן של משה
 וכו'. כולל כצהולת מוה"ר יעללינעק. וסניס צחוקפתח למנחות פ"ח עשרה שולחנות עשה שלמה
 ש"י וכו' ח"ע"י לא היו מקדירין ח"ל על של משה ש"י וכו' עשר מנורות וכו' רבי יוסי צ"י יהודה
 אומר על כל השלחנות היו מקדירין ש"י וכו' וצ"ל מנורות היו מדליקין וכו' משום ר' אלעזר בן שמוע
 חמרו ח"ל ח"ת השלחנות ועליהם לחם הפנים זהב זה שלחן גדול זהב שהיה לפניו מזהיכל ושלחן
 שהיה צולמס על פתחו של בית שעליו היו נותנין לחם פנים יסנה. והציאו ברייתא זו צירושלמי דסקלים
 פ"י ה"ג הכי. עשרה שלחנות עשה שלמה דכתיב ויעש וגו' ח"ן חומר חנושה בדרום וכו' והלל ח"ן
 השלחן כשר ח"ל צלפון ש"י ואלת השלחן חתן על ללע לפון (שמות כ"ו ל"ה. וס"ס כתוב והשלחן)
 ונח"ל חנושה וכו' ח"ל ה' מיונין שלחנו של משה וכו' ח"ע"י לא היה מקדיר ח"ל צה"ל משה צל"ד ש"י
 וכו' ר"י צ"י ר' יהודה אומר על כולן היה מקדיר ש"י וכו'. ועיי' בקרבן עדה פ"ט פ"ט צה"ל וע"פ"י צה"ל.
 חנוכה פשוטו משמע דעל כולן ממש ובדלקמן גבי מנורה. וצ"י מדרשא סניס. לה בחרי ח"י. ח"ל צמנחות
 (ל"ח ע"ג) ח"ר עשרה שלחנות וכו' ש"י ויעש וגו' ח"ס תלמוד חנושה מיונין הפתח וחנושה משמאל
 הפתח ח"י מלינו ששלחן בדרום והחורה חמרה והשלחן חתן על ללע לפון ח"ל של משה צחוקפתח ה'
 מיונינו והי משמאלו. ולא לנו בברייתא זו היאך נוקדירין. ובברייתא זו סניס ג"כ לענין המנורות. ואפי'
 אחרת (ס"ס ל"ט ע"ח) הכי ח"ר עשרה שלחנות עשה שלמה וכל היו מקדירין ח"ל על של משה וכו'
 עשר מנורות וכו' ר' אלעזר בן שמוע אומר על כולם היו מקדירין ש"י וכו' וצ"ל היו מדליקין וכו'
 ר' יוסי צ"י יהודה אומר לא היו מקדירין ח"ל על של משה ח"ל מה ח"י מקיים ואלת השולחנות וגו'
 ח"ל שלמה שלחנות שהיו צחוקפתח שהיו צחוקפתח וכו' עיי"ש. מלינו שהחוקפתח העתיקה היא בצדפוס
 חופיצאך והיא מוקמת עם החוקפתח והירושלמי. והחוקפתח דגרסי ר' אלעזר בן שמוע היא משינוי
 החוקפתח ע"פ"י הצ"ל. וצחוקפתח הקטועות אפשר שצכוון השמינו לפי שהיא כנגד הגמרא הצ"ל:

פרק ט"ו

מנורה שעשה משה במדבר היתה באה משל זהב ושעונה מקשה
 ושעונה גביעים כפתורים ופרחים. שנאמר ועשית כנרת זהב טהור מקשה
 תיעשה המנורה ירכה וקנה גביעיה כפתוריה ופרחיה ממנה יהיו (שמות כ"ה ל"א).
 שומע אני יעשה אברים אברים וידביקם לה. תלמוד לומר ממנה יהיו. מנין
 לרבות נרותיה תלמוד לומר תיעשה. יכול שאני מרבה גביעים כפתורים
 ופרחים. תלמוד לומר אותה (שם שם ל"ט). ומה ראית לרבות נרותיה ולהוציא

ברייחא דמלאכת המשכן פי"ט

גביעים כפתורים ופרחים. אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני את נרותיה שנעשים עמה ומוציא אני גביעיה כפתריה ופרחיה שאין נעשים עמה. מנין לרבות מלקחיה ומחתתיה. תלמוד לומר לומר תיעשה. יכול שאני מרבה את הצבתים ואת המלקטאות. תלמוד לומר אותה. ומה, ראית לרבות מלקחיה ומחתתיה ולהוציא את הצבתים ואת המלקטאות. אחר שריבה הכתוב ומיעט מרבה אני מלקחיה ומחתתיה שמשמשין עמה ומוציא אני את הצבתים ואת המלקטאות שאינן משמשין עמה:

כשהיא באה של זהב טעונה מקשה כשאינה באה של זהב אינה טעונה מקשה. כשהיא באה של זהב טעונה גביעים כפתורים ופרחים כשאינה באה של זהב אינה טעונה גביעים כפתורים ופרחים. כשהיא באה של זהב היא טעונה כבר כשאינה באה של זהב אינה טעונה כבר:

ר' יהושע בן קרחא אומר אותה מכבר ואין נירותיה ומלקחיה ומחתותיה מכבר. שני כבר זהב טהור יעשה אותה (שמות כ"ה ל"ט). ומה אני מקיים את כל הכלים האלה (שם) שיהיו בליה זהב טהור. אבל חצוצרות שעשה משה במדבר לא היו באות אלא משל כסף. שנאמר עשה לך שתי חצוצרות כסף (במדבר ו' ב):

בגורה שעשה משה וכו'. כ"ה דפוס אופיצאלך. חלל טעונה ומה ראית לרבות מלקחיה ומחתתיה ולהוציא את הלצתים וכו' הוספתי ואת המלקטאות ע"פ הפוסק הענין ודפוס ליתמייהו לצי מלות חלו. ובהולח מוה"ר יעללינעק מורה טענה וכו'. ח"ל מונה יהיו מונה לרבות נרותיה ח"ל טענה (ול"ל מנין לרבות וכו' תיעשה) וכו' ח"ל אותם (שיצט ליתחל אותם צ"פ מורה) וכו' ח"ל טענה (ל"ל תיעשה) וכו' ח"ל אותם (שיצוט) וכו'. וצ"פ והזהיר מורה טענה משה במדבר משל זהב מקשה גביעים וכפתורים ופרחים שני וגוי שומעני יעשה חצרים וכו'. ח"ל מונה יהיו ח"ל מונה יכול לרבות נרותיה שיהיו מונה ח"ל טענה יכול לרבות נרותיה שהן עשויין מונה וחליל גביעים כפתורים לפרחיה שאין עשויין עמה (וכל זה משווא. והחילוק תקן צמחצרות ע"פ דפוס אופיצאלך) ומנין לרבות מלקחיה וכו' ולהוציא את הלצתים ואת המלקטאות אחר שריבה הכתוב מיעט וכו' שהן משמשין עמה וכו' שאין משמשין עמה. וצ"ל קוטו מורה וכו' היתה צלה משל זהב ומקשה שני ועשית מורה זהב טהור שומע אני יעשה חצרים וידקס בה ח"ל מונה יהיו לרבות נרותיה וכתיב טענה אחר שריבה התורה ומיעט מרבה ח"ל נרותיה וכו' ח"ל טענה וכו' ח"ל אותה ח"ל מנה ראית מרבה ח"ל מלקחיה וכו' שאין משמשין עמה. והשאר השניט עד כ"ל עשה צללחל. והנה כולו לקוי ומשובט. וצ"פ רעבן לא העיר כלום. ובהולח מוה"ר פלעש היתה צלה משל זהב וטעונה גביעים (וטעונה מקשה חסר) וכו' יעשה חצרים וידקס לה מונה (הוגה צפנים ח"ל חסר) לרבות נרותיה ח"ל יעשה (והגיה החילוף בהערותיו) וכו' ח"ל אותם וכו' שריבה הכתוב מיעט מרבה ח"ל נרותיה וכו' וחליל ח"ל ח"ל הגביעים כפתורים ופרחים וכו' ח"ל טענה יכול שאני מרבה הלצתים ואת המלקטאות אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה ח"ל מלקחיה וכו' הלצתין וכו'. והגיה החילוף בהערותיו ע"פ דפוס אופיצאלך. וצ"פ מוה"ר עפשטיין ח"ל מונה יהיו יכול שאני מרבה נרותיה ח"ל אותה יכול שאני מוציא גביעים כפתורים ופרחים ח"ל טענה ומה ראית להוציא נרותיה ולרבות [גביעים] כפתורים ופרחים אחר שריבה הכתוב מיעט מוציא ח"ל נרותיה שאין נעשין עמה ומרבה ח"ל גביעים כפתורים ופרחים שנעשין עמה ומנין לרבות מלקחיה וכו' בהולח מוה"ר יעללינעק. והנה נוסחא זו היא צ"פ מכל הנוסחאות ועיי' לקמן. וצ"פ אוקספארד שומע ח"ל יעשה חצרים וידקס לה ח"ל טענה יכול לרבות נרותיה ולהוציא גביעים כפתורים ופרחים אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה ח"ל נרותיה שנעשין עמה וחליל ח"ל גביעים כפתורים ופרחים שאין נעשין עמה. ומנין לרבות מלקחיה ומחתותיה ולהוציא את הלצתים ואת המלקטאות אחר שריבה הכתוב מיעט מרבה ח"ל מלקחיה וכו' שאין משמשין עמה. ונוסחא זו קותרת את עלמה מינה ובה שחלחה היא בעין הבח"י הקודם וצ"פ מסיקה בליך הנוסחאות ואין ציניקן חלל סגנון לשון. וצ"פ ח"ל ח"ל זהב מקשה וטעונה גביעים

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט

וכו'. יעשה אצרים וידקס וכו' ת"ל תעשה יכול לרבות נרותיה וכו' ככת"י ח"י. ומנין לרבות חלקי
ומחתי ת"ל תעשה וכו'. והנוקחא שם שריצה הכחוז מיעוט. וזה שיצו. וזלמח נוסחת כתי מוה"ר
עפשיין משחדת לח הלכ לומר שהנרות שהם הכלים שמתין בהם לח השמן אין נעשין עם המנורה
אלא שמעלין אותם על גב המנורה אל הגזיעים והכפתורים והפרחים הם נעשים עם המנורה ולא
היה הדבר כן יתפרש יפה המקרא בהעלתך לח הנרות שתעלה הנרות על ראשי המנורה. למנס זלמח
אין הדבר כן. ולעתיק לשון הר"מ זהו צית הנחירה פ"ג ה"ד וכן מנורה הנאה זהו תהיה כולה כבר
עם נרותיה ותהיה כולה מקשה מן העשות. ושם ה"ו. המלקחים והמחחות וכלי השמן אינן מכלל
הכבר שהרי כאמר במנורה זהו טהור וטהר ואמר ומלקחיה ומחחותיה זהו טהור ולא כאמר נרותיה
זהו טהור מפני שהנרות קבועין במנורה והם מכלל הכבר (ועיי' בכ"מ שכתב על זה מלחתי כחוז
לחיתיה צרייתח דמלאכת המשכן פ"ע. וזלמח דלפניו ליחא למדרש הר"מ). ואחר כל אלה אומר
צואו ונחזיק עוצה להרמ"ן שהעתיק הצרייתח כולה צפוק כבר זהו טהור אחר שדבר צעט הגמרא
ח"ל. אל צרייתח של מלאכת המשכן שניה צעין אחר. מנורה שעה נשה צמד צאה של
זהו וכו' וידקס ת"ל מונה יהיו מנין לרבות לח נרותיה שיהיו מונה ת"ל לעשה. יכול שאני מרצה
גזיעיה כפתוריה ופרחיה ת"ל אותה. ומה רחית לרבות לח נרותיה ולהוליא גזיעיה כפתוריה ופרחיה.
אחר שריצה את נרותיה הכחוז מיעוט. מרצה לחי לח נרותיה שהן נעשין עמה ומוליא לחי גזיעיה
וכו' ומנין לרבות מלקחיה ומחחותיה ת"ל תעשה. יכול שאני מרצה לח הלצחים וכו' ומה רחית וכו'
ולהוליא לח הלצחים ולח המלקטאות לח שריצה הכחוז מיעוט וכו' שהן משמשין עמה וכו' שאין
משמשין עמה ר' יהושע בן קרחה אומר אותה וכו'. וצח דלקמן כשהוא צאה של זהו וכו' ליחא.
ואינו צרור לי אם הרב ז"ל השמיטה או ששמיטה צעט ע"י המעתיקים. ועכ"פ ההדל שבין נוסחתו
ומסחת אופיאלך מעט. מהם שימים קטרים שאין משין כונת הענין ואין לורך לפורטם. אל מה
שראו לעמוד עליו הוא. שגורס מנין לרבות לח נרותיה שיהיו מונה ת"ל יעשה וכו' ת"ל תעשה. והנה
תעשה היא תיעשה שצמקרא. אל מה שאמר ת"ל יעשה נראה שהדרוש הוא מן כבר זהו יעשה אותה
ואחר שריצה הכחוז מיעוט. דמן יעשה לח כל הכלים האלה מרצה לכולהו ולוחה ומעט לח קלחן.
ונוסחא נכונה היא ומקבים עמה הולח מוה"ר פלעש. מ"מ לח מלחתי הכרה לשמו צפנים ועכ"פ
הוא מלשר ומקיים נוסחתו עד לחת. ולח"כ כתב הרב פירושו ח"ל. עד כאן הצריח ונראה ממה
שהיו הנרות והמלקחים והמחחות כולן עמה מקשה. שאין המלקחים לצחים אל הם שבושין על פי
הנרות עס של זהו פותח וקוגר ושוכב עליו שלא יפול צמון דבר. כאשר עושים היום במנורות של
מלכים. והוא מלשון ולשוני מודק מלקוחי (תהלים כ"ב ג"ז) שיקרא מה שעל הלשון ומחחותיו
מלקוחיים שהם לוקחים הלשון צלמלעם. והמחחות הם ספלים שחת כל נר ונר לחות ניולוי חש
שיפלו מונה. והכל מקשה לחת וצחין מן הכבר. אל הלצחים והמלקטאות שאין משמשין צעלמו
אל הם כלים נפרדים מונה ואין חיבור זה אין צחין מן הכבר כלל. וכן מיעט צרייתח וז גזיעיה
כפתוריה ופרחיה שאם רצה שלא לעשותן עמה מקשה רשאי. ומחן העעם לפי שאין נעשין עמה.
כלו שאין מעבדין זה שאם עשה של שאר מ"י מתכות אינה צאה גזיעים כפתורים ופרחים. אל
קנים מעבדים זה לעולם וכו'. ולפי פירושו לריך לומר שעכ"פ אם עשה של זהו יהיו מונה גזיעים
כפתורים ופרחים מקשה וכדתי לקמן צרייתח. וצילקוט בהעלותך העתיק מקפרי זוטא הדרוש מוקרא
דפי תרומה ומקרא דפי בהעלתך. צפי תרומה כתיב מקשה תיעשה המנורה וגו' וצפי בהעלותך כתיב
וזה מעשה המנורה מקשה זהו עד ירבה עד פרחה מקשה היא. וה"ג החס. מקשה תעשה במנורה
מנין לרבות קנים ופרחים ת"ל תעשה. יכול לח הלצחים והמחחות ת"ל היא. אי אפשר לומר היא
שכבר נאמר תעשה ואי אפשר לומר תעשה שכבר נאמר היא אחר שריצה הכחוז מיעוט. הרי הן
מוקשים למנורה מה מנורה משמשת ואינה זהו לחי ארצה לח כל הכלים שהן משמשין ואין זין
ילאו הלצחים והמחחות שהן ככנסים ויולחין. ונראה דבה המדרש היינו מלקחים היינו לצחים והיינו
נוחחות היינו מלקטאות. וצפרי בהעלתך פ"י פ"ח והעתיקה צילקוט פ"י תרומה. עד ירבה עד פרחה.
אין לי אלא ירבה ופרחה גזיעיה כפתוריה ופרחיה מנין ת"ל ועשית מנורת וגו' או יעשה אצרים
אצרים ת"ל מונה יהיו. וע"פ שם אין לי אלא מנורה וצמ"ע שם אות ז'. והרב מלבי"ם בפירוש
ע"הת הביא הצרייתח שלפניו ונחקה זה ונדחק לפרשה ולא השגיח שכבר הביאה ופירשה הרמ"ן.
ואינה מליאה שולח הוא. ומה שפירש הרמ"ן היתן של מלקחים ומשמשין שהן טס פותח וקוגר
ושוכב על פי המזח שלא יפול צמון דבר. קשה עליו לצייר לי אם יהיה פותח וקוגר. היאך יהיה מקשה
ועיי' לקמן מה שאביא מהגמרא דמחחות:

ברייתא דמלאכת המשכן פי"ט

כשהיא באה של זהב וכו'. בהולאת מוה"ר יעללינעק שיצוה בשיטפא כשהיא באה של זהב אינה טעונה כבר זהב. וצ"ל והזהיר חסרה צבא דמוקשה ואיך תרתי צבי הן משוובות (ועיי' צענפי יהודה). ובהולאת מוה"ר פלעש הצבא הג' כשהיא באה של זהב כבר כשהיא באה של זהב אינה כבר. וצבתי מוה"ר עפשטיין ל"ג טעונה אלף באה. באה מוקשה וכו' אינה באה מוקשה. באה גביעים וכו' אינה באה גביעים. באה זהב כבר אינה באה זהב אינה באה כבר. וגרס כשהיא באה זהב וכו'. ול"ל כשהיתה. וצבתי מוקפפארד חסירה נוי צבא דמוקשה. וצבא ג' נוסחתה כשהיא באה מוקשה זהב כבר וכשהיא באה זהב אינה באה כבר. אלף צבא הקודמת הג' טעונה. וכן היא צבתי צ' שם. וצבא ג' וכשהיא וכו' אינה באה מכבר. וברייתא זו הוצאה צמחות (כ"ח ע"א) הכי. דתניא כבר זהב טהור יעשה אותה וגו'. באה זהב כבר אינה באה זהב אינה באה כבר. גביעים כפתוריה ופרחיה. באה זהב באה גביעים וכו' אינה באה זהב אינה באה גביעים וכו' (ברש"י אינה באה גביעים אינה לריכה לצא גביעים וכו'). והו' ועשה הנמורה מוקשה זהב. באה זהב באה מוקשה אינה באה זהב אינה באה מוקשה. ושקלי וערו זה התם:

ר"י בן קרחא אומר וכו'. בהולאת מוה"ר יעללינעק אותה כבר ואין נרותיה כבר שני וכו' ומה חגי מוקיים וחת כל בליה זהב טהור. והקיום חסר. ופסוק זה לא נזכר צמקרא. וצ"ל והזהיר אותה מכבר ואין בליה מכבר שני וכו' ומה חגי מוקיים וחת כל בליה זהב טהור. ומה חסר ומשובט. ובהולאת מוה"ר פלעש אותה כבר ואין נרותיה כבר שני וכו' ומה חגי מוקיים וחת כל בליה זהב. והמ"ל הגיה בהערותיו. וצבתי מוה"ר עפשטיין אותה מכבר ואין נרותיה מכבר וכו' ומה חגי מוקיים וחת כל בליה שיהיו מזהב טהור. והיא מוקרא צ"י ויקהל כבר זהב טהור עשה אותה וחת כל בליה (ל"ז כ"ד). וצבתי מוקפפארד רישא כצבתי הקודם והקיום ומה חגי מוקיים בליה זהב טהור. והוא ג"כ משוובט. וצבתי צ' הקיום ומה חגי מוקיים וחת כל בליה. כל בליה זהב טהור ולא כבר. ול"ל ולא מכבר. ונוסחת הרמ"ן היא אותה מכבר ואין בליה מכבר שני זהב טהור יעשה אותה ומה חגי מוקיים וחת כל בליה שיהיו זהב טהור. והיא כעין כתי"י מוה"ר עפשטיין אלף שהוא גורס ואין בליה מכבר. ולשון רש"י עשה"ת כבר זהב טהור. שלא יהיה משקלה עם כל בליה אלף כבר לא פחות ולא יותר. והשיג עליו הרמ"ן וכתב וכו"ה פשוטו של מוקרא אלף חס הדבר כן יהיה חיונה גדול שלא יתן הכתוב משקל וכו' אלף אין דעת רבותינו כמו שאמר הרב אלף כך שני חכמים צמחות (פ"ח ע"ב. דתניא) נמורה ונרותיה באה מכבר (לפנינו באות) ולא מלקחיה ומחתותיה (לפנינו ואין מלקחיה ומחתותיה מן הכבר) ומה חגי מוקיים חת כל הכלים האלה לרצות חת הנרות בדברי ר' יהודה (כל זה ליתא לפנינו. ובהגהות הד"ס לא רמז על זה). ר' נחמיה אומר נמורה באה מכבר ולא נרותיה ומלקוחיה ומחתותיה (לפנינו היתה באה מן הכבר ולא נרותיה ומלקחיה ומחתותיה באות מן הכבר) ומה חגי מוקיים חת כל הכלים האלה שיהא כלן של זהב (ג"ז ליתא לפנינו). ושם אמרו לדברי ר' יהודה שהיו הנרות מוקשה עמה וכו'. ולח"כ האריך הוא בפטע הכתוב ומקיים וכל זה לפי שטת הגמרא אלף צבתייתא של מלאכת המשכן שנויה וכו' כמו שהעמקתיו לעיל. וגרסינן בגמרא שם צמחי קמפלגי צמחי קרא. דתניא כבר זהב יעשה אותה למדנו למנורה שצאה מן הכבר ומין לרצות נרותיה ח"ל חת כל הכלים האלה. יכול שאני מרצה אף מלקחיה ומחתותיה ח"ל אותה דברי ר' נחמיה. קשיא דרי"ג דרי"ג. תרי צמחי ואליצא דרי"ג. ר' יהושע בן קרחא אומר נמורה באה מן הכבר ואין מלקחיה ומחתותיה ונרותיה באה מן הכבר (ד"ס היתה באה מן הכבר ואין נרותיה ומלק' ומחת' צמחי ועיי' בהגהות הד"ס) ואלף מה חגי מוקיים חת כל הכלים האלה. שהיו כלים של זהב (בשטה מוקפפאלת ובהגהות הד"ס הנוסחא כולן של זהב). ופרכינן שם זהב צהדיא כתיב צהו. ומשני לא נלרבה אלף לפי נרות וכו'. ועתה חגי חזר לדברי הרמ"ן צפירות מלקחיה. צדה"מ (ד' כ"ס) כתיב והפרת והנרות והמלקחים זהב וגו'. ומשמנו של מוקרא חנו למדין שמלקחים דומיא דפרח ונרות שהם חלקי המנורה. ואין מלקחים לצת כמו צמלקחים לקח מעל המצח (ישעיה ו' ו') וצבתייתא שלפנינו שני מלקחים ושני לצחים דכלים שונים הם (צעדין פרח ונרות אעיר על פירות הר"מ צבליים פ"ח ת"ז). וגרסינן צמחות שם. אריה צריה דר' יהודה אומר ר' ששת בר שצמקדש של פרקים הוה (עיי' רש"י ורש"י כתי"י דפוס וינאל. ולשון ר' גרשום לא של פרקים ממש מן הצרים אלף מן המנורה עלמה היו הנרות כדכתיב מוקשה אלף היינו של פרקים שהיו דקים הרצה והיה יכול להטותן צשעת הטובה ולקפן צשעת הדלקה. והו' פ"י הראשון של רש"י ולח"כ כתב ע"א של פרקים. שהנרות היו קצובות צמנורה אלף היה בסוי שלהן בסוי מלמעלה כמין עם שהיה יכול ליטלו כל שעה שירלה והיינו של פרקים) קצבר כי כתיב כבר ומוקשה למנורה ונרותיה כתיב (רש"י נרותיה קרי למקום הנחת השמן

ברייתא דמלאכת המשכן פ"י

ההו ודאי הוה מקשה. וכיין דזעיא הטצה אי לא דהוה הכיאי של פרקים שיכול לסלקו לא מחטייבא וכו' (כיון דזעיא הטצה אי לאו דפרקים הוה לא הוה מחטייבא) כמו מחטייבא) ליה. מיחזי כילד עושה מקלקן ומיחזן צלוהל ומקנחן צספוג ונותן צהן שזון ומדליקן (רש"י חלוא דלא היתה מקשה חלא של פרקים ומש היתה). הוא דלמר כי האי תנא. דתייא חכמים חוורים לא היו ומיין אותה ממקומה וכו'. ומלן חכמים ר' אלעזר צרי לדוק הוא. דתייא רבי אלעזר צרי לדוק חומר כתיין עם של זהב היה לה על גבה. כשהיא מחטייבא דוחקו כלפי פיה. כשהיא נוחן צה שזון דוחקו כלפי ראשה וכו'. ועיי"ש צרש"י שלפ"נו וצרש"י כתי"י וצטטה מקוצלת. והיה נראה שצ"ע גמרא זו פ"י הרמ"זן מלקחים חלא של חזקיר הגמרא. גם הלשון פותח וקוגר אינו עולה יפה. ורצינו גרסום ופרש בגמרא שם. מלקחיה צהן מוחטין את הפתילות. ומחמתיה משיינין צהן חש ומשליכין צהן מה שמטייבין מן הגרות. חונס מצרייתא שלפנינו תיובתיה. שהם הם הלצתים והמלקטאות. ולי נראה שהמלקחים הם מה שנקרא בגמרא שם פי גרות. והיא כמו קנה קדוקה לחרבה קדוחקין צה הפתילה שתהא נאחזת צו כמו צלצת ויכול לעשותה חס שכובה או זקופה ונעשית מקשה עם הגרות והמזורה. חלא צספרי זוטא שהצאתי לעיל גרס הכי. ומיין שהמזורה מן הכבר חמרת ככר זהב עהור יעשה אותה. מיין לרצות קנים ופרחים ח"ל יעשה אותה יכול חף הלצתים והמחנות ח"ל אותה. ח"ל חומר אותה שכבר נאמר יעשה ואי חשך חומר יעשה שכבר נאמר אותה. הא כילד חמר שריצה הבחוב מיעט הרי הן מוקשין למזורה מה מזורה משמשת ולינה זה חף ח"י מרצה חת כל הכלים שמשמשין ואיין זיין ילאו הלצתים והמחנות שהם נכנסין ויולחין. ר' יהושע צן קרחה חומר חס חומר שהמזורה מן הכבר הרי כבר נאמר ככר זהב עהור ומה חני מקיים ואת כל בליה חלא מה מזורה זהב עהור חף בליה זהב עהור. ולנוקחא זו מקרא דויקהל דר"ש. ותרי תנאי חליצא דר"צ"ק:

אבל חצוצרת וכו'. צכתי"י מוה"ר עפשטיין שעשה משה צמדצר היו של כסף. ואשמעינן דרך חגב שאף על פי שהיו מקשה היו של כסף. ועיי"י בחוספתא חולין פ"א ומנחות (כ"ח ע"א) ועיי"ש צחו"י צדיה חלולות. ועיי"י צספרי צהעלותך פ"י ק"א וצמ"ע שם חות ז'... וצילקוט שם סוף ר' תשכ"ד:

פרק י"א

כיצד עשה בצלאל את המנורה. עשאה כמיין עשת או כמיין קורה. ועשה מיריכה ולמטה נביעים כפתורים ופרחים. ומשך הימנה שני קנים אחד אילך ואחד אילך. ומשך הימנה שני קנים אחרים אחד אילך ואחד אילך. ומשך הימנה עוד שני קנים אילך ואילך. שנאמר וששה קנים יוצאים מצדיה ונו' (שמות כ"ה ל"ב):

אבל לא למדנו לנביעים אם הם משוקדים או כפתריה ופרחיה. שנאמר ובמנורה ארבעה נביעים משוקדים כפתריה ופרחיה (שם שם ל"ד). איסי בן יהודה אומר חמשה דברים בתורה אין להם הכרעה. אלו הן. שאת. ארור. מחר. משוקדים. וקם. הלא אם תיטיב שאת. או שאת ואם לא תיטיב (בראשית ד' ז'). ארור אפם. כי עז. או כי באפם הרנו איש וברצונם עקרו שור ארור (שם מ"ט ו' ח'). מחר אנכי נצב. או וצא הלחם בעמלק מחר (שמות י"ז ס'). משוקדים כפתריה ופרחיה. או ארבעה נביעים משוקדים. וקם העם הזה. או הנך שוכב עם אבותיך וקם (דברים ל"א פ"ו). אלו חמשה דברים בתורה שאין להם הכרעה:

איסי בן עקביא אומר מעשה והיתה יתירה דינר של זהב והכניסוה לכור שמונים פעמים:
גופה של מנורה שמונה עשר טפחים. הרגלים והפרח שלשה טפחים. וטפחיים חלק וטפח שבו נביע כפתור ופרח. וטפחיים חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אחד אילך ואחד אילך. וטפחיים חלק וטפח

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ג

כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אחד אילך ואחד אילך. ומפחיים חלק ופפח
כפתור ושני קנים יוצאים ממנה אילך ואילך. גשתיירו שם שלשה טפחים
שבהם גביעיה כפתוריה ופרחיה. שנאמר שלשה גביעים משוקדים בקנה
האחד כפתור ופרח וגו' (שמות כ"ה ל"ג עד ל"ו). נמצאו גביעים עשרים ושנים.
וכפתורים אחד עשר. ופרחים תשעה:

גביעים למה הם דומים. לכוסות אלכסנדריה. כפתוריה למה הן
דומים. לתפוח הברתיים. פרחים למה הן דומין. לפרחי העמודים:

נמצאת את למד שיש קשוי ושבח כנגד כל הכלים כולן. ומנין
שהראה המקום למשה כלים עשויין ומנורה עשויה. שנאמר וראה ועשה
בתבניתם (שם כ"ה מ'): **אף על פי ששמה שלמה עשר מנורות וכולם היו כשרות לעבודה.**

שנאמר ויעש את מנורות הזהב עשר כמשפטן ויתן בהיכל המש מימין
וחמש משמאל (דהיי"ב ד' ו'). אם תאמר חמש מן הדרום וחמש מן הצפון
והלא מנורה בצפון פסולה. ומה תלמוד לומר חמש מימין וחמש משמאל.
חמש מימין מנורה של משה וחמש משמאל מנורה של משה. אע"פי כן
לא היה מבעיר אלא בשל משה בלבד. שנאמר מנורת הזהב ונרותיה לבער
בערב בערב (שם י"ג י"א). רבי יוסי ברבי יהודה על כולן היה מבעיר. שנאמר
ואת המנורות ונרותיהם לבערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור והפרח
והנרות והמלקחים זהב היא מכלות זהב (שם ד' ר"ט וב') כילו זהבו של משה:
מערביים ומזרחיים היו דולקין כנגד נר האמצעי. שנאמר אל מול
פני המנורה יאירו (במדבר ח' ב'). מכאן היה ר' נתן אומר האמצעי הוא
המכובד. שבעת הנרות (שם) שיהא דליקן שוה ונרותיהן שוות והן דומין
זה לזה:

כיצד מדשנן. מעבירן מעל גבי המנורה ומניחן באהל ומקנחן
בספוג. נמצאו כמה כהנים עסוקין בנר אחד דברי ר' יוסי. וחכמים אומרים
לא היה בזיון ממקומן אלא על גבי מנורה מדשנן. שנאמר על המנורה
הטהורה יערך את הנרות (ויקרא כ"ד ד'):

כיצד עשה בצלאל וכו'. רבו כהן הנקמחות והביצועים. צילקוני כולא מקוטע והכי
גרת החס. ביזר עשה צלאל את המנורה עשאה כמין קורה ועשאה מרובע למטה. הי כחוצים חין להם
הברע וכו'. וזכי והזהיר צלאל עשה וכו' עשה וכו' עשאה כמין קורה ועשאה מרובע למטה (והגיה
המיזב מרובע כצילקוני) גביעיה כפתוריה ופרחיה ומשך היונה שני קנים חילך וחילך ומשך היונה
שני קנים חילך וחילך ומשך היונה שני קנים חילך וחילך וכו'. וצוללחת מוה"רל יעלזניצק
ביזר וכו' עשאו כמין עשה או כמין קורה ועשה מריצה ולמטה גביעיה כפתורים ופרחים ומשך היונה
צ' קנים ח' חילך וח' חילך ומשך היונה צ' קנים ח' חילך ומשך היונה צ' קנים ח' חילך
וחילך שני וכו'. ופי' עשאו לזהב. ומלן דחכי עשאו לא משחצב ומלן דחכי עשאה לא משחצב. וצדעס
לופיצלך עשאה מן העשת וכמין קורה ועשה [למעלה] ולמטה גביעיה וכו' כצניס. והנה הוסין
ח' חילך שייכר מנת למעלה בנחצרות. וצוללחת מוה"רל פלעש ביזר וכו' עשאלן (כ"ל שנחלפה הוי"ו
במין קופית) כמין עשה וכמין קורה מריצה ולמטה | הגהה כ"ל ולמטה | (כ"ה צניס) גביעיה
וכפתורים ופרחים ומשך היונה שני קנים ח' חילך וח' חילך ומשך היונה שני קנים ח' חילך
וח' חילך שני וכו'. ומז המיזב שחסינה כאן עוד צנא. וצבתי מוה"רל עפשיין עשאו כמין עשה
או כמין קורה ועשה מריצה ולמטה גביעיה וכו' ומשך ממה וכו' ועוד עשה שני קנים ממה מלד
לחד ושני קנים ממה מלד לחד שני וכו'. וצבתי לווקפאלרד עשאה כמין קורה ועשאה מרובע למטה

ברייחא דמלאכת המשכן פי

גביעיה כפתוריה ופרחיה ומשך מנחה שני קנים וכו' ומשך הימנה שני קנים אחרים וכו' ומשך מנחה שני קנים אחד חילך וא' חילך שני וכו'. וע"פ חלה הנוקחאות השונות יקדתי הנוקחא בפניה ועשה הפרשה. צמנחות (כ"ח ע"א) שנו בצרייתא מנורה היחה צלה מן העשת. ולשון עשת פי' רש"י צשה"ש הי' י"ד מעיו עשת שן. לשון שמו עשתו קצת עב קרוי עשת. כלו' שמתיבין לח הזהב וכשיתקרר הוא כולו נטיל זהב שלם. ויליף ליה התם מן מקשה. ופי' מקשה כחצ רש"י צפ' תרומה תרגומו עגיד לשון המשכה שמושיך לח האיברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקורנוס. והשלים דצרו צפ' בהעלתך שכתב. עשת של ככר זהב תיתה ומקיש בקורנוס וחותר צבשיל לפשט איצריה כתיקונן ולא נעשית איצרים איצרים על ידי חבור. וזהו ששנו כאן עשאה כמין עשת או כמין קורה כלו' עשת ארוכה. סתם עשת היא עגולה ככבר (ונוקחת דפוס אופיצאך היא ע"י מעתיק אחד צאטגירת לישנא מהגמרא). ואמר ועשה מיריכה ולמטה וכו' אקרא קאי דכתיב צפ' תרומה מקשה תיעשה המנורה יריכה וקנה גביעיה כפתוריה ופרחיה מנחה יהיו. וצפ' ויקהל מקשה עשה לח המנורה יריכה וקנה גביעיה כפתוריה וגו'. וכלו' ולמטה צמקרא. אמנם צמנרה עשויה חקופה כולם הם למעלה מיריכה. וסתנצו הנוקחאות ובעל הילקוט עשה לו נוסחא ועשאה מרוצע. אמנם לא מלינו צפוס מקום לורת יריכה אם עגולה או משולשת או מרוצעת. ומן הסתם היחה עגולה שהיא הלורה הטבעית:

אבל וכו' אם הם משוקדים או כפתוריה וכו'. כ"ה צכתי מוה"ר עפשטיין. ולי' מלת שגמור. והיא החלת הדבור. וצמנורה ארבעה וגו' איסי בן יהודה וכו' וגר' אין להם הכרעה מן התורה וכו' כי צאפס וגו' שור ארוך או ארוך אפס וגו' לא הלחם צעמלק נחר או נחר חכבי כלב ארבעה גביעים משוקדים או משוקדים כפתוריה וגו' הקך שוכב עם הצותיך וקם או וקם העם הזה. וכל הנוקחאות. לא למדו לגביעים המשוקדים שגמור וצמנורה וגו'. והגיה ר' אייזק שייבר והוסיף צמנרות [עד] שגמור. ואינו רואה חובלת צהגה זו שהרי צעל הטעמים העשים גביעים צאמנחתא. צהולאת מוה"ר פלעש הכרע. ותפקתי צנוקחת הכתי' צרישא דצבא ומן שגמור ולהלן כמו צכל שאר הנוקחאות. ולנוקחא זו צכתי המאמר דאיסי בן יהודה הוא מאמר צפני עלמו והוצא אגב מאמר הח"ק שמקבים עמו צענין משוקדים. אמנם ע"פ שאר הנוקחאות אף אם לא נגיה כמו שהגתי הוצא לפרש דצרי הח"ק שאמר לא למדו: וצענין חלו ה' דברים צהא דשאת שנו צקפרי פי' ראה פי' כ"ד כיוצא צו חתה אומר הלל אם תיעיב שאת צרבה ואם לא תיעיב שאת קללה. ופרשתי שם צמי' פי' שאת תשא כלו' צין אם תיעיב צין אם לא תיעיב תשא. אם תיעיב צרבה ואם לא תיעיב קללה. ואוסף כאן דלדעתם המאמר לפתח חטאת רצן וגו' הוא מאמר צפני עלמו ורלויה שתייה האתנחתא צתיצי צתרא. ועי"ש צמנחת פי' וצקוף פי' משפטים וצקוף פי' וילך. ואיתא לזה המאמר צמנחתא דנוק' עמלק פי' ועי' מה שרמתי שם צמי' חות ופי' עד ופי'. וארמוח כאן עוד על הרצ"ע צפי ויגש מ"ד כ"ב. ודי צה למי שיחפן לצבת על מדוכה זו:

איסי בן עקביא וכו'. צהולאת מוה"ר יעללינעק איסי בן עקביא אומר מעשה שהיתה וכו'. וצפ' והזכיר בן עקביא וכו' והוליוה והבניסוה לכור וכו'. וצהולאת מוה"ר פלעש ליתא לזה המאמר. וצכתי מוה"ר עפשטיין בן עקביא וכו' דינר זהב וכו' שמונים פעמים עד שעמודה על ככר. וצכתי אוקספארד בן עקשיא וכו' דינר זהב. וצמנחות (כ"ט ע"א) והתניא ר' יוסי צר יהודה אומר מעשה והיתה מנורת צית המקדש יתירה על של משה צדינר זהב קוריקורי והבניסוה פי' פעמים לכור והעמידוה על ככר. וצילקוט פי' תרומה רבי חסי צר רבי יהודה וכו' יתירה על של מדצר צדינר זהב גורדיקני וכו' לכור עד שחקר הדינר (ועי' צהגרות ד"ס). וצירושלמי יומא פי' ה"ד זהב עהור שומכניסין חותו לאור ואינו חקר כלום. ואתיא כדתי מעשה צמנורת זהב שעשה משה צמדצר והיתה יתירה דינר זהב והבניסוה לכור שמונים פעמים ולא חקרה כלום. והיא ג"כ צירושלמי שקלים פי' ה"ג ופס הג" תניא אמר ר' יוסי צי רבי יהודה מעשה צמנורת זהב שעשה משה צמדצר וכו'. וצקרצן עדה מגיה צה להשוותה עם הצצללי. והנה לפי הירושלמי הקיפור הוא מה שאירע לצללח צמדצר שהיה מכה על העשת צקורנוס וחותר צבשיל עד שחקנה עם כל חלקיה ומה שומפסיל מההב מפסיל עד שתשאר המנורה ככר זהב עהור. וכשקלו חותה היחה יתירה דינר זהב והבניסוה לכור והוליוה והבניסוה פי' פעמים. ונה אירע. לנוקחת הירושלמי לא חקרה כלום. ונוקחאותינו שתקו ולא אמרו אם חקרה או לא חקרה חץ מנוקחת כתי' מוה"ר עפשטיין שומקיימת עד שעמודה על ככר. ונראה שזה הוסיף המעתיק ע"פי הגמרא הצלית. ואם תפוס צנוקחת הירושלמי שלא חקרה כלום. נאמר על שני פנים. א' מה שגמור ככר זהב היא למנוה ולא לעיבוב אלא שלא תהא פחותה מככר אבל צמה שהיא יתירה קלת אינה נוסקדת כלום. צ' היא בצרש"י עה"ת שלא יהיה משקלה עם כל בליה אלא ככר לא פחות

ולא יוחר. אי"ב היכרחו לזעזע משקלה ע"י כלי אומנות עד שעמדה על ככר. ועכ"פ נצין הצרייתא שלפנינו המדצרת ממורה שעשה צללאל ונוקפת מה שאירע זה. אלל לפי הסיפור הצצלי אין מקומה כאן. ואולי השז הנועתיק צבחי וייכבען שהוא הסיפור הצצלי שאין ענינו לכאן והשמיט אותו וע"כ אינו צהוללח מוה"ר פלעש. וצמדש שה"ש פ"ג צמקרא עמודיו עשה כסף וצמדצר רצה פ"ג צ"ה ד"ח אפריון הרביצו הירושלמי עם הצצלי והסיפור שם ע"פי הצצלי עיי"ש (ועיי"ש צומכות כהונה וע"ע צענפי יהודה). וצענין השם איסי עיי" קדר הדורות ערך איסי בן עקיבא. והציח שם הא דעסקיה (ק"ג ע"ג) תנא הוא יוסף איש הולל הוא יוסף הצצלי הוא איסי בן גור אריה הוא איסי בן יהודה הוא איסי בן גמליאל הוא איסי בן מהללאל ומה שמו איסי בן עקביה שמו וכו' (עיי"ש צגליון) והוא ג"כ ציומא (כ"ג ע"ג) ושם מקיים ומה שמו איסי בן עקיבא שמו:

גופה של מנרה וכו'. צדפוס אופיצאלך צשיצוש גופו. צומכות (כ"ח ע"ג) גרסינן אמר שמואל משמיה דקצא גוצהה של ונרה וכו' (דוגמא לזו צקידושין ע"א ע"א אמר שמואל משמיה דקצא צבל צחוקת כשרה עומדת) וכולל התם כצצרייתא שלפנינו. ויראה דהאי קצא צרייתא תנא ליה. ודוגמתו מלינו הרצה עיי" קדר הדורות ערך קצא. וההצלל צצין צרייתא שלפנינו והא דשמואל הוא. דלשמואל צריוח צצין הקנים טפח חלק וטפח כפתור וצרחש קנה האמצעי למעלה מששת הקנים טפחיים חלק. ולצרייתא שלפנינו צריוח צצין הקנים טפחיים וצרחש קנה האמצעי אינס רק ג' טפחים ששתיירו. וצלקח טוב העתיק ונהגמרה אמר שמואל משמיה דקצא גופה של ונרה וכולל כלפנינו. ורש"י עה"ת העתיק הצרייתא והצליע צחוכה דצרים לפרשה ואי נועתיק אותם צמקנרות. אלל נוסחתו זה כנוקחת הגמרא ח"ל. כך שנינו צמלאכת המשכן גוצה של מנרה מ"ח טפחים הרגלים והפרח שלשה טפחים (הוסף הוא הפרח האמור צירך שנאמר צמדצר ח' עד ירכה עד פרחה. ולעיל צפסוק ל"א כתב ירכה הוא הרגל של מטה העשוי כמין חיצה ושלשה הרגלים יולחין הימנה ולמטה. וצפ' צהעלחך לא פ"י כך שהוא הפרח האמור צירך עיי"ש אלל צגמרא שם (פ"ט ע"א) פירשה ר' שלונן בן. והא דג' רגלים כתב הר"מ ג"כ צה' צית הצחירה פ"ג ה"צ ו"ל ושלש רגלים היו לה. אונס מקורם נעלם ונמני. ונוקחצרה היא חס היה הירך עגול או משולש. אלל חס היה מרצב כמו שהוא צנוקחת הילקוט צהזכרתו לעיל. יוחר מקחצרה שהיתה המורה צעלת ד' רגלים וצעל מקדש אהרן כתב מקצרת עלמו שהיה כתיצה משולשת וכן צענין הרגלים שהיו שלש כתב שירכה הוא על שם ירך שצצעלי חיים שיש להם רגלים ועל שתי רגלים לא חוכל עמוד שפיר ותפסת מועט תפסת. אונס מה יענה צירך המשכן וצירך המוצח והם היו צלל רגלים. חה המחצר הרצה דצרים מקצרת עלמו צלל ראה). וטפחיים חלק וטפח שצו גציע (מהארצע גציעים) וכפתור ופרח (משני כפתורים ושני פרחים האמורים צונורה עלמה ש"י משוקדים כפתוריה ופרחיה. למדנו שהיו צקנה שני כפתורים ושני פרחים לצד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן ש"י וכפתור תחת שני הקנים וגו') וטפחיים חלק וטפח כפתור (אונס לפנינו וטפח שצו גציע כפתור ופרח וכ"ה צגמרא. ואולי נפל טעות כאן צרש"י) ושני קנים יולאים ונמנו חילך וחילך נמשכים ועולים כנגד גוצהה של מנרה (לפנינו יולאים מנרה אחד חילך ואחד חילך. וצגמרא נמנו ח' חילך ואחד חילך ונמשכים ועולין כנגד גוצהה של מנרה) טפח חלק וטפח כפתור (כ"ה צגמרא ושם וטפח) ושני קנים יולאים ונמנו וטפח חלק וטפח כפתור (צגמרא אחד חילך וא' חילך נמשכין ועולין וכו' וטפח חלק. ולפנינו וטפחיים חלק. ושני קנים יולאים ונמנו ונמשכין ועולין כנגד גוצהה של מנרה (צגמרא ח' חילך וא' חילך ונמשכין וכו'. ולפנינו מננה חילך וחילך). וטפחיים חלק (כ"ה צגמרא ולפנינו ליתא) נשתיירו שם ג' טפחים שבהם ג' גציעים וכפתור ופרח (כ"ה צגמרא. ולפנינו שבהם גציעיה כפתוריה ופרחיה שנאמר שלשה גציעים משוקדים וגו') נולאו גציעים כ"צ (מ"ח לששה קנים ג' לכל אחד ואחד וארצעה צגופה של מנרה הרי כ"צ) ואחד עשר כפתורים (ו' צשש הקנים וג' צגופה של מנרה שהקנים יולאים מהם ושני עוד צמורה שנאמר משוקדים כפתוריה ומיעונו כפתורים שנים האחד למנה אלל הירך והאחד צג' טפחים העליונים עם ג' הגציעים) ותשעה פרחים היו לה (ו' לששת הקנים שנאמר צקנה האחד כפתור ופרח וגו' למנרה שנאמר משוקדים כפתוריה ופרחיה ומיעונו פרחים שנים ואחד האמור צפרשת צהעלוחך עד ירכה עד פרחה). ואח"כ מקיים. ואם תדקדק צמשנה זו הכתובה למעלה (כל"ו מה שכתוב מוכן על לשון המשנה) תמלאם במנינס איש איש צמקומו. ואלו המנינס הם צגמרא צקוף אחר צצא גציעין למה הן דומין. והשינוים הנמלאים צנוקחאות צצרייתא זו הם קלים או שנוקחתם קטועה ומקרה ואין צורך להזכיר. וראיתי צפ' ונעשה השז שהעיר על דצרי רש"י צגמרא שם אלל וטפח שצו גציע וכפתור ופרח ח"ל. וטפח שצו מלך אחד של מנרה גציע ומלך שני כפתור פומ"ל ומלך שני (והגיהו צשטה מקובלת וצליק

ברייחא דמלאכת המשכן פי

שלישי) פרח וכו'. ולדד הוא לומר כן אף צעליונים ואף צעשת הקנים ושלח היו ופותרים צבל הקנה ושכן הוכיח גם צעל חזוכה הצית. אונס אף זה וועניני שאלריך צו. חצל על מה שאני מוכרח להעיר שלשון הרמז שהזכרתיו הוא ושלשה כפתורים אחרים היו בקנה המורה שמהן יולאין ששת הקנים שלשה מלד זה ושלשה מלד זה. וא"כ היו הכפתורים ווקיפין את הקנה והו נוסבים עם לשון הנוקרה וכפתר תחת שרי הקנים וכו"ה צוקסת הגמרא ופני קנים יולאים מוננו. אונס לנזקת הצרייתח יולאים מוננה הם יולאים מקנה המורה מעל לכפתור. ועיי צועשה חשב שס. ועכ"פ היו הכפתורים ווקיפין את הקנה ולדברי רש"י אף הכפתורים דומין זו לזו ול"ע:

גביעים למה היו דומין וכו'. בגמרא כוון בוקות אלכסנדריים וכו' כוון חפומי הכרתיים (רש"י מקום) וכו' כוון פרחי העמודים. וצדקדוקי קופרים לפרחי העמודין. וצהגרות הצ"ח מסמלות כח"י הבירתיים וצדפוקים הצרתיים. וצערוך ע"י חפומ כפתורין לונה היו דומין לחפומי הצרתיים. פירוש כוון חפומי הצרתיים שרצון יתר על עציין. צקוף גמרא דפי כל המנחות צלות (ס"ג ע"ה) וכשהצלק נתון לתוכו דומה לחפומי פי כוון חפומי הצרתיים עגול כולו חוץ מן וקום כינוס. ושם איתח גם לפנינו הצרתיים. ועיי צגליון שס ושס. וצד"ס הצרתיים וצהגרות הד"ס צבת"י איכא הכרתיים ואיכא הכרותים. וצהולאת מוה"ר יעללינעק לחפומי הצרתיים. וצקי והזהיר לחפומים הכדונים פרחים לונה הם דומים לזוי העמודים. וצלי ספק שהוא משובש. וצהולאת מוה"ר פלעש לחפומי הכותיים. והגיה צהערותיו הכרתיים. וצבת"י מוה"ר עפשטיין כג"י הערוך הצרתיים. וצבת"י חוקפאלד הבירותיים. וצבת"י צי הכרותי. וצלקח טוב העתיק מהגמרא הצרותין. ולשון הרמז שס הי"ב. הגביעים דומין לבוקות אלכסנדריה שפיהן רחב ושוליהן קלר. והכפתורים כוון חפומים כרותיים שהן ארוכין מעט כצילה ששי ראשית כדין. והפרחים כוון פרחי העמודים שהן כוון קערה ושפתה כפולה לחץ. ואגב העיר צעבין הפרח התחתון שלשון הרמז צו ועוד פרח שלישי היה סמוך ליריכה של מורה וכו' שכל שמלותו הפרח היה קנה המורה יולא ועולה למעלה:

נמצאת את למד וכו'. כ"ה צדפוק אופיצאל חלל שש כחוצ קשוי ושכחה. וצהולאת מוה"ר יעללינעק קשוי ושצח כנגד כל הכלים כלם. מגיד הכחוצ שהרחה המקום וכו' (שס כחוצ כתצניתם צכ"ף חצל צוקרל כחוצ צתצניתם צצ"ת). וצהולאת מוה"ר פלעש נמצאת חתה לומר וכו' קישוי ושצח וכו' הכלים כגן הכחוצ שהרחהו המקום וכו' ומורה עשויה ונעשת שני ורחה ועשה. והגיה המיול צהערותיו שלל מגיד הכחוצ. וצקי והזהיר קטועה רישל ומתחיל מגיד הכחוצ שהרחה הקי למשה וכו' בצפנים. וצבת"י מוה"ר עפשטיין נמצאת לומר וכו' וצהולאת מוה"ר יעללינעק. הרחהו הצ"ה וכו' ומורה עשויה ונעשית מאליה שני תעשה המורה ולומר ורחה ועשה כתצניתם (צכ"ף) אשר חתה מרחה צהר. וצבת"י חוקפאלד נמצאת לומר וכו' וצהולאת מוה"ר יעללינעק. וצק מגיד שהרחה הקצ"ה וכו'. ועכ"פ צרוצ נוסמלות ושצח. והעיר ר' אייך שייער על נמצאת חת למד כ"ה צדפוק יסן חצל רשומו כיכר שהעתיקו צטעות וחקרון המיכר יס כאלן. ונזקתו ושכחה גרמה לו להערה זו. ופשוטן של דברים שהכלים הקודמים הם ארוך וכפתר והשלחן וכליו וצמורה הקישוי יותר מהן. וכולם הרחה הקצ"ה למשה שהרי צקוף כולל לומר ורחה ועשה כתצניתם. והשצח הוא שעשה כמו שכלטוה. ומפורש הדבר צספרי צהעלתך פי"א ס"ח כנורחה אשר הרחה ה' חת משה להודיע שצחו של משה שפסם שומר לו המקום בן עשה. ר' נתן לומר אף לריך שהרי כבר נאמר ורחה ועשה. מגיד הכחוצ שהרחהו הקצ"ה למשה כלים עשויים ומורה עשויה ונעשית כונה שנאמר כנורחה וגוי כן עשה חת המורה ועיי"ש צומ"ע אוח ח' ועי'. וצטינפת הקולמוס כתצו חיה מעתיקים כלשון הספרי. והח דנעשית מאליה שני תעשה המורה ל"ל תיעשה שהוא צנפעל ותרגס חונקלוס חתעצד חצל יונתן תרגמו תעצד צקל. ולנזקת קשוי ושכחה כתצ צענפי יהודה והעיר שס המיול המעיין צתחומח פי צהעלותך יראה מה שכון וכו'. ונעלם מי המיול המעיר והיכן העיר. אונס גופו של דבר הוא צתחומח ואעתיקו ר' לוי צרי לומר מורה טהורה ירדה מן השמים שאל הקצ"ה למשה ועשית מורה זהב טהור ח"ל כילד נעשה אותה ח"ל מקשה תעשה. חעפ"ב נתקשה צה וירד משה ושכח ונעש"ה. עלה ולומר רצפ"ע שכתתי מעש"ה הרחה לו הקצ"ה למשה ועוד נתקשה צה ח"ל ורחה ועשה וכו' ח"ל הקצ"ה לך חלל צללחל והוא יעשה אותה. ירד משה ולומר לצללחל ומיד עשה. מיד התחיל משה תווה ולומר ח"י כמה פעמים הרחה לי הקצ"ה ונתקשתי לעשותה וחיה שלל רח"ה אותה עשית מדעתך צללחל צלל חל היית. וצגמורח מנחות (פי"ב ע"ה) השלינו ג"כ צענין המורה (וג"ש כתצניתם צכ"ף):

אף על פי שעשה שלמה וכו'. דוגמת צרייתח זו לעיל פי"ח צשלחות שעשה שלמה. וצהולאת מוה"ר יעללינעק כגן היו כשרות לעבודה ולח היו משתמשין חלל צו של משה שני וכו' וה'

משמאל מזרח ונשה שני מזרח זהב ונרותיה לצערם כמשפט וגוי הם כלם זהבו של משה (ס"א שלמה). והיא קטועה ומקירה. וצפי והזהיר אע"פ וכי עשר מזרות לא שמשו חלל מזמורה של משה שנאמר ויעש מזרות וגוי חם תאמר חנוש מן הלפון וחנוש מן הדרום וכי מן הלפון לעולם פקולה חלל חנוש מן מזרח משה וכי מזרח משה שנאמר מזרות זהב ונרותיהם לצערם כמשפט וגוי מכלות זהב והן זהב כלים של שלמה. והוא קטועה ונשוצשת והמו"ל הגיה ותקן השינושים חלל לא השלים מה שנקטע והציח בהערותיו הנוקטות הקדמות ועין הקורא נסתמית צתיקוניו. ובהולחת מוה"ר פלעש בלן בשרת היו לעבודה ולא היו נשתמשין חלל צו שם ויעש מזרות זהב חם תאמר חנוש מן הלפון וכי מזרה צלפון פקולה מח"ל חנוש מיימין וחנוש משמאל מזמורה של משה שנאמר ונגדת זהב ונרותיהם לצערם כמשפט וגוי הפרח והנרות וגוי והוא נשוכות זהב והם כלו זהבו של משה. וגוי קטועה ונשוצשת והמו"ל הגיה בהערותיו את שנושי הנוקטות ולא רוח על מה שנקטע. וצכתי מוה"ר עפשטיין עשר מזרות זהב וכולן היו בשרות לעבודה לא היו נשתמשין וכי (בבהולחת מוה"ר יעללינעק) ולא תאמר חנוש צדום וחנוש צלפון והלא וכי פקולה חלל חנוש מיימין מזרה של משה וחנוש משמאל מזמורה של משה ר' אלעזר בן שמוע אומר צבולם היו מדליקין שנאמר וכי הם כלם זהבו של שלמה. ועיי' לעיל פ"ח דהתם גוי גורם ר' אלעזר בן שמוע ועיי' מה שכתבתי סס. וצכתי חוקקספארד בבהולחת מוה"ר יעללינעק. וגרס חלל צל של משה (וצלוחת צ' נוקטות הן שנתעברו צא' ג' חלל צו וצא' א' חלל צל משה). וגרס מזרה מן הלפון פקולה וכי הם כולם זהב של שלמה. וצכתי צ' הגי' של שלמה. ואח"כ הוקיף כילד עשר מזרות עשה שלמה וכל אחת ואחת הציח לה חלק בכר והכניסוהו חלק פעמים לכרה והעמידה על בכר וזה שכתוב אין כסף נחש צימי שלמה לא אמר זה צאמר מיימי זהב חלל זהב סגור בלה. ואח"כ גורם כילד מדשקן. והוספה זו היא ע"פי מאמרו של ר"י אומר רב צננחות (פ"ט ע"א) עיי"ש. ומאן דגרס של שלמה נראה דל"ל כצפי והזהיר והן זהב כלים של שלמה. וצננחות שם מאי מייכלות זהב אומר רב אמי שכיבתו לכל זהב סגור של שלמה דאר"י אומר רב וכי. ואני תפסתי צננחות דפוס אופיצאלך שהיא שלמה מכל הנוקטות ולא הגהתי זה חלל מה שכתוב זה חנוש מיימין מזרה של משה וחנוש וכי והגהתי חנוש. וצננחות דננחות פ"ח עשר(ה) מזרות זהב עשה שלמה שם ויעש [את] מזרות [ה] זהב עשר(ה) אע"פ לא היו מדליקין חלל צל משה שם (את המזרה) [ומזרות הזהב]. ונרותיה לצער (מ) צער צער וכי רבי יוסי צו ר' יהודה אומר על כל השלחות וכי וצבול מזרות היו מדליקין שנאמר את [ה] מזרות ונרותיהם לצערם כמשפט לפני הדביר זהב סגור וכי. ואח"כ צני מדשקן צננחות (ל"ח ע"ב) ת"ר עשר מזרות עשה שלמה שם ויעש וגוי חם תאמר חנוש מיימין הפתח וחנוש משמאל הפתח א"כ מליכו מזרה צלפון והחורה אמרה ולא המזרה נבח השלחן חלל של משה צלמלע חנוש מיימיה וחנוש משמאלה. ושם (ל"ט ע"א) צרייתא אחריתא. ת"ר עשרה שלחות וכי עשר מזרות עשה שלמה ולא היו מדליקין חלל צל משה שם (את מזרות) [ומזרות] הזהב ונרותיה לצער צער ר' אלעזר בן שמוע אומר וכי וצבולן היו מדליקין שם את המזרות ונרותיהם לצערם כמשפט וגוי וכי עיי"ש. וצירושלנוי דשקלים פ"ו ה"ג עשר מזרות עשה שלמה שם ויעש את מזרות הזהב עשר וגוי אין תימר חנוש צלפון וחנוש צדום והלא אין המזרה כשירה. חלל צדום שם ולא המזרה נבח השלחן על ירך הנושקן חנוש מח"ל חנוש מיימין וכי חלל חנוש מיימין ומזרתו של משה וכי חף ע"פ בן לא היה מצעיר חלל של משה צלצד שם ומזרות הזהב וגוי ר' יוסה צי ר' יהודה אומר על כולן היה מצעיר שם ולא המזרות וגוי והמלקחים זהב הוא נכ(י)נות זהב הן כילו זהבו של משה. והגיה מוה"ר וקרנן העדה כילו של שלמה. ואולי מלת כילו כמו כאלו זהבו של משה. מה מולל הרבה צירושלנוי כילו כמו כאלו. וצילקוט מ"א רוח קפ"ה לא היה מצעיר חללה חלל על של משה שם וכי ואח"כ היה מצעיר כלם שם וכי. וכן דרש שם צננחות עיי"ש:

מערביים ומזרחיים וכו'. כ"ה דפוס אופיצאלך. וצננחות המזרות זה המאמר מקורם לאחר כילד מדשקן וכי. בהולחת מוה"ר יעללינעק אחר כילד מדשקן המסיים יערוך את הנרות בתצ. ומזרחיים היו דולקין כנגד נר האמצעי מכלן היה ר"ח האמצעי היה מצוד שם חל מול פני המזרה יאיר שיהא דליקן שיה וכו'. והנה המאמר צעלמו מקורם. וכ"ה בהולחת מוה"ר פלעש חלל דשם ג' האמצעי מצוד. וכי והיו דומין. וכ"ה צפי והזהיר וגוי האמצעי נשוצת שם חל מול וגוי יאירו שיהא דליקן ונרותיהם שוות והן דומין. וכ"ה צכתי מוה"ר עפשטיין וגוי האמצעי משוצת וכי דולקין צויה וכי דומות זו לזו. וכ"ה חוקקספארד וגוי האמצעי משוצת וכי שהיה דליקתן שוה וכי דומות זה לזה. ול"ל זו לזו. ושם צכתי רש בהעלתך למה נאמרה פרשה זו לפי שהוא אומר והעלה את נרותיה והאיר חל ענר פניה (שמות כ"ה ל"ז) שמוע ח"י יהיו כל הנרות דולקים על פני כל המזרה (וג')

ברייתא דמלאכת המשכן פ"י

הילקוטו כל הרוחות) ת"ל אל מול פני המזורה יאירו. שיהיו נרות מקצילים את המזורה ומזורה את הנרות. הא כי"ל שלשה כלפי מזרח ושלשה כלפי מערב ואחת באמצע. נמלאו כולם מקצילים את האמצעי מכאן היה ר' נתן אומר האמצעי מכובד. וג"י הילקוט האמצעי משוכח. ועוד ש"ס לפני ה' תמיד שהיה נר מערבי תדיר שמוטו מדליק את המזורה בין הערבים. ולשון רש"י עה"ת ש"ס אל מול נר האמצעי שאינו צקנים אלא צנוק של מזרח. יאירו שצעת הנרות ששה שעל ששת הקנים שלשה המזרחיים פורים למו"ל האמצעי הפתילות שבהן וכן שלשה המערביים ראשי הפתילות למו"ל האמצעי זכו (ועיי"ש במזרחי) וצ"פ תרומה פ"י את נרתיה. במיין בזיכין שנותנין צחובה השמן והפתילות. והאיר אל עצר פניה עשה פי ששת הנרות שצרחשי הקנים היוצאים מלדיה וסודים כלפי האמצעי כדי שיהיו הנרות כשתדליקם מאירים אל עצר פניה מוסב אורם אל לך פני הקנה האמצעי שהוא גוף המזורה. ולפירוש זה יקשה מאי שצעת הנרות הרי אינם רק ששת הנרות. ועיי"ש דרשו כאן שצעת הנרות שיהא דליקן שזה וכו'. והוא מאמר לעלמו נמשך על זהעלתך את הנרת. וברסיין במנחות (כ"ח ע"ב) תנו רבנן מזרח ומערב היו מונחין דברי רבי. ר"א צ"ל שמועין אומר לפון ודרום (השלחות) ויי"ט דרבי גמר ממזורה מה ומזרח ומערב אף הני (העשר שלחות) כמי מזרח ומערב. ומזרח גופה מכלן. מדכתיב צנר מערבי יערך אותו וגו' לפני ה' מכלל דכולהו לאו לפני ה'. ואי ק"ל לפון ודרום כולהו כמי לפני ה' כינהו. ור"א צ"ל שמועין וכו' אומר לך מזרח גופה לפון ודרום הוה מנחה. אלא הא כתיב יערך אותו וגו'. דמלדד להו אלדודי דתניא אל מול פני המזורה וגו' מלמד שהיו מדדין פניהם כלפי נר האמצעי אומר רבי נתן מכאן שאמצעי משוכח. ועיי"ש ברש"י ותו'. ובשבת (כ"ב ע"ב) הביאו ברייתא מחוץ לפרכת העדות יערך וכו' עדות הוא לצאי עולם שהשכינה שורה ציטרלל. מאי עדות אומר רב (ובגליון רצ"א עיי"ש) זו נר מערבי שמתן זה שמן כמדת חזרותיה וממנה היה מדליק וזה היה מקיים. ופרש"י נר מערבי למו"ל במנחות מזרח ומערב מונחין סדר הקנים קרי מערבי נר ש"י שצ"ל החילון שהוא צמורת. ולמו"ל לפון ודרום מונחים אמצעי קרי מערבי על ש"ס שהיה פ"ו כנגד מערב וכל שאר הנרות כלפי האמצעית וכו'. ולפי הברייתא שלפנינו והקפרי אף אם מזרח ומערב מונחים הנר האמצעי נקרא נר המערבי:

ביצד מדשנן וכו'. בנוסחאות צ"ח זו קודם צ"ח מערביים ומזרחיים כמי"ש לעיל. וכו' העירותי ש"י אייך שייער לא מעלמו עשה שינויים כאלה. וצ"ל ספק שהיתה לפירו נוסחא זו. בהולאת מוה"ר יעללינעק נמלאו כל הבהמים עסוקין וכו' ובהולאת מוה"ר פלעש כי"ל מדשנן מעצירין מגבי מזורה וכו' נמלאו כל הבהמים. וצ"ל והזכיר מדשנן מעצירין (מגב) מזורה וכו' כל הבהמים וכו' דברי ר' וחכמים אומרים וכו'. והמו"ל הגיה מעל גבי המזורה וא"כ ובכתי"י מוה"ר עששטיין כל הבהמים עסוקין צדד אחד. ובכתי"י אוקספארד בבהולאת מוה"ר יעללינעק ורגס דברי ר' מאיר. ובכתי"י צ"ל דברי רבי. והנה צ"ל הנוסחא הג"י כל הבהמים ומוה"ר פלעש הגיה בהערתו כמה בהמים. שנתפלא הלא הבהמים מרוצין היו ואפי" צ"ח א"כ אחד. ולא השגיח דברייתא זו במזרח המדבר קאי שהרי אמרה ומרחן צ"ח. וה"ל לא היה רק עד שלא נצט"ה הצ"ח. ואהק וצ"ח הם כל הבהמים. ועכ"פ דעת ת"ק שהנרות לא היו מגוף המזורה. ובמנחות (פ"ח ע"ב) הוצאה ברייתא דוגמת זו הבי. מיתני כי"ל עושה מסלקן ומניחן צ"ח ומקנהן בצפון ומתן צהן שמן ומדליקן. הוא דאמר בי האי תנא דתניא חכמים אומרים לא היו מחזין אותה ממקומה וכו'. ובברייתא ת"ק קתמא ת"י לה ובבהן אחד. וקוגיא דשבת (כ"ב ע"ב) כחכמים אצלה. וצ"ל קוט"ו בהעלותך מקפרי ז"ט"א. בהעלותך אין יודע אם בהעלותך להעלותם (כל"י להעלות הלהב) או בהעלתך לקדרם (כל"י שמעלה הנרות דהיינו הצדקין ומקדרן) כשהוא אומר יאירו שצעת הנרות להעלתם אצל לא לקדרן וכו' יבול שהיה מעלה בולה באחד. אמרת להעלות נר תמיד (צ"פ אומר) אחד אחד (כל"י יבול שהיה אהק לצד מעלה כל שצעת הנרות ת"ל להעלות נר תמיד שמשמע נר אחד) יבול אהק לא היה מעלה בולה באחת אצל צניו היו מעלים כולם באחת ת"ל יאירו שצעת הנרות (פ"י בהעלתך) יערך אותו אהק וצניו (פ"י תלוה) אחד אחד (וכל"י יאירו הבהמים כמו כי אחת תאיר נרי (תהלים י"ח כ"ט) ולא תאירו מוצחי חנם (מלאכי א' י"ג) ואין וצניו או צניו אלא עם צניו). ומיין שיהו חזרין חלילה כמיין בערה ת"ל יאירו (כל"י שאהק מדליק א' ואח"כ אלעזר א' ואח"כ א' ותהרין חלילה ומדליק אהק וכו' ופ"י כמיין בערה כהא דגרסיק בצרכות מ"א ע"א עשרה דברים נאמרו צבוס וכו' עיטור ועיטור וכו' עיטור רב יהודה מעטרהו צחלמידים. ופרש"י חלמידיו קוצצין אותו כשהוא מנרק. אף כאן שני בהמים האחרים מקצצין את המדליק. ואמר כמיין בערה ולא אמר ומעטרין. לפי שאינם רק צ"י ומיין שהיו כל הנרות מוקדרין כנגד האמצעי ת"ל אל מול פני המזרה וכה"ל והוא יושב ממולו. וצ"ח

רעק כחז כמין עטרה הלשון משמע דק"ל שהקנה האמלעי היה צאמלע ושעה קמים מקיפין אותו קביז כמין עטרה. וי"ש ח"ל יאירי שכל אחד היה מחיר לאמלעי שהיו כולם קמוכין לאמלע צטרה. והא דכתיב בקרא שלשה קמים יולאים מלדה וגו' י"ש ליטבו גי"כ דק"ל זה. חזל צמנחות משמע דק"ל לבי"ע שהיו עומדין צטרה. לכן ח"ל דמי"ש כמין עטרה הי"ש שהקמים צעלמן היו עגולים כמין עטרה ודוחק. וצמנעה חסז כחז כן מעלמו שהקמים היו כמסכין צעיגול ועולין כנגד גצה של מצורה. והצי"א צציאורו צסס צעל חכמת המשכן שנראה ממה שלח הזכירו שהיו עולין צאלכסון (כמס"כ רס"י) שהיו עולים הקמים כמעט צעיגול והכי מסתצרח דצהכי הם דומים לגלגלי הרקיע הנושאים צצעה כוכבי לכת שכנגדם הם הצצעה נרות וכי. חזל הוא לא הזכיר את הקפרי זנח לפרטו עי"פי דרכו. וצעל מקדש אהקן פירשו גי"כ על הקמים צדק אחר רחוק שהמליח לו עי"ש. ואני צתחלת לזודי את הקפרי זנח קצור הייתי גי"כ לפרט כמין עטרה על הקמים ונחקשתי לזייר לי היאך יתיצז עם המקרא. וחזרתי צי. כי לא יאמר וחזרין חלילה רק על המתטעעים. לא על הקמים הקצועים ומונחין. והיה ל"ל ומין שהיו מקיפין כמין עטרה. ואודה לחלפי האמת שהנחתי צדק אמת. אחר כחצי את כל חלח העירני תלמיד ציח מדרשנו מ"ה חציגדור המכונה ד"י אפטרואוילער על הא דפסחים (מ"ח ע"ב) ח"ר לשה היא מקטפת וחזירתה לשה וכי וחזרת חלילה. וצרש"י וכן חזרות חלילה. חלילה לשון מחול קביז קביז. וצקובה (מ"ה ע"ב) אמרו מי שהקריצ פרים היום לא יקריצ למחר חלל חזרין חלילה. ונעניתי לו ראשי וחזיתי לו. וצצצי חזרתי שיטו נעני וכי.

פרק י"א

מזבח הקטורת ארכו אמה ורחבו אמה וגבהו שתי אמות. שנאמר ועשית מזבח מקטר קטרת עצי שטים תעשה אתו אמה ארכו ואמה רחבו רבוע יהיה ואמתיים קומתו ממנו קרנותיו (שמות ל' א' ו"ב). וכולו היה מצופה בזהב. שנאמר וצפית אותו זהב ושם נ"א. שלשה שמות יש לו למזבח זה. מזבח הקטורת. מזבח הזהב. מזבח הפנימי:

מזבח העולה ארכו חמש אמות ורחבו חמש אמות וגבהו שלש אמות. שנאמר ויעש את מזבח העולה עצי שטים חמש אמות ארכו וחמש אמות רחבו רבוע ושלש אמות קומתו (שם ל"ח א') דברי ר' מאיר. אמר לו ר' יוסי ממשמע שנאמר חמש על חמש איני יודע שהוא רבוע. מה תלמוד לומר רבוע. אלא מופנה להקיש לדון הימנו גזירה שוה. נאמר כאן רבוע ונאמר להלן רבוע (שם ל' ב'). מה רבוע האמור להלן גבהו שנים ברחבו אף רבוע האמור כאן גבהו שנים ברחבו. אמר לו ר' מאיר אם כדברך נמצא מזבח גבוה מן הקלעים. אמר לו ר' יוסי והלא כבר נאמר ואת קלעי החצר ואת מסך פתח שער החצר אשר על המשכן ועל המזבח סביב (במדבר ד' כ"ו) מה משכן עשר אמות אף מזבח עשר אמות:

הוי"ש של סקרא היה חוגרו באמצע להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים: מחוט הסיקרא ולמטה חמש אמות. אמה יסוד ושלש אמות כרכוב ואמה סובב. ושם היו נותנים דמים הניתנין למטה: מחוט הסיקרא ולמעלה חמש אמות. אמה קרנות ושלש אמות כרכוב ואמה כלה עורב. ושם היו נותנין דמים הניתנין למעלה: ודמים הניתנין מחוט הסיקרא ולמטה אם נתנם מחוט הסיקרא ולמעלה פסולים. ודמים הניתנין למעלה מחוט הסיקרא אם נתנן מחוט הסיקרא ולמטה פסולים:

מזבח שעשה משה במדבר גבהו עשר אמות. ושעשה שלמה גבהו עשר אמות. ושעשו בני הגולה גבהו עשר אמות. ואף לעתיד לבא גבוה עשר אמות:

מזבח העולה היה נתון באמצע העזרה. כבש לדרומו. כיור למערבו.
בית המשבחים לצפונו. וכל ישראל למזרחו שנאמר ויקרבו כל העדה
ויעמדו לפני ה' ויקרא ש' ה':
שלשה שמות יש למזבח זה. מזבח העולה. מזבח הנחשת. מזבח
החיצון:

מזבח הקטורת וכו'. דפוס אופיצאלך צשיצוס וכלה היתה מלופה צזהב. וצהוללח מוה"רח
 יעללינעק וכלו היתה (וג"ז שצוס) ג' שנות יש לו מוצח הקטורת. וצהוללח מוה"רח פלעש צשיצוס
 ארכו חמה ומחלה וכו' ש' ועשית מוצח וקטר קטורת (והגיה המו"ל צהערותיו) וכלו היה מלופה
 וכו' שלשה שנות נקראו לו מוצח הקטורת וכו' וכ"ה צילקוט. וצס' והזהיר וכלו היה מלופה זהב וכו'
 נקראו לו למוצח. וכ"ה צכת"י מוה"רח עפשטיין אלל דל"ג למוצח. וצכת"י אוקספארד שלשה שנות
 נקרא מוצח הקטורת וכו':

מזבח העולה וכו'. דפוס אופיצאלך ש' ויעש וגו' שלש אמות קומתו ול"ל ושלש ש"ה
 צמקרא. צהוללח מוה"רח יעללינעק ש' ועשית את מוצח העולה (והוא שיצוס דצמות כ"ז ח' בחוב
 ועשית את המוצח על"י שטי"ס) וכו' גצו צ' כרחצו וכו' כרחצו וכו'. וצהוללח מוה"רח פלעש סנאמר
 ועשית מוצח העולה (והעיר המו"ל סל"ל ויעש) וכו' חס כדצריך מולל מוצח גצוה מהקלעים עשר
 אמות (הוא שיצוס המו"ל צהערותיו. ולקמן לעתיק מהמדצר רצה וצס' איתל חונש אמות.) ח"ל ר"י
 ע"ז נאמר את קלעי החלר את שמודיה ואת חלדיה ואת מקד מה נשכן וכו' (והוקרא מוצח המו"ל).
 וצס' והזהיר ש' ועשית את מוצח העולה (צשיצוס) וכו' מונשונש ש' חמש אמות ארך וחונש אמות
 רחצ (ח"ט) [ח"י] יודע שהוא רצוע ונות"ל רצוע יהיה (צפ' חרונה) וכו' שטי"ס כרחצו וכו' גצוה מן
 הקלעים עשר אמות (צהוללח מוה"רח) וכו'. וצכת"י מוה"רח עפשטיין ש' ועשית את מוצח העולה
 וכו' (צס' והזהיר) גצוה כשטי"ס כרחצו וכו'. וצכת"י אוקספארד צהוללח מוה"רח יעללינעק וגו'
 ונות"ל רצוע מופנה וכו' מה להלן גצוה כשטי"ס כרחצו וכו'. וצילקוט. השני"ע פלוגתא זו ונותח"ל
 מוצח העולה שעשה משה גוצוה עשר אמות חוט של סיקרא חוגרו צלמלע וכו'. והוא לפי צצפ'
 חרונה העתיק הפלוגתא ע"פי הגמרא דצח"ס (ט"ז ע"ג). והבי גרסיק התס. דתניא ושלש אמות
 קומתו דצריס ככחצן דצרי ר' יהודה. ר' יוסי אומר נאמר בלן רצוע ונאמר להלן רצוע מה להלן
 גוצוה פי שטי"ס כרחכו אף כלן פי שטי"ס כרחכו. ח"ל ר' יהודה והלל בצר נאמר ארך החלר ואלה צלונה
 וגו' וקומה חונש אמות (שמות כ"ז ח"ה). וצספריס צשיצוס ועי"ש צגליון וצשטיה מוקוצלת וצד"ק. וצילקוט
 (ששנ"ט) אפשר כהן עומד ע"ג המוצח ועבודה צידו וכל העם רואין אותו מצחו. אמר לו ר' יוסי והלל
 בצר נאמר ואת קלעי החלר ואת מקד [פחת] שער החלר אשר על המשכן ועל המוצח קצוה מה נשכן
 ח אמות אף מוצח ח אמות. ואומר קלעים חמש עשרה אל הכתף (עי"ש צרש"י וצחוקסות סס.
 והצבירו סס דצרייתח דמללכת המשכן לא גרסיקן ליה בלל) ומת"ל וקומה חונש אמות ממשח מוצח
 ולמעלה. ומת"ל ושלש אמות קומתו משפת קוצו ולמעלה וכו'. ועי"ש צרש"י עה"ת. והנה לפירו צבל
 הנוקסאות דצרי ר' מאיר. ותנאי מנהו איכא דתני לה צסס ר' מאיר ואיכא דתני לה צסס ר' יהודה
 וצרייתות שונות הן. והתס תני דצרי יהודה אפשר כהן עומד ע"ג המוצח וכו' והלל לא אומר רק נאמר
 מוצח גצוה מן הקלעים ור' יוסי השיבו כשס שהושכן גצוה מן הקלעים הן אמות כמו בן המוצח.
 אלל צגמרא סוגיא אחרת היא. ועי"ש צח"י צד"ה מה משכן. וצצמדצר רצה פ"ו הוצאה צרייתח זו
 הכו. תני מוצח העולה ארכו וכו' ש' ועשית את מוצח העולה וגו' דר"ע ח"ל ר' יוסי מונשונש ש'
 חמש אמות אורך וגו' ח"י יודע שהוא רצוע מת"ל רצוע יהיה אלל מופנה וכו' גצוה שטי"ס כרחצו וכו'
 ח"ל ר"ע חס כדצריך נמלל גוצוה מוצח מן הקלעים חמש אמות ח"ל ר"י והלל בצר נאמר וקלעי החלר
 וגו' מה נשכן עשר אמות אף מוצח עשר אמות. וצלי ספק שהיא בקומה מוצרייתח דמללכת המשכן
 וכל מקתחה מתוקנת חוץ מהצלת מקרא ועשית את מוצח העולה דליתא בן צוקרא. וצהולה המקראות
 הצרצוה הוא צין המקראות דליווי וצין המקראות דעשי"ה. והנה צליוון כתיב ועשית את המוצח על"י
 שטי"ס חמש אמות ארך וחמש אמות רחצ רצוע יהיה המוצח ושלש אמות קומתו (צפ' חרונה). ועשית
 מוצח וקטר קטרת על"י שטי"ס תעשה אחר ארכו ואלה רחצו וגו' (צפ' חלזה) וצעשי"ה כתיב
 (צפ' ויקהל) ויעש את מוצח הקטרת על"י שטי"ס חמה ארכו ואלה רחצו רצוע ואלמתיס קמתו. ויעש
 את מוצח העולה על"י שטי"ס חמש אמות ארכו וחמש אמות רחצו רצוע ושלש אמות קמתו. ותפס המסדר

ברייתא דמלאכת המשכן פי"א

במקראות דעשייה לפי שהם פשוטים וזולעין יותר לענין מה שהוא לריך חף שהן מאומרים. והיא
הנוקחא העהיקה וזא חיה מעתיק דלא דק והשז שהראיות הם מהמקראות המוקדמים ובשראה המלה
וישש חשז לחקן וקלקל וכחז ועשית. וששחח ביון דעל על וע"כ כחז ועשית תחת של"ל ויעש:
חוט של סקרא וכו'. בדמוס אופיצחך השניטו המלות כלה עורז והכניסו צומצרות
קוצ. והעיר ר' אייזק שייער דמוס יסן כליה עורז ועיי' רש"י על קינים עוד מ"א. ועוד שם שיצוט
קל ושלשה אמות ול"ל ושלש. וזהוה"ח מוה"ח יעללינעק מחוט סקרא וכו' חמה ציקוד וכו' וחמה כלה
עורז וכו' דמים היתנין מחוט הסיקרא ולמעלה. וזהוה"ח מוה"ח פלעט מחוט סיקרא ולמעלה
חוט אמות יסוד (ל"ל חמה יסוד המו"ל) וכו' חמה קרנות ושלש אמות (ושלש או) כרכז (כל"ל המו"ל)
וחמה כולי עורז וכו' דמים היתנין מחוט הסיקרא ולמעלה חס נתן מחוט הסיקרא ולמעלה פסולין
(וצא דמים היתנין מחוט הסיקרא ולמעלה וכו' חסירה המו"ל). וצפיר וההיר חוט של סיקרא
חוגרו וכו' נותנין דמים המולאים למוטה ומחוט הסיקרא ולמעלה וכו' וחמה כילו עורז וכו'. וגם שם
חסירה צא כזהוה"ח הקודמת. וצילקוט (פי' חלוה) מוצח העולה שעשה משה גוצהו עשר אמות
(כזר רוחתי על זה לעיל) חוט של סיקרא חוגרו וכו' חמה ציקוד וכו' חמה קרנות וכו' אמות צריקים
(צנליון פי' צנין) וחמה כליה מעורז ושמה היו נותנין וכו' דמים היתנין מחוט הסיקרא ולמעלה
וכו'. וצכת"י מוה"ח עפשטיין חוט של סיקרא וכו' לדמים התחתונים מחוט הסיקרא ולמעלה חוט
אמות ומחוט הסיקרא ולמעלה. (כ"ה שם) חוט אמות חמה יסוד וכו' דמים היתנין
למעלה חלו חוט אמות התחתונות וחוט אמות [העליונות חמה] קרנות ושלש כרכז וחמה כולי
עורז ושם וכו' דמים וכו' חס נתנס ולמעלה או היתנין מחוט הסיקרא ולמעלה חס נתנס ולמעלה
פסולין: וצכת"י חוקספארד חמה יסוד ושלש אמות צריקים וכו' חמה קרנות ושלש אמות צריקים
וחמה כולי עורז וכו' שנתנס מחוט הסיקרא וכו'. וצחידושי הרש"י צריש מקי קנים (שרמה עליו
ר' אייזק שייער) נוסחת הצרייתח הבי. חוט הסיקרא חוגרו צאונע להצדיל וכו' חמה יסוד ושלש
אמות חלק וחמה קוצב ושם היו נותנין שירי דמים היתנין למעלה ומחוט הסיקרא ולמעלה חוט
אמות חמה קרנות ושלש אמות חלק וחמה כילו עוציה ושם היו נותנין דמים היתנין למעלה. דמים
היתנין מחוט הסיקרא ולמעלה חס נתן מחוט הסיקרא ולמעלה פסל והיתנין מחוט הסיקרא ולמעלה
חס נתן מחוט הסיקרא ולמעלה פסל. והנה לכל הנוקחאות חוט הסיקרא חוגרו צאונע. ושנינו
צווקי מדות פי"ג מ"א וחוט של סיקרא חוגרו צאונע להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים.
וצנחיס (פי"ג ע"א) גרסיק עלה מה"מ ח"ר חחא צר רב קנינח שם והיתה הרשת עד חלי
המוצח החורה נתנה מחילה להצדיל צין דמים העליונים לדמים התחתונים. וכן צענין מתחת הדם
ואם שניה צהם חן הצדל ענין צין הנוקחאות חלא הצדל סגנון לשונות ח"ב צי"הו. וצנוקחת הרש"י
ושם היו נותנין שירי דמים היתנין למעלה נקטע קלח ול"ל ושם היו נותנין דמים היתנין למטה
ושופנין שירי דמים וכו'. וצח"יך נוסחי לא חירי צשירי דמים. וצבל הנוקחאות ציחרו פי' אמות
למעלה צרישח וח"ב פי' אמות למעלה צסיפח. וצבל הנוקחאות חמה התחתונה למטה היא יסוד
וחמה העליונה למעלה הם הקרנות. צשחרו ח' אמות ד' למטה וד' למעלה. ושלש אמות שעל גבי
היסוד צרוז נוקחאות כרכז וצכת"י חוקספארד צריקים וצרש"יך חלק. וצענין כרכז גרסיק צנחיס
(פי"ג ע"א) חוקרא ונתתה חמה תחת כרכז המוצח ולמעלה וחותה הרשת עד חלי המוצח. וחתיח
חיהו כרכז רצי חומר זה כיוור (ונערודך ערך כרכז ר' מאיר חומר וצד"ס לא העיר ע"ז וצילקוט
בצפריס) ר' יוקי צרי יהודה חומר זה הסוצב. ופי' כיוור כחז רש"י ציורים של פרחים וציליים וקלעים
קציב למצח כמו סידו וביירו. ועיי' צערודך ערך כיר. וגרסיק עוד שם ח"ר חיהו כרכז (רש"י קס"ד
אכרכוז דקרא קאו. כרכז לשון היקף חרץ עגולה כדחמריקן צהבל שוחנין כ"ה ע"א כל שעתידי
גדרר ולכרכז). צין קרן לקרן וקוס הילוד רגלי הבהנים חמה. ופריך חנו הבהנים צין קרן לקרן חו
חז"ל. חלא חינוח וקוס הילוד רגלי הבהנים חמה. ופרש"י (כהגהת שיטה מקובלת) חמה חיה יופי
בתיך חרץ ענוק ומקוס הנוערכה עד שפת המוצח קציב ומקיף חת וקוס המערכה ורמזו של חרץ שפי
חמות. חמה של צין הקרנות וחמה של מקוס הילוד (ולא קאי אכרכז דקרא. והיו שפנינו צמסגה
לחיהו וקומון פי' ע"א עלה צכצש ופנה לסוצב וצא לו לקרן וכו' והה הכרכז היא הסוצב) ופריך ופח
בתיך תחת כרכוזו ולמעלה עד חלי. ח"ר נתון צר ילרוק חרי חו חד לנוי. וחד לכהנים דלא צשפדקו.
רש"י חרי חו. שני קוצצין היו לו למצח שעשה משה. חד לנוי וכו' קציב הקיר ומעלה שש אמות
גוצה לר' יוקי לחמה לעיל פי' אמות גוצהו חיה היקף צליטה קנינה חוגרתו קציב לנוי. והו קוצב
וכיוור לחפלינו ציה רצי ור"י צרי יהודה לעיל ומתחת לחותו קוצב נתנו הנוכזר. ורמזו וציע למטה

עד חלי המצצה והיא היה סימון להבדיל בין דמים וכו' (וזהו לחמריק לעייל סי' ע"א ומחיל ושלש
 אמות קומתו משפת קוצב ולמעלה ופרש"י עד מקום הקרנות. ולמטה היומו שש אמות וגובה הקרן
 חמה. כלל והחייך עשר. והיינו משפת הקוצב למטה שש אמות) וחד לכהנים וכו'. ולמעלה צלש
 המצצה העמיקו קביצ (ג"י ל"ק) כתיב חרין. עמוק דבר מועט להיות להם שפתו היקף מעקה קטן
 קביצ שלא יחליקו. והנה מה שכתב רש"י ורחבו מביע למטה וכו' אינו צורך. אם על אותה צליטה
 שהוא הקוצב חמר ותהיה הצליטה צרחה חמה. או על המכבר חמר ותהיה הצליטה עם המכבר
 שתחתיה חמה. ולשון רש"י עה"ת. כרכב המצצה. קוצב כל דבר המקיף קביצ צעגול קרוי כרכב וכו'
 והוא כמו שעושין חרילין עגולין בקרשי דפרי התיבות וקפסלי העץ אף למצצה עשה חרין קביצ והיה
 רחבו חמה צדפנו לכו' והוא לקוף שלש אמות של גבהו (והיינו מלמעלה למטה). וק"ל שש אמות היינו
 מלמטה למעלה) כדברי האומר גבהו פי שנים כאלו הא' מה חמי מקיים ושלש אמות קומתו משפת
 קוצב ולמעלה. אבל קוצב להלן הכהנים לא היה למצצה הנחשת אלא על ראשו לפנים מקרנותיו.
 וכן שמינו צדחים אי זהו כרכב בין קרן לקרן והיה רוחב חמה ולפנים מהן חמה של הלך רגלי הכהנים.
 שתי אמות הללו קרויים כרכב. ודקדקו שש והכתיב תחת כרכוב המצצה מלמטה למדנו שהכרכוב
 צדפנו הוא ולצד המכבר תחתיו. ומירן המתירן תרי הוו חד לכו' וחד לכהנים דלא ישתרגו. זה
 שצדפנו לכו' היה ומתחתיו הצליטו. המכבר והגיב רחבו עד חלי המצצה. נמלא שהמכבר רחב חמה
 והוא היה סימון לחלי גבהו להבדיל בין דמים העליונים לדמים התחתונים. וכנגדו עשו למצצה צית
 עולמים דוגמתה חוט הקרח צלמלעו. והנה צבאן דברי רש"י צדורין. ועוד אשצ' אל דבריו אף
 מקודם לעתיק מהגמרא (ס"ג ע"ג) מאמר צענין הכבש. אמר רב יהודה שני כבשים קטרים יולאין מן
 הכבש שבהן פונים ליסוד ולקוצב וכו'. והנה זה הקוצב הוא להילוך רגלי הכהנים והיה צדפנו חמה
 וכדחק צדפות צריש פ"ג המצצה היה ל"ג על ל"ג (היינו על הקרקע) עלה חמה וכנס חמה זה היסוד
 נמלא שלשים על שלשים (ורחב היסוד חמה). עלה חמש וכנס חמה זה הקוצב נמלא כ"ח על כ"ח
 (ורחב הקוצב חמה). נשאר מהקוצב ולמעלה ג' אמות וחמה של קרחת של עשר אמות גובה המצצה.
 וח"כ שבו שם מקום הקרנות חמה חמה חמה נמלא כ"ו על כ"ו. מקום הילוך רגלי הכהנים
 חמה חמה חמה נמלא כ"ד על כ"ד מקום מערכה. ולמקום הילוך רגלי הכהנים קרי ג"ב קוצב
 או כרכב למ"ד כרכב זה קוצב. וח"כ זה הקוצב או הכרכב שמשפתו ולמעלה המצצה ג' אמות אינה
 צליטה קטנה שחוגרתו למצצה קביצ לכו'. אמנם הדבר פשוט שלא דברו בגמרא אלא צדפנו של משה
 לפרושי קראי ואין קוצב דקרא דהיינו כרכב דמתרגמינן. ונחתה חמה תחת כרכב המצצה ותתן יתה
 תחום קוצבי מדצחא. בקוצב של צית עולמים. שזה לא היה רק לכו'. מעתה אין לנו רק לקיים נוסחת
 הרש"י ששלש אמות על גבי היסוד חלק ואין לא כרכב ולא צדקים. וחמה חמשה מוטטה למעלה
 הנוקחאות שוין זה שהיא קוצב. וזה השם לא יסכים לא למצצה של משה ולא למצצה של צית עולמים
 שמשפת זה הקוצב ולמעלה יהיו ד' אמות ועם הקרנות ה' אמות. מעתה נראה הנוקחאות צה' אמות
 של מעלה נמאלע. חמה קרנות הנוקחאות שוין צה. ושלש אמות לנוקחאות הרש"י חלק. וצילקו
 צדקים וצכת"י חוקפאלרד צדקים וצחיק נוסחאות כרכב. ואי אפשר לקיים נוסחת כרכב אלא אם
 נאמר לכרכב זה כ"ו. ויפה עשה ר' אייזק שייצר שרמו כ"ד לעיל בהערה על הא דרבי אומר כרכב
 זה כ"ו. נשאר לנו עוד חמה התחתונה עד חוט הסיקרא שהנוקחאות צה בלה עורב אלא שהם
 שונים בכתיבת מלת בלה דח"כ דגרסי ב"לוי וח"כ דג' כולה (ע"י צערוך). ונוקחאות הרש"י כולו
 עוביה. ומראין הדברים שאינו אלא שיצט מן ב"לוי עורב. והנהת ר' אייזק שייצר קוצב. אבל כ"ד
 חמר חמה קוצב חמה הקמוכה לה למטה מחוץ הסיקרא. והיו שתי אמות קמוכות זו לזו צה קוצב
 חמה. וכ"ד חמה מה ענין לבלה עורב אלא חמה. וצמשה דמדות פ"ד משה ו' שיינו לענין גבו
 של היכל ו' אמות מעקה וחמה בלה עורב והלכ' מקבים שנאשגרת לישנא בתב ח"ה מעתיק ו' אמות
 חמות כרכב וחמה בלה עורב. מעתה אשוב לדברי רש"י עה"ת שכתב נמלא שמכבר רחב חמה והיא
 היה סימון להבדיל בין דמים וכו' וכנגדו עשו למצצה צית עולמים דוגמתה (ל"ל דוגמתו) חוט הסיקרא
 צלמלעו וכו'. וצדרייתא שלפנינו שונה מחוט הסיקרא ולמעלה ומחוט הסיקרא ולמטה. מה שלא היה
 נעולם צדפנו של משה. ועוד כיון שהצדרייתא צאה ללמדנו לורת מצצה של משה למה לא הבר צה המכבר
 וכבר צה ג' אמות כרכב למעלה ו' אמות כרכב למטה. ועל כרחו נאמר דצדרייתא משצפתא היא והיא
 ג"כ חקורי מיתקרא שנתחלה שט' לורת המצצה של משה צענין הכרכב והמכבר וח"כ שבו דוגמתו צדית
 עולמים ונשתצעה הצדרייתא ולכל הנוקחאות היא משצפתא. ופי' צדקים או צדקים בתב היצ רענו
 ע"פ הערוך ערך צדקא ועק' אפתא שפירש בגון גזמלאל ובגון ילוצ ע"י ש:

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ב

מזבח שעשה משה וכו'. סתמא כרי יוקי דלעיל. צהולאת מוה"ר פלעש צכולח גזוה. זכ"י והזכיר וחק לע"ל גזוה " חמות ש" וההרל (יחזקאל ח"ג נ"ז) ולא החכרה רחיה זו צטוס סקחח וע"י זכחים (ט"ז ע"ב) דדרשו רצוע רצוע. וע"י צענפי יהודה. זכתי מוה"ר עפשטיין ליתח רק מוצח טעשה משה גזוה עשר חמות וחק לע"ל גזוה " חמות. וזכתי חוקספארד הטקחח אחר בני הגולה ולעתיד לזח עשר חמות. וזכתי צ" וכן טעשה שלמה וכו'. וזילקוט המחמרים מקורסים וקטועים. ומתחיל מוצח טעשה שלמה גזוה " חמות וטעשו בני הגולה עשר חמות היה כחן צחמלע העזרה וכו' ש" ויקרצו וכו' חף לע"ל גזוה עשר חמות. וז"ה וטעשו בני הגולה כתצ צית רענן היינו עם מקום הקרנות כדליתח צקוכה ע"ד. וכוונתו למאי דגרסיק שם (מ"ה ע"ח) צענין מלות ערצה. תנח רכות וחרכות וגזוהות אחד עשר חמה כדי שיהו גומות על המוצח חמה ע"י"ש. ולשון הר"י צה' צית הצחירה פ"ב ה"ה. מוצח טעשה משה וטעשה שלמה וטעשו בני הגולה וטעתיד להעשות כולן עשר חמות גזוה כל אחד מהן חה הכחוצ צחורה וג' חמות קומתו מקום המערכה צלצד. והדבר נראה לעין שדבריו לקוסי מברייתא שלפנינו. והוא קורח הג' חמות שמשפת הסוצו ולמעלה מקום המערכה:

מזבח העולה וכו'. צהולאת מוה"ר יעללינעק צשיצוש מוצח הזהב כחון צחמלע עזרה. זזה השיצוש הוא ג"כ צהולאת מוה"ר פלעש (והגיה צהערותיו מוצח הנחשת). וזכ"י והזכיר סתם. מוצח היה כחון וכו'. וכבר רמזתי על הילקוט. וזכתי מוה"ר עפשטיין מוצח הנחשת כחון צחמלע עזרה וכו'. וזכתי חוקספארד מוצח החילון היה כחון צחמלע עזרה. וזכתי צ" היה כחון כזילקוט וקטוע רישא. ועזרה כאן הוא החלר. ופי' עזרה כונו עזרה מקום כווס. וצמדות פ"ג מ"ב שנינו וכצט היה לדומו של מוצח. ושם מ"ה. צית המעצמיים היה ללפנו של מוצח. ושם מ"ו. הכיור היה צין החולם ולמוצח ומשך כלפי הדרום. חה היה צצית עולמים. וח"כ צמוצח של משה היה למוערכו. וכל ישראל למוצחו שהוא צצית עולמים עזרת ישראל. וזכחים (פ"ח ע"ב) ויומח (נ"ז ע"ח וצ"י) פליגי תנאי צמוצח של צית עולמים היכן היה מקומו ע"י"ש. וע"ע צח"כ ויקרל פ"ד. וע"ע צרש"י עה"ת צפרשת כיור. וכחצ צמעשה חשצ שהמוצח היה רחוק מפתח החלל כלפי מזרח עשר חמות והלריך צעעמו של דבר. נחלח שלח צשתייר לכל ישראל צמוצחו רק ל"ה חמה צחורך פ' חמה:

שלשה שמות וכו'. צהולאת מוה"ר יעללינעק ג' שמות למוצח וכו'. וצהולאת מוה"ר פלעש שלשה שמות נקראו לו מוצח העולה מוצח הקטרת (והגיה המו"ל צהערותיו הנחשת). וזכ"י והזכיר שלש שמות נקראו לו מוצח העולה ומוצח וכו' ומוצח. וזילקוט שלשה שמות נקראו לו וכו' וזכתי מוה"ר עפשטיין שלש שמות נקראו לו מוצח הנחשת ומוצח העולה ומוצח החילון. וזכתי חוקספארד שלשה שמות נקרא המוצח וכו'.

פרק י"ב.

משה עשה כיור אחד. שנאמר ועשית כיור נחשת (שמות ל' י"ח). שלמה עשה עשרה כיורים. שנאמר ויעש כיורים עשרה ויתן חמשה מימין וחמשה משמאל לרחצה בהם (דה"ב ד' ו'). מה תלמוד לומר חמשה מימין וחמשה משמאל. חמשה מימין כיור של משה וחמשה משמאל כיור של משה: **שלמה.** הוסיף שעשה את הים. שנאמר ויעש את הים מוצק עשר באמה משפתו עד שפתו עגול סביב וחמש באמה קמתו וקוה שלשים באמה יסב אותו סביב וגו' ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס פרח שושן אלפים בת יכיל (מ"א ז' כ"ג ע"ב כ"ז). אי אפשר לומר אלפים שכבר נאמר שלשת אלפים (דה"ב ד' ה'). ואי אפשר לומר שלשת אלפים שכבר נאמר אלפים. הא כיצד. אלפים בלח שהם שלשת אלפים ביבש:

אבל אי אתה יודע כמה היא הבת. שנאמר האיפה והבת תכן אחד (יחזקאל מ"ה י"א) ואומר עשרת הבתים חמר (ס"ס שם י"ד) תנם עשרת בתים לכל כור וכור הרי מאתים כור. צא מהם חמשים כור תנם חמשים על חמשים

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ב

הרי מאה וחמשים מקוה טהרה. שכל מקוה ומקוה ארבעים סאה. ומנין שמחזיק מאה וחמשים מקוה טהרה אם תאמר כולו עגול אינו מחזיק. אם תאמר כולו מרובע מחזיק הוא יתר על כן. אלא שלש אמות התחתונות היו מרובעות. תנם עשר על עשר הרי מאה אמה. תנם מאה על מאה הרי מאה מקוה טהרה. מכאן שערו חכמים מי מקוה ארבעים סאה ובהם אמה על אמה ברום שלש אמות. שתי אמות העליונות היו עגולות תנם עשר באמה על עשר באמה הרי שבעים וחמש אמה. תנם שבעים וחמש על שבעים וחמש הרי מאה וחמשים. תנם חמשים על חמשים הרי חמשים מקוה טהרה.

הא למדת שהמרובע יתר על העגול רביע:

ומנין שעגול מלמעלה. שנאמר ועביו טפח ושפתו כמעשה שפת כוס (מ"א ז' כ"ו ודה"ב ד' ה'). ומנין שהיה מרובע מלמטה. שנאמר עומד על שנים עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה ושלשה פנים מזרחה (מלכים שם כ"ה ודה"ב שם ד' ד'). ומת ת"ל פנים פנים ארבע פעמים אלא נכנס להיכל פונה לימין. לעזרה פונה לימין. להר הבית פונה לימין. עולה לראש המזבח פונה לימין:

ודמות בקרים תחת לו סביב סביב סוכבים אותו עשר באמה מקיפים את הים סביב שנים טורים הבקר יצוקים במצקתו (דה"ב שם ג') נמצאו ראשי שורות על ראשי שורות של ארבעה ארבעה במצבתם שמשמשין לכל הצדדים. וכולו היה מוצק מרגליו של שור:

משה עשה כבוד וכו'. כ"ה צילקוט חלל שזקחתו שלמה עשה עשרה כירות שלמה ויעש כירות עשרה וחלל וכו' מיימין כבוד משה וכו'. וצדפוס אופיצאך כצפנים חלל שגורס שאין חלל חמשה מיימין וחמשה משמאל ומה חלל חמשה מיימין וחמשה משמאל חלל חמשה מיימין כבוד של משה וכו'. והנה המקרא שצפנים הוא צדפוס אופיצאך (חלל שהשמיט שם מלת זהם) חזק צונלכים א' ז' כ"ז כקוב ויעש את המכוונות עשר נחשת וגו'. ופורט והולך ונעשה המכוונות עד פסוק כ"ה ודח"ב כתב צ"ח וכו' ויעש עשרה כירות נחשת וגו' כבוד אחד על המכוונה האחת לעשר המכוונות ויתן את המכוונות חמש על כתף הצית מיימין וחמש על כתף הצית משמאלו וגו'. וזהו חלל מוה"ר יעללינעק ושלמה עשה עשרה כירות שם ויעש כירות עשרה ויתנס צהיכל שאין חלל ה' מיימין וכו' כצדפוס אופיצאך. ונראה לעין שהיא נוסחא משושבת. וצ"ח והזהיר ושלמה עשה עשרה כירות שם ויעש עשר כירות נחשת שאין חלל חמשה מיימין וכו' כצדפוס אופיצאך. והחולל הגיה המקרא ע"פ דפוס אופיצאך. וזהו חלל מוה"ר פלעש שלמה עשה וכולל כזהו חלל מוה"ר יעללינעק. והתק וכל העיר כלום. וכת"י מוה"ר עפשטיין שלמה עשה עשרה כירות וכו' כזהו חלל מוה"ר שמוסיף ויתנס צהיכל חמש מיימין וחמש משמאל שאין חלל וכו'. וכו"ה צכת"י אוקספארד חלל דגרט ומה חלל חלל חמש מיימין כירות של משה וכו'. וכל חלו הנוסחאות הן מתמיהות. וצילקוט וי"א רמז קפ"ה (ככתב בגליון מדרש תדשא) הולך וזרע צעמן השולחמת ומסיים וכך קצו עשרה כירות חמשה מיימין כבוד של משה וחמשה משמאל. וקדר הנוקראות צדפי שם ויעש כירות וגו' ויעש את נזרות הזהב וגו' ויעש שולחמות וגו'. ויגיד עליו רעו כשם שפירשם צמורות וצמלחות מיימין של משה וכו' כך הוא צמורות. וכך פירשו שם הרד"ק והפירוש הנויחם לרש"י. ומה שזכר צמלכים על כתף הצית מיימין וחמש על כתף הצית משמאלו חין דבר צמור צפי הרד"ק. שכתב שם פירוש מיימין הצית וכן משמאלו משמאל הצית. או יהיה פירוש מיימין כבוד שעשה משה ומשמאלו. והכלב"ג כתב שם שהצית ההכלב"ג המקום הוא חלל הכהנים וכו' היה הנוצח החילון וכו'. ונקרא העזרה כתף הצית. וכן פירש הרד"ק בלשון. שכתב פירוש הצית עזרת הכהנים ושם היו נחמדים הכירות. ולא הוכרח לכתוב דברי בלשון ונמלכים לדברי היונים:

שלמה הוסיף וכו'. המקרא צדפי הכי ויעש וגו' משמאלו חלל שפתו וגו' וקו שלשים וגו' וצ"ח טפח וגו' שפת כוס פרח שזשה. ונחזיק צתים שלשת חלפים יכ"ל. צילקוט (פ' תשא) קיטע

ברייחא דמלאכת המשכן פ"ב

קלח ובי חי אפטר לומר אלפים שכבר נאמר שלש אלפים הא כילד וכו' שהוא שלש אלפים ציצט.
 צהולח מוה"ר יעלליעק ונשפחו אל שפחו כצ"ה וכו' צהולח מוה"ר פלעט. וצקי והזכיר ועוד
 הוסף שעשה חת הים וכו' חי אפטר לומר וכו' וחי לומר וכו' ומחיל אלפים ומחיל שלש אלפים.
 אלפים (אמה) צלח ושלש אלפים ציצט. צבחי מוה"ר עפסטיין שלמה הוסף מדעתו הים וכו'.
 צירושלמי עירובין פ"א ה"ה גרסיין. כתוב אחד לומר אלפים צת יכיל ובחזו אחד לומר מחזיק צתים
 שלש אלפים יכיל. חיפטר לומר אלפיים שכבר נאמר שלש אלפים (צתמיה) חיפטר לומר שלש
 אלפים שכבר נאמר אלפיים צת. ננלח לומר אלפיים צלח שהן שלש אלפים ציצט. מייכן למדו
 חכמים ארבעים קאה צלח שהן כוריים ציצט (ועיי' צצלי עירובין (מ"ד ע"ג) וצהערת הגרי"צ ש
 שהקוגיא הפוכה משצח (ל"ה ע"א). וצפ"י חננלל כתוב אחד לומר אלפים צת יכיל וכו' ומההוא
 קיעעל מוכח שהקוגיא שם משצחת והקוגיא צצח עקריית):

אבל אי אתה יודע וכו'. כ"ה צילקוט אלף ששם צציצוש תוכן אחד להם. ואין כן
 צמקרא. וכ"ה צהולח מוה"ר יעלליעק וסם כתוב תוכן אחד הוא. אלל צמקרא כתוב יהיה לשלח
 וכו'. וכ"ה צקי והזכיר וסם צציצוש הים לעשרת צתים ול"ל תנס. ומלת תנס צחרל חקירה. וכן חקירה
 נולח הרי קמח. וגרס' שכל מקוה ומקוה שצו ווי קאה. ומקחא הגונה היא. והמיוול מחקה והגיה יש
 צה וקלקל המקחא. וכ"ה צהולח מוה"ר פלעט וסם איתח תנס עשר צתים לכל כור הרי וכו'. הרי
 מלא וחמשים עהרה עהרה ועהרה מחזיק ווי קאה. והגיה המיוול צהערוחיו שכל עהרה ועהרה. אלל כל
 המקחא נוגומנות היא. וצבחי מוה"ר עפסטיין אלל אי אתה יודע מכמה היא הצת שם והאיפה
 והצת אחד להן (והוא שיצוט) תן עשרת וכו' תנס חמשים. על חמשים חמשים על חמשים הרי וכו'.
 ומקחא הגונה היא שלל לחשוב על חצון המרוצע. וגרס' מקוה של עהרה שכל עהרה ועהרה מחזקת
 וי קאה. ומקחא כתי' חוקפארד היא וכמה הוא הצת הרי הוא לומר עשרת הצתים חומר תנס
 עשרת צתים לכל כור וחמשים כור וכו' הרי מלא וחמשים מקוואות. אלל מקחא זו היא נגד כל
 המקוואות. וצצפוק אופיצחך אלל אי אתה יודע כמה היא הצת עד שנאמר וכו' תנה עשרה צתים וכו'
 ותנה חמשים על חמשים וכו' שכל מקוה מחזיק ווי קאה. והגה נולח עד שאינה צמחצרות לח הוספיה
 המיוול אלל ודאי נולח צאיח העתקה. אלל זה שהוספיה היה קורא נולח אי צחיריק ועיניה אין
 אתה יודע והוכרח להוסף מלת עד. חונס לריך לקרומה צל"רי וחי אתה יודע הוא כמו מנין אתה
 יודע. ופי' לא מהם חמשים וכו'. כלו עול חמשים כור מהם וישאלו ג' פעמים חמשים דהיינו ק"ב.
 מצתה תן אלה החמשים על כל חמשים וחמשים שנשאלו צידך יהיו צידך ק"ב כורים צחוקפת שלישיית
 הבור. וביון שהבור שלשים קאה מוסף עליו שלישיית הבור יהיה כל כור וכו' ארבעים ארבעים קאה
 והם ק"ב מקוה עהרה. כילד האיפה היא שלש שאין ובשיעור האיפה כן שיעור הצת. ועשרת צתים
 הן חמר דהיינו שלשים קאה. ושיעור החמר הוא שיעור הבור. אלל דצלח מודדין צצח וחומר וציצט
 מודדין צאיפה וכו'. וצעירובין (מ"ד ע"א וצ') גרסיין תמי רי חייח ים שעשה שלמה היה מחזיק מלא
 וחמשים מקוה עהרה. ושקלי וטרי צה החס מכדי מקוה כמה הוא ארבעים קאה כדתיח וכו' חיס
 שכל גופו עולה צהן וכמה הן אמה על אמה צרום שלש אמות ושיעור חמשים מי מקוה ארבעים קאה.
 כמה הוא לכו (אמקרא קחי החס ויעש חת הים מולק עשה צלמה משפחו עד שפחו עגול קציצ וחמש
 צלמה קומתו וכו'. ופרש"י כמה הוא לכו להקן עשר על עשר צרום חונס אמות כמה גובה יש צהן
 צלמה על אמה צריצושו של מקוה) חונס אמות גרמידי (רש"י כילד חלקהו לעשר רצועות הרי לכל
 רצועה עשר אמות אורך צרוח אמה ורום חמש. חתכס לחתיכות של אמה אמה הרי מלא חתיכות
 של אמה על אמה צרום חמש אמות. שים זו על זו אמה על אמה צרום חמש הוה חיק אמות) לחלת
 מלא (גובה) מלא (מקוואות שלש אמות למקוה). למלא וחמשין חמשין. צארצע מלא וחמשין קביא.
 הרי מיני צריצושו (רש"י צריצושו חס היה מרוצע שיהא צו אורך ורוחצ לכלדין כצחמלעיתו. ויהיו
 רצועותיו שוות צי"י חונס רצועה דפרישית). ים שעשה שלמה עגול היה (כדכתיב עגול קציצ
 ומלא שאין אורך הרצועות עשר אמות אלל רצועה החמלעית לצדה. דכל דצר עגול רחצ צחמלעיתו
 וקאר לכל לדדין). מכדי כמה מרוצע יתר על העגול רצוע. לצארצע מלא מלא. למלא עשרים וחמשה.
 הרי מלא ועשרים וחמשה הוא לכו (מכדי וכו'). דהא כל עיגול צרחצו אמה יש צו חיקף שלש אמות
 כדתיקן צמתיתין. ואם היה מרוצע אמה על אמה היה לו חיקף ד' אמות אמה לכל רוח כמלא מרוצע
 יתר על העגול רצי"ע. הלכך האי ים עגול דשעריוהו צתיק מלא צמרוצע צעיין לצלורי ריצעל
 מי"יהו. אימעיו לכו ארצע מלא לחלת מלא. דאינון מלא מקוואות. ולמלא חמין דלשתייר הוא
 עשרים וחמש מקוואות ארצע אמות למקוה. דהרי ארצע חלת הוא דהו. שהרי אמות קלרות הן).

ברייתא דמלאכת המשכן סי' ב

תני רמי בר יחזקאל ים שעשה שלמה שלש אמות תחתונות מרובעות ושתיים עליונות עגולות (שלש אמות וכו' ויש בהן י' רצועות של י' על י' שהן אמה אמה צרום ג' צרום אמה דהיינו תלת אמה אמתין גובה צלמה על אמה והן ק' מקוואות. וצ' עליונות עגולות. ואי הוון מרובעות הוון להוון ואלתן גרמדי. השתא דליקון עגולות כי בלרה ריבעא פשו להו קצ' דליקון י' מקוואות). ופריך. נהי דליפכא לא מליית אמרת דשפתו עגול כתיב אלל אמתא חדל (רש"י חדל דהויא עגולה ותו לא ועפי מק"ב מקוואות הוא מחזיק). לא סלקא דעתך דכתיב אלפים צת יכיל. צת כמה הויא שלש סלין דכתיב מעשר הצת מן הכור (יחזקאל מ"ה י"ד) דהיו להו שיתא אלפי גרמי (רש"י כור שלשים סלין וכי הוי הצת מעשר דיליה אישתבח דג' סלין הויא. דהוון להו הכך אלפים צת ו' אלפים סלין שהן ק"ב מקוואות. ד' אלפים הוון ו' אמות סלין שהן ק' מקוואות של מ' סלין. ואלפיים סלין י' מקוואות): ועתה אשוב לצרייתא שלפנינו לצורה קיטעא קיטעא. אמר. ומנין שמחזיק ק"ב טהרה אס תאמר כלו עגול אינו מחזיק. כלו ומנין זה שאתה אומר שמחזיק היכי דמי אס תאמר וכו'. והנוסחאות כאלן מעורצות ומעורצות. ור' אייבן שייער קרא המלה ומנין (שהיא צורין שחלית וצפתחות הי"ד) כענין שקורין זו המלה צרום המקומות צפתחות הניין וצחירק הי"ד שנעשית ממלות מן לין ומנין. ושינה והוסיף בה ע"פ הגמרא והניח מה שהוסיף צפתחות. ואשתיקו כולו כמו שהוא. ומנין [שכל מקוה ומקוה מחזיק ארבעים סאה שנאמר ורחץ צמיו צמיו חיים חיים שכל צמיו עולה בהן וכמה הן אמה על אמה צרום שלש אמות מחלן שערו חכמים שיפור מקוה ארבעים סאה וכילד] מחזיק ק"ב מקוה טהרה אמת כלו עגול אינו מחזיק אמת כלו מרובע מחזיק הוא יתר על כן אלל שלש אמות התחתונות היו מרובעות תנה עשר צלמה על עשר צלמה הרי ק' אמה תנה על אמה הרי אמה מקוה טהרה שתי אמות העליונות ה"י עגולות חנם עשר צלמה על עשר צלמה הרי שבעים וחמש אמה חנם שבעים וחמש על שבעים וחמש הרי אמה וחמשים חנם חמשים על חמשים הרי חמשים מקוה טהרה [שהמרוצע יתר על העיגול רביע ומנין שהמרוצע יתר על העיגול רביע שאלה המרוצעים יתר על העיגול רביע. ומהלכת מוה"ר יעלניצק ומנין שמחזיק ק"ב טהרה אס תאמר כולו עגול אינו מחזיק אמת כולו מרובע מחזיק הוא יתר על כן] (ול"ל כן) אלל צ' אמות העליונות היו עגולות (וצ"ל כספן של"ל אלל שלש אמות התחתונות היו מרובעות) חנם עשר צלמה על עשר צלמה הרי ק' אמה חנם ק' על ק' הרי ק' טהרה (ול"ל טהרה) מחלן שיפור חכמים מקוה מ' סאה. שלש אמות התחתונות היו מרובעות (ל"ל צ' אמות העליונות היו עגולות) חנם ע"ה הרי ק"ב חנם י' על י' הרי ה' טהרה הא למדת שהמרוצע יתר על העגול רביע. וכ"ה צשיצושיה צבתי מוה"ר עפשטיין אלל דגרת חנם עשר על עשר וכו' אמה מקוה טהרה וכו' וצוקף חכמים מ' מקוה ארבעים סאה ובהם אמה על אמה צרום שלש אמות הא למדת שהמרוצע יתר על העיגול רביע. ומהלכת מוה"ר פלעש ומנין שמחזיק וכולל צשיצושי הולאה הקודמת צכירוס העליונות והתחתונות והגיה המ"ל צהערותיו. ושם צשיצו חנם על עשר צלמה על וכו'. שיפור חכמים מ' מקוה וכו' חנם שבעים וחמש הרי ק"ב וכו' כמהלכת הקודמת. וצפפר וההיר ומנין שמחזיק ק"ב מקוה טהרה אס תאמר כולו מרובע מחזיק יתר על כן כרובים ותימורות ופטורי ל"ים. ואח"כ מחליל הא דלקמן ומנין שעגול מלמעלה וכו'. וצענפי יהודה כתב שכ"ה גם צבתי פארז. ואין זו אלל חידה קטומה. ולפלל כן הוא גם צילקוט אלל דשם ג' אמת כלו מרובע וכו' והדברים מתמיהין. וצבתי אוקספארד אחר שפיים הרי ק"ב מקוואות (ע"י לעיל) כתב. אמת כולו עגול אינו מחזיק אמת כולו מרובע מחזיק יתר. וכל השאר קיטע. ועל כן סדרתי הנוסחא כפי הברת הענין ורובה היא בצדפוס אופיצאלך. ועתה לצלחה. ומנין שמחזיק. כ"ה בכל הנוסחאות חן מדפוס אופיצאלך. חנם עשר על עשר הרי ק' אמה. דהיינו צהשצון המרובע (ותפסתי צמ' הכתי') חנם אמה על אמה זו על זו הרי כך בגובה צ' אמות לכל אמה על אמה במרובע הרי אמה מקוה טהרה. ומ"ש חנם עשר צלמה וכו' כלו לרף העשרות צלמה בגובה העגול הרי ע"ה אמה וכיון שגובה העגול צ' אמות אמת חנם ע"ה הרי כך ק"ב אמה. מעתה חלקם לחמשים וחנם חמשים על חמשים בגובה הרי כך חמשים מקוה טהרה. ודרך צרייתא זו היא שמן שיפור אלפים צת יכיל אמה למד שהיה היס מחזיק ק"ב מקוואות של ארבעים ארבעים סאה. ואח"כ צאה הצרייתא לצלח ערמו של יס זה צמדות האורך ורחב וגובה. ויסקה ג' אמות התחתונות היו מרובעות ומהלכת למד ששיפור מ' סאה הם אמה על אמה צרום ג' אמות. ואח"כ יסקה שצ' אמות העליונות היו עגולות ומהלכת למד שהמרוצע יתר על העיגול רביע. אלל צגמרא הפכו הדרך אחר שקיבלו מר' חייא ש"ס של שלמה ה"ה מחזיק ק"ב מקוואות. וכיון שהיתה קבלה צידם שמקוה היא אמה על אמה צרום ג' אמות צלו ל"ס דצרו של ר' חייא מאורך

ברייתא דמלאכת המשכן פ"ב

ורוחצ וגובה היס והציאו ונחמרו של רמי צר יחזקאל דג' אמות תחתונות היו מרוצעות וצ' אמות עליונות היו עגולות. וכיון שהולך לזה רחיה צאו לקוף למדת שיפור חלפים בת יביל. וסגמן הלימוד חיבא צין צרייתא שלפנינו וסוגית הגמרא. ועיפי דרכנו למדנו דברייתא דר' חייא מקורה צברייתא שלפנינו. וכן הא דתני רמי צר יחזקאל צהאי צרייתא תרי לה. חלל דצבי מדרשא לא חיתנייא צרייתא ואסקוה צלפולח:

ומנין שעגול מלמעלה וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאך. ובהולח מוה"ר יעללינעק מקיים צרישא למדנו שעגול מלמעלה. וכ"ה צהולח מוה"ר פלעש (ועס חיה שיבושים קלים) וכ"ה צס' והזיר וכ"ה צכח"י. וצילקוט ומנין שעגול טפח מלמעלה שני וכו' הא למדת שעגול מלמעלה ומנין שהיה עגול מלמעלה שני עמוד וגוי ומת"ל פונים פונים פונים ארבעה פעמים חלל מלמד נכנס להיכל וכו'. והוא משוּבש וכצר הגיה צזית רענן (עיי"ש שגם שם שיבוש). וגרסינן בצנח"ס (ס"ג ע"ג) דתני רמי צר יחזקאל יס שעשה שלמה עמוד על שנים עשר צקר וכו' כל פינות שחתה פונה לא יהו חלל דרך ימין למזרח. ההוא מיצעיח ליה לבופיה. ח"כ פונים פונים למה לי עיי"ש. והוצא ציומא (כ"ח ע"ג) דלמור רמי צר יחזקאל. והציא צהגשות הדיס הטקחלות דתנא דתני. וגרשה עיקר דתני. וכצר כחצתו לעיל דרמי צר יחזקאל צרייתא שלפנינו תרי:

ודמות בקרים וגו'. כ"ה צדפוס אופיצאך ולפי נוסחא זו מדרש המקרא הזה כאן הוא צדרך חגב. חלל צשאר הטקחלות יהיה מחוצר עם שלמעלה. צהולח מוה"ר יעללינעק שני דמות צקר מתחת לצקרים קציב קוצנים אותו עשר צחמה מקיפים את היס קציב. וכ"ה צהולח מוה"ר פלעש. וכ"ה צכח"י. וצס' והזיר שני דמות צקר מתחת לצקרים. וצילקוט שנאמר דמות צקר מתחת קוצנים אותו עשר צחמה מקיפים את היס קציב. וחזן ממה שאין למלא לו ענין לשלמעלה אין נוסחאותיהם נסכימות עם לשון המקרא. חמנס ציחור המקרא לעלמו קשה מאל. וצמלכיס כתוב ופקעים נחתח לשפתו קציב קוצנים אותו עשר צחמה מקיפים את היס קציב שני טורים הפקעים י"קים צילקחו (מ"א ז' כ"ד). וכצר חבדו פקעים צכחלי חח של הצית. וחח חל הצית מקלעת פקעים (שם ז' י"ח) וצרגמו יונחן וגלף חיו ציעין וצרש"י שם ולורי פקעים כמין כפחורים. וכאן כתב רש"י ולורת ציעין צרגס יונחן. וכחצ הרד"ק ת"י ולורת ציעין וצד"הי ומדות צקרים ח"כ גופס היה עגול כדמות צילים ופניהם היו דמות פני צקרים. יהיה מה שיהיה צמלכיס נאמר ופקעים ולא נאמר דמות וצד"הי נאמר דמות צקרים. הנה הם הפקעים שהיו דמות צקרים. ופקעים הוא שם לזר וגילוף צחמו דמות דמיון וחלו שעל היס היו דמות צקרים. וחלו הלורות היו לרש"י ורד"ק צג' אמות תחתונות שהיה היס מרוצע. ופירוש עשר צחמה צכל לז שהיה עשר צחמה. ואין מתחת לשפתו ממש חלל מתחת לשפתו רחוק משפתו שתי אמות (רד"ק). וכצר אפשר שכל אותן צ' אמות קרויון שפתו להצדיקן וצ' אמות תחתונות שהיו מרוצעות. ודעת הרלב"ג מתחת לשפתו ממש אשר קו שלשים יקוצ אותו ופי עשר צחמה עשר פקעים צכל חמה וחמה. וכחצ והיו מהם עשר צחמה צדרך שהיו מהם צכל ההיקף צ' נאות ולזה היו מהם צשני העורים שם מלות. חמנס לצרייתא שלפנינו דמות צקרים ראשי שורים והיו צעשר צחמה דהיינו צג' אמות תחתונות. ומה שנאמר נמלאו וכו' זו הנוקחא צרתי לי מכל הנוקחלות הנמלאות ואעתיק תחלה כל הנוקחלות. צדפוס אופיצאך נמלאו [ארבע] שורים (כ"ג) שם וצניעות הדפוס ניתו המחצרות צשורה שמתחיה שאין להם שם מקום. והעיר ע"ז ר' חייק שיער צדפוס יצן ראשי) של ראשי שורים (ול"ל שורים) של ארבע ארבע (והעיר ח"כ קציב דכתיב ז' פעמים קדרש) שמשמשים לכל הלדדים [שנאמר דמות צקרים שנים טורים הצקר] יוקים צמלקחו וכונו היה מולק מרגליו של שור. ובהולח מוה"ר יעללינעק נמלאו ראשי שורות כל ראשי שורים של ז' שמשמשים לכל הלדדין ואת הצקר ושני טורי הצקרים ומולקים צמלצחם וכונו היה מולק מרגליו של שור. ובהולח מוה"ר פלעש נמלאו שורות של ראשי שורים של ארבע ארבע שמשמשים לכל הלדדין ואת הצקר ושני טורי הצקרים ומולקים צמלקחו ועולי והיה מולק מרגליו של שור. וצס' והזיר נמלאו ראשי שורות של ראשי שורים של ארבעה ארבעה צמלצחן וכונו היה מולק מרגליו של שור. וכחצ צענפי יהודה שכן הוא צכח"י פאריז. וצילקוט נמלאו ראשי שורים של ארבעה ארבעה צמלצחם וכו' היא מולק מרגליו של שור. וצכח"י מוה"ר עפשטיין נמלאו ראשי שורות על ראשי שורים של ז' שמשמשים לכל הלדדין שני ואת היס האחד ואת הצקר שנים עשר תחת היס ושני טורי הצקרים צמלצחו וכונו היה מולק מרגליו של שור. וצכח"י חוקפארד נמלאו ראשי שורות של ראשי שורים צמלצחם ארבעה ארבעה וכונו היה מולק מרגליו ועד ראש. וכיון שאין כאן נוסחא צלורה והם משוּבשים הוכרתי לצר מכולם נוסחא המקובלת על הלצ ועתה אפשרנה. כיון דכתיב דמות

צקרים אינם פחית משמים. וכיון דכתיב שמים טורים היו יותר משמים שלא נמלא טור פחות משלשה. ונמסר להם שהיו הטורים של ארבעה ארבעה שונות היתה על ראשי הטורים מתחת היס שהיו שלשה והיו אחד אחד מקלה וזה ומקלה וזה. ושמים כלפי שני אטורים של השלשה צקרי. נמלא שהיו הראשים שצטורים (היינו ראשי טורות) של ארבעה ארבעה. וכיון דכתיב הצקרי צוקים צולקתו וגו'. לעדמו שכולו היס עם שמים עשר צקרי שמתחיו היה מוצק אחד ולא שנתחצרו לו אח"כ. כ"ל וצרוך היודע האמת: ככתי' לוקספארד יש כאן הוספה צקוף והיא המענה דריש פ"ה דשקלים חלבו הן הונונוין וכו'. ולאטום כאן השינויים שציינה וכין נוסחת המענה. ולאחיהו על חסלתות. פתחיה על הקיבין ולמה נקרא שמו פתחיה שפותח דצרים ודרשן ויודע בשערים לשון. נחמיה חופר שיחין. נעילת שערים הורגס צן לוי על השיר צית גרמא. על הפרוכת (צן צבי וצן ארזה ליתנייהו) חין פוחתין נשבעה למרכלין משלשה גזרין. סררה על הצור צמון חון משמים. ותו ליתא:

פרק י"ג.

כיצד היו הלויים משמרין במשכן. בני קהת היו משמרין בדרום. שנאמר משפחת בני קהת יחנו על ירך המשכן תימנה (במדבר נ"ב ט). והם היו ממונים על הארון. שנאמר ומשמרתם הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבודתו (שם שם ל"א) חוצה להן שלשה שבטים. ראובן שמעון וגד:

בני גרשון היו משמרים במערב. שנאמר משפחת הגרשוני אחרי המשכן יחנו ימה (שם שם כ"ג). והם היו ממונים על כל כלי המשכן. שנאמר ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד וגו' (שם ד' כ"ה וכו'). חוצה להן שלשה שבטים. אפרים ומנשה ובנימין:

בני מררי היו משמרים בצפון שנאמר ונשיא בית אב למשפחת מררי צוריאל בן אביחיל על ירך המשכן יחנו צפונה (שם ג' ל"ה). והם היו ממונים על הקרסים ועל הקרשים והבריחים והעמודים ועל אדני המשכן. שנאמר ופקדת משמרת בני מררי קרשי המשכן ובריחיו ועמודיו ואדניו וגו' (שם שם ל"ו ול"ז). וחוצה להן שלשה שבטים. דן אשר ונפתלי:

למזרח משה ואהרן ובניו. שנאמר והחנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד מזרחה (שם ל"ח). וחוצה להן שלשה שבטים. יהודה יששכר וזבולון:

כל מחנה ישראל היה שנים עשר מיל על שנים עשר מיל. דגלו של יהודה ארבעה מילין. ומחנה לוי ומחנה שכינה ארבעה מילין. ודגלו של ראובן ארבעה מילין. דגלו של אפרים ארבעה מילין. ומחנה לוי ומחנה שכינה ארבעה מילין. ודגלו של דן ארבעה מילין. נמצאו ארבעה זוויות של משכן ארבעה מחנות שמשמשין לכל הצדדים. שנאמר ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות כאשר יחנו כן יסעו איש על ידו לדגליהם (שם ב' י"ז):

כיון שהיו ישראל נוסעין היה עומד עמוד הענן מקופל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה. תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל יהודה תחלה. שנאמר ונסע דגל מחנה בני יהודה בראשונה לצבאתם (שם י"ד). מ נכנסו אהרן ובניו ופרקו את הפרכת וכסו בה את הארון. שנאמר ובא אהרן ובניו בנסוע המחנה והורדו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדת

(שם ד' ה'): תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל מחנה ראובן. מיד נכנסו בני גרשון ובני מררי ופרקו את המשכן וטענו אותו בעגלה והעמידו את המשכן עד בא בני קהת. שנאמר ונסעו הקהתים נשאי המקדש והקימו את המשכן עד באם (שם י"א): ותקעו והריעו ותקעו ונסע דגלו של אפרים. נכנסו בני קהת ופרקו את הקדש וטענו אותו בכתף. שנאמר וכלה אהרן ובניו לכסות את הקדש ואת כל בלי הקדש בנסוע המחנה ואחרי כן יבאו בני קהת לשאת (שם ר' ט"ו): תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל של דן. שנאמר דגל מחנה בני דן (שם י"ב). נמצאו שני דגלים מלפניהם ושני דגלים מאחריהם ומחנה לוייה ומחנה שכינה באמצע. שנאמר ונסע אהל מועד מחנה הלויים בתוך המחנות (שם ב' י"ז). וכשם שהיו חונים כך היו נוסעים. שנאמר כאשר יחנו בן יסעו (שם):

על פי שלשה היו ישראל נוסעים. על פי הקב"ה ועל פי משה ועל פי הצוצרות. על פי הקב"ה מנין. שנאמר על פי ה' יסעו בני ישראל ועל פי ה' יחנו (שם ט' י"ח) על פי ה' ביד משה (שם כ"ג). על פי משה כיצד. משה היה אומר מבערב בהשכמה אתם יוצאים. מיד התחילו ישראל להיות מוצאים בהמתן ומתקנין את כליהם לצאת. על פי הצוצרות שנאמר ותקעתם תרועה ונסעו המחנות וגו' (שם י"ה). תקעו והריעו ותקעו שלש תקיעות על כל דגל ודגל. רבי יהודה אומר שלש תקיעות על כל מטה ומטה:

כיצד וכו'. כ"ה צילקוט סוף פקודי ר' תכ"ז (ולא נרמז שם המקור אבל צדפוס שאלוניקי נרמז) ח"ל דשם לימח מלח היו. ח"ל ג' צ"י קהת משמרין. וכן צ"יך דלקמן. וצדפוס אופיצאך היו ממונים על כלי הארון וכו' ראובן שונעון לוי והה שיצוס דדגל ראובן תימנה ועליו שונעון וגד (צמד צ"י י" עד ט"ז). וכ"ה צעיוס צהוללח מוה"ר יעללינעק ושם ג' חולה ג' שצנים ולי"ג להם. וצהוללח מוה"ר פלעט צ"י קהת היו עומדין צדרוס וכו' על כלי הארון. והגיה הו"ל צהערותיו ממויין על הארון ועל כל הכלים שהארון אין לו כלים. וצכ"י מוה"ר עפשטיין והם היו משמרין כל כלי האור [ו] ממויין על כל כלי הקדש וכו' ג' שצנים אפרים ומנשה וצניוין. וסיפא זו ודאי שיצוס. וצכ"י אוקספארד כולל רישא כצהוללח מוה"ר יעללינעק וצקיפא חולה להם וכו' שונעון גד. ויש להעיר על כתי" קנח שצנו צח"ב ריש פי' לו לא תכבה אף צונסעות וזה עושיכ לה כופיס עליה פסכת דר"י וכו'. וצויקרא רצה פי' ואש הווצח חוקד צו ח"ר פנחס חוקד עליו אין כתיב כאן ח"ל חוקד צו האש היה מחוקד צו. הני צסם ר' נחוויה קרוב לקט"ו שנה היחה האש מחוקדת צו עלו לא כשרף וכחשתו לא ניתך וכו' אמר רש"ל אף מוצח הקטרת כן וכו' ועיי' צרש"י עה"ת צד"ה ופרשו עליו צגד ארגמן (ד' י"ג). וח"ב יש לזוסחת היו משמרין כל כלי האור יסוד. וכבר אפשר שפי' זה נחהוה הנוסחא על כלי הארון. ומ"ו חפסי צוסחת הילקוט הפשוטה. ונקט הארון ולא שאר הכלים לפי שה"ל העיקר שציקרו שג משכן הוא משכן העדות ושאר הכלים הם כנוו נפלים לארון. ואולי חשבו כן המעתיקים שכתבו על כלי הארון:

בני גרשון וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאך. וצילקוט צ"י גרשון משמרין וכו' היו ממויין על האהל ש"י וכו'. וצכ"י מוה"ר עפשטיין משפחות הגרשונים על ירכתי המשכן יחנו ימה (והוא שיצוס שאינו כן צוקרא) והם היו משמרין כל כלי האהל וכשלו וגו'. ושאר הנוסחאות שוות בצדפוס אופיצאך. אהרמ"צן צפי נשא צפי ועמודי החלר (ד' ל"ב) כתב ח"ל לפי לשון הצרייתא פי' ח"ל היו צ"י גרשון נוסחים ח"ל צגדיס לא נחשת ועלים כלל והוא שצניו צ"י גרשון היו ממונים על כלי הארון. וח"ב צוסחא אחרת היחה לו:

בני מררי וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאך וכ"ה צשאר הנוסחאות ח"ל צילקוט הנוסחא וכן היו ממונים על הקרשים ועל הצריחים שנאמר וכו'. וצחמת דקרשים לא החכרו צוקרא. ואולי שדרשו וכל בליו וכל עצדתו (צסוף המקרא ל"ז) על הקרשים. והוא"ל וצתיין מדרשא הקדימוס:

ברייתא דמלאכת המשכן פי"ג

למזרח וכו'. צנא זו שיה צבל הנוקטתות חלל שצכת"י מוה"ר עפשטיין כקטעה הסיפא וחולה להן וכו' וחסירה. ולגז חעיר שמה שנחמר צנוקרא שורים משורת המקדש לנשורת בני ישראל והזר הקרב יונה. שצורתה היה המקדש לריך לשוורה יתירה שש פתח האהל והעדה נקהלה צחלר לפני פתח אהל מועד:

כל מחנה ישראל וכו'. תפסתי צנוסחת דפוס אופיצאלך חלל שהגהתי צה. צדפוס היה מ"ב מיל. והוספתי על מ"ב מיל. דגלו של ראובן. ודגלו. דגלו של דן. ודגלו. שקדר הצרייחא כמין היקף מזרח דרום מערב לפון. וצילקוט הנוסחא. ומחנה ישראל (ול"ג כל) היתה מ"ב על מ"ב מיל מן המזרח למערב מ"ב מיל ודגלו של יהודה ארבעת מילין ומחנה לוייה ומחנה שבינה ארבעת מילין דגלו של ראובן ארבעת מילין מן המזרח למערב מ"ב מיל ודגלו של אפרים ארבעת מילין ומחנה לוייה ומחנה שבינה ארבעת מילין ממלאו ארבע זוויות של ארבעת מילין שושונשין צכל לדדן ש"י וכו'. ולנוסחא זו הדיבור מלרבע זוויות הפניוין. שהרי צין צאורך צין צרח אן דגל המחנה אוכלת רק ד' מילין ונשתיירו צכל זוויות חזיות ד' מילין שושונשין צכל לדדן. ופי' הזית רעבן שושונשין שס מקניהם וצחמתם. ואני אוסיף עליו ולשילוח טוואים הנושתלמים חון וגי' ומחמת. חונם לנוסחת הצרייחא שלפנינו צא לוור האיל והקפת המחנות היא לשוורת המשכן ממלא שדי זוויות המשכן משתנורין מכלל הדדן. שהמשכן הוא צחוק ד' מילין האמצעים והמשכן אינו רק משה על משה חונה. וחלו הד' מילין הם מוקפין ג"כ מדי ומחמת חף שזויותיהן פניויות. ונוסחת הולאת מוה"ר יעללינעק כנוסחת דפוס אופיצאלך. וכ"ה צהולאת מוה"ר פלעש חלל ששס מוקפין מן המזרח למערב וכו' מן המזרח למערב צצילקוט. ומקיים וממלאו צארבע זוויות של משכן ד' ומחמת שושונשין לכלל הדדים. ונוסחת הגונה היא. חלל שצריכה תיקון קלת ועיי' צהערת הנו"ל. ונוסחת כתי"י מוה"ר עפשטיין כולל כנוסחת הילקוט ומקיים ממלאו ארבע זוויות של ארבע מילין שושונשין לכלל הדדן. ונוסחת כתי"י אוקספארד ג"כ כנוסחת הילקוט. ושס מקיים ממלא צארבעת זוויות המשכן ארבע ומחמת שושונשין לכלל הדדן. וזה מקיים עס דפוס אופיצאלך:

כיון שהיו ישראל נוסעין וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאלך חלל דליתא שס העגן רק עמוד עמוד מקופל. ושימוש עמוד הוא צמוקרא ועגנך עמוד עליהם (צמדצר מ"ד מ"ד). צהולאת מוה"ר יעללינעק חקר המחמר תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל מחנה ראובן. וגרס והעמידו אותו עד צא בני קהת. וצהולאת מוה"ר פלעש היה עמוד העגן מוקפין (ל"ל מוקפין) ועמוד חושך (ל"ל ומושך) על גבי יהודה בקורה תקעו והריעו ותקעו (ומקרים צ' צמות) ונסע דגל אפרים שנחמר ונסע דגל מחנה אפרים שנחמר מחנה בני אפרים (צ' נוסחאות שונות וצדפוס אופיצאלך ליתא כלל) נכנסו בני קהת וכו' ממלאו צ' דגלים ונלפיהם ונלחחריהם ומחנה שבינה נוסעים ש"י כאשר יחנו כן יקעו. צכת"י מוה"ר עפשטיין היה העגן מקופל ועמוד ומושך וכו' נכנסו בני אהרן ופרקו וכו'. צכת"י אוקספארד היה עמוד העגן מקופל וממושך וכו' ופירקו הכפרת (ונראה שהיא ט"ס) וכיסו צה את הארון וכו' ופירקו המשכן וטעמו צעגלות והעמידוהו עד צא וכו' ונסע דגל מחנה אפרים ש"י ונסע דגל מחנה בני אפרים וגו' מיד נכנסו בני קהת ופירקו וכו' ונסע דגל דן ש"י וכו'. ונוסחת הילקוט היה עמוד העגן מוקפין וממושך וכו' ונסע דגל של יהודה ש"י ונסע דגל מחנה בני יהודה וגו' מיד וכו' וכיסו צה את הארון העדות ש"י וכו' ונסע דגלו של ראובן וכו' וטעמוהו צעגלה והעמידו אותו עד צא וכו' תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל אפרים ש"י ונסע דגל מחנה אפרים מיד נכנסו בני קהת וכו' ונסע דגלו של דן וכו'. ונוסחת הגונה היא וצדפוס ע"ה צפ' צהעלותך צפ' על פי ה' יקעו (ט' מ"ח) שנינו צמלאכת המשכן. כיון שהיו ישראל נוסעים היה עמוד העגן מתקפל ומושך על גבי בני יהודה כמין קורה תקעו והריעו ותקעו ולא היה מהלך עד שמשה אומר קומה ה' ונסע דגל מחנה יהודה זו צספרי. והבי שנינו צספרי צפ"י פ"ד מגיד הכחוצ כשהיו ישראל נוסעים היה עמוד העגן מוקפין ועמוד ולא היה מהלך עד שמשה אומר לו קומה וכשהם חוגין היה עמוד עגן מוקפין ועמוד ולא היה פורס עד שמשה אומר קומה ה'. ועיי"ש צמ"ע אות כ"ח. והרמב"ן צפ' צהעלותך צפ' והורד המשכן (י" מ"ח) כתב דעתו צטיב ועגין נקיעתם (ועיי"ש צרש"י עה"ח) ולאח"כ כתב חלל צצרייחא של מלאכת המשכן לחיטי בלשון הזה תקעו והריעו ותקעו ונסע דגל של יהודה חחלה ש"י ונסע דגל מחנה בני יהודה צרחטונה נכנסו בני אהרן וכו' וטעמו אותו צעגלות והעמידוהו עד צא וכו' ונסע דגל אפרים מיד נכנסו בני קהת ופרקו את המקדש וטעמוהו צכת"י וכו'. ושוא כך פירושה תקעו והריעו ותקעו לנסוע דגל ראובן ומיד מקדישין בני גרשון ובני מררי ופרקו המשכן ונסעו קודם בני ראובן וכן תקעו והריעו ותקעו שיקע דגל אפרים ומקדישין בני קהת וטוענין כלי הקדש על כחפיהם ונוסעים קודם בני אפרים

למודו על נסיעת הלויים שהיו בתקיעות וחכף נסיעת הדגל שאחריהם. ע"כ. וי"ל שלכך נשתנה הנוסחא לפנינו וגרסו. ותקעו והריעו ותקעו ונסע דגלו של אפרים ככנסו בני קהת וכו'. ושינו כאן צצצא זו ונהצות הקולנוות לומר שנועשה בני קהת היה קודם נסיעת דגל אפרים. ולכך הנחתי הנוסחא כעו שהיא חף שגראית לבחורה נוסחת הילקוט הגונה יותר. עוד רוחה חני להעיר שצבל הנוסחאות כחוצ שחומר ונסע דגל יהודה. חבל צוקראל כחוצ ויסע דגל יהודה וצאיך כחוצ ונסע:

על פי שלשה וכו'. דפוס אופיצאך ועל פי ה' יחנו בני ישראל וליחא כן צוקראל. ע"פי חלולרות מנין תקעו וכו' והוסף ר' אייזק שייער צוהצרות מנין [שג' עשה לך שתי חלולרות כסף וגו' והיו לך לזוקראל העדה ולנסע את הנוחנות כילד] תקעו וכו'. ונוסחת הילקוט ע"פי שלשה נוסעין ישראל ע"פי הקדש ועל פי ושה וכו' ע"פי הקדש מנין שג' על פי ה' יקעו צמ"י. ע"פי ושה נושה אומר להם וצערצ צהשכונה חתם נוסעים וי"ד היו ישראל מוליחים את צהנותם וכו'. ע"פי חלולרות תקעו והריעו וכו'. וצחולאת נווה"רח יעללינעק ע"פ הקדש וכו' ע"פ הקדש מנין על פי ה' יקעו צמ"י ע"פי ושה כילד וכו' ע"פ חלולרות מניין תקעו והריעו ותקעו על כל דגל ודגל וכו'. וכו"ה צחולאת נווה"רח פלעש חלל דגרט התחילו צמ"י לתקן את צהנותם ללחת. וצכת"י נווה"רח עפסטיין היו ישראל נוסעים וחונים על פי רוח הקדש וכו' ע"פי רוח"ק מנין וכו' ע"פי ושה מנין שג' דבר חל צמ"י יקעו והיה אומר להם ושה וצערצ צהשכונה חתם נוסעים וכו' ע"פי חלולרות שחומר וצמ"י חהרן וגו' תקעו והריעו ותקעו. שלש תקיעות היו על כל דגל ודגל שלש על כל נוטה ונוטה. וצכת"י חוקספארד ע"פ הקודש ע"פ ושה וכו' ע"פ הקודש מנין שג' על פי ה' יקעו ע"פ ושה שהיה אומר להם וצערצ צהשכונה חתם נוסעים והתחילו ישראל לתקן צהנותם ואת בליהם ללחת ע"פ חלולרות שג' ותקעתם תרועה ונסעו הנוחנות (ונוסחא זו קצנתי ועל פיה הגהתי) תקיעה תרועה תקיעה על כל דגל ודגל ר' יהודה אומר על כל נוטה ונוטה. וכחצ הרומ"צן צפ' תרועה יתקעו לנסעיהם (ציוצר י"ו) שיתקעו כן לכל נוסעיהם לומר שיתקעו תרועה שלישיית לנסע הנוחנות החונים יונה ורביעית לנסע החונים לפונה כי לכל דגל נוסע צמ"י עלונו וכו' וכך היא שנויה צצרייתא של מלאכת הנושכן. חבל צספרי שגו או כסס שחוקע לומר ולדרוס כך חוקע לומר וללפון ח"ל תרועה יתקעו לנסעיהם תקיעה אחת לשתיכן. ויש אומרים שלש לכל רוח ורוח ע"כ. וכן הוא פשוטו של זוקראל צלחת שיתקעו לכל רוח. ועיי"ש צמ"ע אות י"ג ופ"י ר"ה (וכחצ דהכי חני לה צספרי זוטא. חונס צילקוט לא הוצא ספרי זוטא צזה הענין). וצריש פיקח ע"צ שגו צספרי שווע חני הוליל ונוסעים על פי הדבור וחונים ע"פ הדבור יבול לא יהיו לריכים חלולרות ח"ל עשה לך וגו' מניד הכחוצ שחע"פ שנוסעים על פי ה' וחונים ע"פ ה' לריכים חלולרות. ולסון רס"י עה"ת סס כחולאת חתה אומר ע"פ שלשה היו נוסעים ע"פ הקצ"ה וע"פ ושה וע"פ חלולרות. שגו צחוקפחא דר"ה פ"צ וצווקעות שלש כל שלש שלש על כל דגל ודגל דצרי ר' יהודה וחכ"ל שלש על כל נוטה ונוטה. וכו"ה צירושלמי סוכה פ"ה היו חלל דווקדים ח"ק לדרי"י. ושמועות הפוכות הם:

פרק י"ד.

ביון שהיו ישראל חונים היה עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה ומחפה את האהל מבחויך וממלא את המשכן מבפנים. שנאמר ויכס הענן את אהל מועד וכבוד ה' מלא את המשכן (שמות מ' ל"ד):

וזה אחד מענני כבוד ששמשו את ישראל במדבר ארבעים שנה. אחד מימינם ואחד משמאלם ואחד מלפניהם ואחד מלאחריהם ואחד למעלה מהן וענן שכינה שביניהם. ועמוד הענן שנוסע לפניהם משפיל לפניהם את הגבוה ומגביה לפניהם את השפל. והורג נחשים ועקרבים. ושורף קוצים וסירים. ומדריכם בדרך ישרה. וענן שורה באהל:

רבי שמעון בן יוסי אומר כל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נצרך אחד מהם לא לאור החמה ביום ולא לאור הלבנה בלילה. אלא

ברייתא דמלאכת המשכן פי"ד

האדים היו יודעין ששקעה החמה. הלבין היו יודעים שזרחה החמה. ומסתכל בחביות ויודע מה שבתוכו. בטפיה ויודע מה שבתוכו. מפני ענן השכינה שביניהם. שנאמר כי ענן ה' על המשכן יומם ואש תהיה לילה בו לעיני כל בית ישראל בכל מסעיהם (שמות מ' ל"ח). ואף לעתיד לבוא כן. שנאמר קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח (ישעיה ס' א'). ואומר לא יהיה לך עוד השמש לאור יומם ולננה הירח לא יאיר לך והיה לך ה' לאור עולם (שם שם י"ט). ואומר לא יבוא עוד שמשך וירחך לא יאסף כי ה' יהיה לך לאור עולם ושלמו ימי אבלך (שם כ"ג):

מהיכן היתה שכינה מדברת עם משה. ר' נתן אומר מעם מזבח הקטרת. שנאמר ונתתה אותו לפני הפרכת אשר על ארון העדות לפני הכפרת אשר על העדות אשר אועד לך שמה (שמות ל"ו). ר' שמעון בן יוחאי אומר מאצל מזבח הקטרת. שנאמר ושחקת ממנה הדק ונתתה ממנה לפני העדות באהל מועד אשר אועד לך שמה (שם שם ל"ו). תלמידו של רבי ישמעאל אומר מאצל מזבח העולה. שנאמר עולת תמיד לדרתיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם (שם כ"ט מ"ב):

סליק

כיון שהיו ישראל חונים וכו'. צילקוט (צקוף פ' פקודי) כיון וכו' כמין סוכה ונקבל זיקאן (איני יודע פירושו) ומחפה את האהל מצפנים ומחלה את המשכן מצחוץ וכו'. וכ"ה צהולאח מוה"ר יעללינעק וצהולאח מוה"ר פלעש. תה שיצוט שיריעות המשכן וצפנים ויריעות האהל מצחוץ. וכן ח"פ מצחוץ ומילוי מצפנים. צכח"י חוקקפארד היה עומד עמוד הענן. ולשון רש"י עה"ת צ"י צהעלותך (ט"ח) ועל פי ה' יחו כיון שהיו ישראל חונים עמוד הענן מחומר ועולה ומשך על גבי צ"י יהודה כמין סוכה ולא היה נפרש עד שמשח חומר טובה ה' וגו':

וזה א' מענני כבוד וכו'. כ"ה צהולאח מוה"ר יעללינעק וכ"ה צילקוט חלח דג' ועמוד ענן נוסע לפניו משפיל וכו' ומגביה להם וכו' קוליס וצרקנים. וצהולאח מוה"ר פלעש שנושו את ישראל צמדצר משענה א' מיומן וא' משמאל (והגיה המו"ל מ' שנה) ומקיים וענן שכינה היה צהול וכ"ה צדפוס חופיצאך חלח דג' שהיה צהול. והקגירו ר' חייק שייער לק"י החחיקה והוקף לציל וענן שכינה שציניהם וענן שכינה שהיה צהול. ואינו נכון שהיה צהול ששימשו את ישראל. ולכך שאלו צהורונה. וצכח"י מוה"ר עפשטיין משפיל להם וכו' ומגביה להם וכו' והורג לפנייהם וכו' ושורף לפנייהם שיחים וקוליס ומדריבן צמסילה צדק ישרה וענן שכינה שהיה צהול. ואח"כ מחחיל מה משמש ומקיים צמדצרו של רש"י מפ"י מנה ענן שכינה שהיה צהול. וצכח"י חוקקפארד וענן שכינה ציניהם ואחד מסע לפנייהם משפיל וכו' קוליס צכירים (שיצוט ול"ל וקירים. וצכח"י צ' וצרקנים) ומרחיצים צדק ישראל. ולכוסחא זו זה שחלפניהם תה שחפע לפנייהם תרתי כינהו והם שצעה שנושו את ישראל. וצכח"י צהעלתך פ"י פ"ג שבו וענן ה' עליהם יומם. ומכאן חומר ז' עננים הם וכו' ומייתי ז' מקראות ואח"כ שנו. ז' עננים היו חרבע מחרבע רוחחם וא' למעלה וא' למטה. וא' מלפניהם הגבוה ומיכו והמוך ומגביהו ומכה את הנחשים ואת העקרבים ומכדד ומרצן לפנייהם. ור"י חומר י"ג היו צ' וכל רוח ורח וכו'. ועכ"פ תרתי הם לפנייהם. ועי"י צמכילחא דצטלח צדיה וז' הולך לפנייהם וצמ"פ שם חות מ"ג. וכ"ה צרש"י עה"ת צ"י צהעלתך שם:

ר' שמעון בן יוסי אומר וכו'. צילקוט ר' שמעון בן יוחאי חומר וכו' מפ"י ענן שכינה שציניהם וכו' ואף לעתיד לבא כמו ש"י וכו'. צהולאח מוה"ר יעללינעק ר"ש צ"י וכו' בטפיה ויודע מה שבתוכו וכו' וצהולאח מוה"ר פלעש ר' שמעון בן יוחאי חומר וכו' מה שבתוכו וכו' מה שבתוכו. ואח"כ שיצוטים צמקראות. וכבר הזכרתי שצכח"י מוה"ר עפשטיין מחחיל מה משמש ר"ש צ"י וכו' חלח מחין היו יודעים צין היום וצין הלילה הלצין עק היו יודעים שזרחה החמה האדים הענן היו יודעים ששקעה החמה היה אדם נסתכל צחצית צלילה רואה כל מה שבתוכו בטפיה רואה כל מה שבתוכו מפני מנה

עגן שבינה שהיה צהלל שני וכו' ולעתיד לצא גאולה ישראל עתיד הקציה להחזירה להם שם קומי וכו'.
 וזכתי לוקספארד ר' שמעון בן יוחי אומר וכו'. וא"כ רוצ' הנוסחאות נוסכימין ר' שמעון בן יוחי.
 וזכפרי צהעלוהך פי" ע"ג שנינו ר' שמעון בן אלעזר אומר ננין אתה אומר כל אותם מי שנה שהיו
 ישראל צמדבר לא גלרכו לנר חלל חפ"י נכנס אדם חדר לפנים מן החדר כמו פנס נכנס עמו עד שעה
 שחזר ת"ל לעיני כל ישראל צכל ומסעיהם הא חפ"י אדם נכנס חדר לפנים מן החדר עמוד האש מחיר
 לפניו. וא"ל כל צית ישראל ודרש לשון צית שטינה הכחוצ ולל אומר לעיני צני ישראל. וצרייתות טונות
 הן. ועי"י צתוספות שצת (כ"ע ע"צ) צד"ה וכו' שכתבו כדלמרינן בצרייתתא דמלחבת המשכן היה מסתכל
 צניפיה ורואה צו ויודע מה צחוכו צחצית ויודע מה צחוכה וכו' עי"י ט:

מהיכן היתה שבינה מדברת וכו'. כ"ה צדפוס אופיצאך. צילקוט שמעון בן עזאי
 אומר מאלל מוצח הקטרת וכו' תלמידיו של ר' ישמעאל אומרים וכו'! צהוללת מוה"ר יעללינעק מעס
 מוצח הקטרת (ק"ח מעס האהל) וכו' רש"י אומר וכו' תלמידיו של ר' ישמעאל אומר מאלל העולה
 וכו'. והה טיבוס. וצהוללת מוה"ר פלעס ר' נתן אומר מן האהל וכו' ר' שמעון בן עזאי אומר
 מוצח הקטרת וכו'. וזכתי מוה"ר עפשטיין מעל מוצח קטרת וכו' בן עזאי אומר מעס הפרכת וכו'
 תלמידיו ר' ישמעאל אומי מאלל מוצח העולה וכו'. וזכתי לוקספארד ר' נתן אומר מן האהל וכו' ר'
 שמעון בן עזאי אומר מוצח הקטרת וכו' תלמידיו של ר' ישמעאל חו' מאלל מוצח העולה וכו'. ולשון
 רש"י עה"ת (כ"ע מ"צ) אשר אועד לכם. כשאקצע מועד לדבר אליך שם אקצענו לצא. ויש מרבותיו
 למדים מכאן שועל מוצח הנחשת היה הקציה מדבר עם משה משהוקס המשכן. וי"ח מעל הבפרת
 כמו שנאמר ודברתי מעל הכפורת (כ"ה כ"ע) ואשר אועד לכם האומר כאן אינו אומר על המוצח חלל
 על אהל מועד ההבר צוקרא. ושם (כ"ה כ"ע) כתצ. ודברתי אהך מעל הבפרת וצמקום אחר הוא
 אומר וידבר ה' אליו מאלל מועד לאמר זה המשכן מחוץ לפרכת נמלאו שני כתוצין נוכחיהין זה את
 זה צל הכחוצ השלישי והכריע ציניהם וצא משה אל אהל מועד וישמע את הקול מדבר אליו מעל
 הבפרת וגו'. משה היה נכנס למשכן וכיון שצא צתוך הפתח קול יורה מן השמים לצין הכרוצים ומעס
 יולל ונשמע למשה צהלל מועד. והוא מקפרי סוף פי" טשא. פי" חית. ודעת תלמידיו ר"י שאפי' לפנים
 לא היה לריך משה לצא. והמקרא עמודו ואשמעה מה ילוח ה' לכם (צמדבר טו' ח') הכי משמע. ואיך
 תנאי קצרי שלל היה הקול יולל חוץ לאהל וכשהגיע לפתח היה נפסק עי"י רש"י עה"ת סוף פי" טשא
 וצריש תוי"ב. חצל כולי עלמא קצרי שלל היה נכנס לפני ולפנים לשמוע הדיבור:

הקדמה להעתקה מהילקוט סוף פ' פקודי

אמר מאיר איש שלום מלאבתי אל מלאכת המשכן תכריחני לשום לבבי אל הילקוט הנוכח. ומצאתי גדולים וטובים מעתיקים דבריו בשם מסכת מדות. ולדונמא אוכיר דברי בעל מעשה חושב בפ"ב אות נ' שהעתיק דברים מהילקוט פ' פקודי וכתב בזיהל. שמצאתי שם הברייתא דמס' מדות. וכן שם באות י' כתב בזיהל. שמצאתי בילקוט פרשת פקודי הברייתא דמס' מדות. ואחריו רבים וכן שלמים שמסמנים כן מאמרי הילקוט אף שלא נרמו בנליון היכן מקורם. וזה מכריחני לשום עין על מה שנכתב בטיב המסכת הזאת. וראש המדברים בנליון של ספרי חז"ל הוא מוהר"טל צונץ ז"ל והוא בספרו על אודות דרשות חז"ל הנדפס בפראנקפורט דמיין צד 96. ושם בהערה אחת הניד כיאות לאיש אמת שכמעט כל דבריו הם מפי רש"ל ראפפורט. ואפריין נמטייה להמנוח ולמן כוכב טוב שטערן שהוריש לנו בפירושו לויית חן לסי' יסוד מורא מהר"אבע מכתב מרש"ל ראפפורט שנילה בו דעתו בנדון זה. והוא כי הרא"בע כתב בספרו יסוד מורא שער א' מהכרח ידעת חכמת המדות להשיג דעת בחכמת המזלות. ואמר שם. ועוד אם לא ידע חכמת המדות לא ידע ראיות המדות בעירובין וגם ארבעים ותשע מדות של ר' נתן. וע"ז שאל המפרש את הבקי בחדרי תורה רש"ל ראפפורט ז"ל מהו טיב מיט מדות של ר' נתן. והזכיר השואל שהוא יודע דברי רש"י בסוכה (ח' ע"א) שאמרו מכדי כמה מרובע יתר על העגול רביע. וכתב רש"י מתניתא היא בארבעים ותשע מדות. אך בבל זאת אינו ידע טיב המתניתא הזאת. והשיבו החכם הנשאל. שר' נתן זה הוא ר' נתן הבבלי שעל משנתו אמרו זו משנת ר' נתן (כתובות צ"ג ע"א ותמורה ט"ז ע"א. ואני אוסיף עליו הא דמכילתא יתרו פ"ב. ס' ע"א. משמת ר' נתן אבדה חכמתו עמו) ואמרו ניכ (קהלת רבה פסוק ויתרון ארץ. פ"ה) כגון תוספות של בית רבי ותוספות של ר' נתן. וכתב בזיהל. וניל כי כלם נתאחדו בחבורו מיט מדות שהיה כולל לדעתי ענינים שונים הרבה ע"פ סדר המספרים בדינים והלכות וגם באגדות ובעניני מדינה ותבונות השמים וכלם ע"פ סדר המספרים. והביא דוגמאות רבות לקיים את דבריו. גם הביא המקומות שזכרו בו עוד המיט מדות (ואני אשרכם לקמן). ודבר על ההנהגה בנליון השיט דסוכה שכתוב שם על רש"י צ"ל כמס' מדות וכ"ה בתוספות ב"ב כ"ז ע"א והיא משנה במס' אהלות פ"ג מ"ו. והשיג ע"ז שבאמת לא נמצא כן לפנינו במס' מדות כ"א באהלות. והנהגה בתוספות תחת דמסכת מדות דמיט מדות. והביא עוד מי שהנהיג כן בתוספות (ולדעתי אין צריך להנהיג שלשון התוספות היא הכי איתא בברייתא דמסכת מדות. ולא ממשנה דמדות דבריו. וקרי' למתניתא דמיט מדות ברייתא דמס' מדות. ועוד אשוב לזה). ואחריהם בא הסדרן הגדול ר' משה שטיינשניידער ז"ל והוציא לאור לכבוד שנת שבעים להולדת צונץ משנת המדות ע"פ כתיי הנמצא במינבען ובו רק מיב הלכות והם בחמשה פרקים וכולם הם בחכמת חשבון המדידה. כתוב בראשה משנת המדות. ומסיימת נשלם הפרק ובהשלמתו תמה מסכת המדות. ודעתו שהיא היא משנת מיט מדות דרי"ג. ואף שאין במשנתו רק מיב הלכות. צדה לישוב אולי נקטעו קצתם. או שיש לחלק איזה הלכות בהם ויגיעו למיט. והוא עשה ציונים לכל המקומות שהזכרו בהם המיט מדות (ואני אעתיקם לקמן) והם שבעה. ובא אחריו ידירי תלמידי וחברי אשר אתפאר בו מוה"ר שעכטער והחזיק בדבריו במבוא לאדרי"ג פ"א צד ז'. אחר שהביא דעת מוהר"טל צונץ שבמסכתא זו נקבצו דברים הרבה ע"פ מיט מדות דר' נתן כתב. אמנם מה שיש להעיר בכלל הוא כי השערתו בדבר המיט מדות כבר נתבטלה אחרי שמשנת מיט מדות כבר היא בידנו וידענו שאין לה דבר עם מאמרים מוסריים וכל עסקה לא במדות הנרדפים לדעות. רק במדות ממש ענינים הנדסיים וכו' (ועי"ש הערה ב'): ואמת אנידה שאי הלב מסכים לזה.

87 הקדמה להעתקה מהילקוט סוף פ' פקודי

חדא דחזתה מוכיח עליה שאין סגנון משנה זו ולשונה כסגנון לשון חז"ל בברייתות ובהגדות. ועוד שהרי שבעה עדים שהם המקומות שהוזכרו המ"ט מדות מעידים שאין זו משנת דר' נתן. והמזכירים ברייתא דמסכת מדות או משנת מ"ט מדות הם הרא"ב בע ורש"י והתוספות והילקוט. וזו ראייה שעדיין לא נאכדה בימיהם. וסגנון לשון הרא"ב בע תוכיח נ"כ שהצדק עם ראפאפורט וצונק. אמר לא ידע ראיות המדות בעירובין ונגם מ"ט מדות של ר' נתן. ויגיד עליו רעו שמסכת מ"ט מדות דר"ג היא כעין מסכת עירובין שנזכרו בהם ענינים הנדסיים אבל לא שנתיתיה לזה מסכתא שלימה. ואם באמת היה ענינה כך היה הרא"ב בע מזכירה תחלה והיה אומר לא יבין ארבעים ותשע מדות של ר"ג ולא ידע ראיות המדות בעירובין. ואילו היתה לנו מחז"ל מסכת שלימה בחכמת הנרסה היה הרמ"בם יודעה ומשתמש במלותיה. והבודק בלשונו בה' קדוש החדש ימצא שביטוייהן שונים אלה מאלה. ואין צורך לומר שאין מזכירה. שכתב אבל ספרי החשבון התקופות והגימטריאות (פ"ח) אין לנו מתכמי ישראל שהיו בימי הנביאים כי אם מהיונים שחברו בהם ספרים הרבה (פ"ז). והאחרון שדבר בזה הענין הוא ירדני מזהירא הלוי המכונה דר' גרינהוט מירושלים ושם הדפיס את ספרו הלוקטים ח"ב. והראשונים בהם א' לקוטים מברייתא דמ"ט מדות. ב' הב' פרקים אחרונים של ברייתא דמלאכת המשכן. אך טרם שאבא לדבריו הנני רואה להציב השבעה ציונים שסדרם החכם ר' משה שטיינשניידער. אך בדרך אחר שסדרם הוא ולהעיר על מה שיש להעיר בהם. וגם אוסיף עליהם:

א) הא דסוכה ח' ע"א מכדי כמה מרובע יתר על העגול רביע וכתב רש"י מתניתא היא בארבעים ותשע מדות והדברים נראים לעינים וכו'. וזו הלשון מכדי כמה מרובע יתר על העגול רביע היא בבבא בתרא כ"ז ע"א. וכתבו התו' הכי איתא בברייתא דמסכת מדות וכן בעירובין. וזו הלשון ממש בעירובין י"ד ע"ב. ושם נ"ו ע"ב. ושם נ"ז ע"א אמר ליה רב חנילאי מחזונאה לרב אשי. ושם ע"ו ע"ב. ובאהלות פ"ב מ"ו שנינו שהמרובע יתר על העגול רביע. וכן בברייתא דמלאכת המשכן פ"ב הא למדת שהמרובע יתר על העגול רביע. ולישנא דגמרא הוא קשיא להו' לרש"י ותו' ההו' צ"ל מכדי תנינא שהמרובע וכו'. אמנם האי לישנא כמה מרובע וכו' אינה לשון המשנה אלא היא הלשון במתניתא או בברייתא והוקבעה זו הלשון בבי מדרשא. אמנם לא אמרו מכדי תנינא. לפי שענינה היא גם במשנה ואלא סגנון לשון איכא בינייהו. והוסיף רש"י ביהודה ועוד לקרא שהדברים נראים לעינים ולא הקפידו להזכיר הדבר בשם אמרו. ורש"י ידע זה מספרו שהיה קרוא מתניתא דארבעים ותשע מדות. ואותו הספר היה לבעלי התוספות בשם ברייתא דמסכת מדות. ומוז' הדוגמא למדנו שבאו בון הברייתא עניני חשבון ומדירה: ב) בתענית כ"ז ע"א שנו על כל משמר ומשמר היה מעמר בירושלים של מהנים של ליום ושל ישראלים וכתב המפרש (המיוחס לרש"י) היאך נחלקו המעמדות ואמר כדתניא בברייתא של מ"ט מדות. וזו הלשון נוטה מהלשונות שהוזכרו. ולמדנו שבאו בברייתא חשבון הלוקת המשמורות ובתי אבות ומעמדות:

ג) בילקוט פ' נח רמז ס"א. ויהיו בני נח. וז"ה יצב גבולות עמים למספר בני ישראל. ויהיו בני נח יפת ובניו ט"ו. הם ובניו ל"ב. שם ובניו כ"ו. ע"ד היו ולא נתלק העולם אלא לע'. יצב גבולות עמים יעקב ובניו בירידתו למצרים ע' היו. אמור מעתה שם וארפכשד ושלח ועבר צדיקים היו ולא נכללו עמהם. ונרמו עליו מדרש מ"ט מדות. והוא שם חדש לא מתניתא ולא ברייתא. ורואה אני שאין לרזן מכאן על שם חדש שנקרא בו הספר. שהמסמן הזה לא בא לסמן רק המאמר שהועתק שהוא מדרש לקוח מן מ"ט מדות. ולמדנו מזה שבאו בון הברייתא חשבון של שבעים אמות. ואולי גם חשבון של שבעים בני יעקב:

ד) ברש"י בתהלים ע"ח ט"ו ויוציא נזולים מסלע ויורד בנהרות מים. שהיו נזולים מן הבאר והנשיאים היו עושין שרטיט במשענותם והמים נמשכים אחריהם לכל חניית שבט ושבט בעיני שנאמר במחוקק במשענותם כמו שמפורש בארבעים ותשע מדות. ודוגמא לזה בילקוט חקת במחוקק במשענותם היו הנשיאים באים ועומדין על גבה ומושבין במטיהן כל אחד לשבטו. ולא נרמו המקור. ועוד שם קודם לזה כרוה נדיבי עם שהיו הנשיאים עומדין על גבה ומושבין במטיהן כל אחד ואחד לשבטו ולמשפחתו. ובהערותי להעתקה מן הילקוט הראיתי שדבריו הם בבבבא בת פ"ט. ומקור הדברים הם בתוספתא דסוכה פ"ג. ואוסיף כאן שכל המאמר מן אז ישיר ישראל שגרמו עליו תחומא. הוא נ"כ ברבה (ועיי' הערת רמ"ש"ש). וקרובה ההשערה שהיה מדבר בספר הזה מתנייתן של ישראל וחלוקת הנזילים שהם דברים מחלקי החשבון והמדות: ה) ברש"י מלכים א' ז' ט"ו. חמש אמות קומת הכותרת האחת ובסוף הספר הוא אומר שלש אמות. שנינו במשנה ארבעים ותשע מדות שהי אמות התחונות היו שוות לעמוד שלא היו

הקדמה להעתקה מהילקוט סוף פ' פקודי

בהן צורה ושלוש העליונות וכו' ואומר אני שלא מזה אותן שתי התחתונות בסוף הספר וכו':
הספר שלפני הוא ממקראות גדולות דפוס ווארשויא. הוכרחתי להעיר על זה לפי שרמשיש
מעתיק וכותב שנינו במסכת [צ"ל במשנת] ולפני כתוב שנינו במשנה:

(ו) שם שם י"ח. ושני טורים. של רמונים ושל נחשת. הרמונים תחובים בשרשרות המקיפות
את הכותרות כך מפורש בדברי הימים ובמשנת ארבעים ותשע מדות: זה הוספתי על ליקוטי
רמשיש. ובסוף נראה שיעלה החשבון יותר משבעה:

(ז) שם שם כ"ח. מסורת להם. ראיתי במשנה ארבעים ותשע מדות המסנרות כמין טבלאות
וכו': בליקוטי רמשיש ראיתי במשנת (ובכ"י משנת רמ"ט במדרש). וגיל שאין להשגיח ע"ז שאינו
אלא פליטת הקולמוס באשנורת לישנא וינידו עליו רעיו. ורואה אני להעיר שרשי שם ו' ו'
ובמסכת מדות שנינו וכו' ושם ח' כך היא שנויה במס' מדות. הם במדות פ"ד מ"ג. ואז רואים
מזה שדברי הספר עסוקין בבנין הבית ולהלן נראה שכן הם ניכר בבנין המשכן במדבר. ובכל
אלה היה משתמש בנימטריאות ר"ל בחכמת המדידה. אמנם פרם שאיכנס בעובי הקורה שהם
דברי רש"י בפ' תרומה שרשיש מנאן לאחת והם שתיים אוסיף עוד:

(ח) ברש"י פ"י לב"ר פפ"ג בדיה בא נבוכדנצר וכיטל של אלו ושל אלו. ובברייתא
דר' יוסי דמיט מדות מפרש חזון עובדיה כה אמר ה' אימת בימי יהושפט וכו' וכס"ע דר' יוסי
מפורש משנפלו אדומים בימי יהושפט וכו'. והדבר נראה לעין שנשתרבו למעתיק השם ר' יוסי
מדלהלן והחליף השם ר' נתן בשם ר' יוסי. עוד אני רואה להזכיר כאן דבר שאינו מן המנין והוא
נ"ב בפרש"י לבראשית רבה פ"ט שאמרו שם. אמר ר' סימון בשם ר"ש בר אבא כל המדות
בטלו מדה כנגד מדה לא בטלה. והנה פשוטו הוא כמו שנרמז עליו סוטה ח' ע"ב. דאמר רב
יוסף אע"ג דמדה בטלה (רש"י שפסקו ר' מוחות ב"ד) במדה לא בטיל וכו'. וקרי לעונשין מדות
על שם המקרא ומדתי פעולתם ראשנה אל חיקם (ישעיה ס"ה ו'). אמנם רש"י פירשו כל המדות
בטלו תשעה וארבעים מדות שבהן נברא העולם. ואין עולה על הדעת שרשיש הוציא אלו
הדברים מלבנו. ובלי ספק היה לו איזה מקור שמצא המאמר דבמיט מדות נברא העולם.
והבאתי זאת מפני השערה שעלתה בלבי ולדעתי היא ראויה שלא אמנענה בתוך חובי. והיא
כי זה הספר שנאבד מאתנו ואנו דנין עליו התחיל במאמר הראשון. היה ר' נתן אומר במיט
מדות נברא העולם. ואח"כ פרט איתם. ועל שם המאמר הראשון היה נקרא הספר מיט מדות
דר' נתן. השערה היא ואולי סופה להמצא. ועתה אבא בעובי הקורה והם שני מאמרים ברש"י
פ' תרומה ויעלו בידי עשרה ציונים:

(ט) ברש"י שמות כ"ו ה' היריעות ארכן כ"ח וכו' נשת"רו ח' אמות התלוין על אחורי
המשכן שבמערב ושתי אמות התחתונות מנולות זו מצאתי בברייתא דכסכת מדות. ובדקתי
בנוסחאות ישנות וויניציא רצ"ט ורפ"ב והנוסחא כמו שהיא לפנינו. והחבם מהירא ברלינער
הדפוס ברש"י שהוציא לאור ע"פי כתי"ו מצאתי בברייתא דמיט מדות. ורמשיש בציוני הביא
מכתי"ו מינכען זו מצאתי במיט מדות הנדרשים בברייתא. והאמת שאף המורחי בדברו על דברי
רש"י אלו מה שהביא ממס' שבת נשתמש בלשונו ואמה שאין הפרש בינו ובין תנא דברייתא
דתשע וארבעים מדות וכו'. אבל זה אינו לפי שנוסחא אחרת היתה לפניו ברש"י אלא לפי שכך
האמת דברייתא דמסכת מדות היא היא משנת מיט מדות שהזכיר רש"י ג"פ בספר מלכים.
והדבר צריך עיון למה תפס רש"י כאן הלשון שהשתמשו בה בעלי התו' בבבא בתרא. כי
הבתי"ו אינן מוכחות שהרי אף הן פותרים זה את זה בנוסחאותיהם. ואשר היא מפליא עוד הוא
אמרו זו מצאתי. ובמלכים הוא אומר שנינו במשנה. או ראיתי במשנה. ואין אומרים מצאה
אלא לדבר הנאבד. והנה לדברי רש"י אלו דתמא בילקוט סוף פ' פקודי אלא שהוא משובש
וצריך תיקון:

(י) בפרשה כ"ז פסוק ה'. בענין הכבש כתב ורגליו מניעין ער אמה סמוך לקלעי התצר
שבדרום כדברי האומר י' אמות קומתו ולדברי האומר דברים בכתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך
הכבש אלא י' אמות כך מצאתי במשנת מס' מדות. כך הוא בשיבוש בדפוס שלפני הוצאת
ר' שלמה נעטמער. אמנם בשאר הנוסחאות כך מצאתי במשנת מיט מדות. וגם כאן צריך ביאור
לשון כך מצאתי. והדברים כלשונם הם ניכר בילקוט סוף פקודי. ואלה הדברים בארתי בהערותי
אל ההעתקה מן הילקוט שרשיש לא מצא הדברים מפורשים שם בענין שאמר בתהלים כמו
שמפורש במיט מדות אלא שלמד כך מהדברים וע"כ הוא אומר זו מצאתי או כך מצאתי. אבל
עדיין צריך תלמוד שפעם אחת הוא אומר בברייתא דמסכת מדות. ואח"כ הוא אומר במשנת
מיט מדות. ודיבורי רש"י הם במשקל ובמנין וחק אוכל יפעם ירניש שבשני מקומות סמוכים וז'

הקדמה להעתקה מהילקוט סוף פ' פקודי

לזה לא יאמר רש"י פ"א זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות ופ"א כך מצאתי במשנת תשע וארבעים מדות לפי מקרה. על כן לבי אומר לי שהיו לפניו ספרים שונים בשמות שונים (ודונמא לזה נמצא גם בברייתא דמלאכת המשכן) האחד היה מכונה משנת מ"ט מדות. ועל ידי המלות מ"ט אין להחליפה עם מסכת מדות שבמשנתנו. והספר האחר ברייתא דמסכת מדות. וע"י ההוספה מלת ברייתא אי אפשר להחליפה במסכת מדות שבמשנתנו. וגם היו בנוסחאות שונות. ובעין דונמא לדבר אוכיר הב' נוסחאות דאד"רנ שהו"ל מוה"ר ש"עכטער. ורש"י השתמש בספר משנת מ"ט מדות. אלא במה שהוזכר בציון פ' היתה נוסחת ספרו משנת מ"ט מדות משובשת וכאשר היא משובשת עדיין לפנינו בילקוט. אבל מצא נוסחא נכונה בספר ברייתא דמסכת מדות ואמר זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות. ובציון י' הוא סגנון זר בלשון הברייתא. ואולי שנשמט כולו בספר שנקרא ברייתא דמסכת מדות שלו שהיה משובש לגמרי ומצא הדברים כמו שהם לפנינו ואמר כך מצאתי במשנת מ"ט מדות. ובהערותי אל ההעתקה מן הילקוט דברתי על כל אלה.

וכו' אבא אל ההעתקה מהילקוט. ואקדים שאין כוונתי לחלוק ולסתור דברי מי שקדמוני כי חייב אני להודות להם שהם הם שהבהיקו את עיני. אבל כיון שהובהקו עיני ואראה נגודות ואחשה הנה יקרני עון כוה. וע"כ אחזה דעתי כפי האמת שמצאתי. והנה רוב דברי הילקוט הם מספר שהיה מונח לפניו בענין המ"ט מדות לר' נתן. ובהרבה דברים קלע ידיו מוה"ר אלוי המכונה דר' גרינהוט אל השערה. אבל אין למדין מהכללות שהציב בספרו הלקוטים חלק שני:

לקוטי הילקוט הם מתחילים. הרי הוא אומר וירא משה את המלאכה (ומהו"ר אלוי בליקוטי השמיט ג' מלות הראשונות לפי שלא מצא להם היבור וקישור) והוא כולו העתקה מן התוספתא דמנחות פ"ז עד וכתוב ועשו לי מקדש וכו'. ובילקוט דפוס שאלוניקי משנת רפ"ו נרשם עליו פ' קינמון דמנחות. ולפי שלא הבינו המעתיקים או המדפיסים אל מה הוא רומז שלא מצאו במס' מנחות פ' קינמון השמיטו הרמז בילקוט שלפנינו (אני קורא ילקוט שלפנינו הילקוט שהשתמש בו בוי"ת רענן) ולא ידעו שהוא פ' בתוספתא דמנחות. והמאמר שם כולו כמו שהעתיקי הילקוט אלא שבסוף נמצאו איזה שינויים קטנים שביניהם. והנה המאמר הזה מתחיל באמצע רמז ת"ז והולך עד אמצע ת"ח. ולפי שהרמזים שבדפוס שאלוניקי אינן מסכימים עם הרמזים בילקוט שלפנינו השמטתיים. ועשיתי הפסקות בין ענין לענין להתבונן בהם:

והמאמר מן וכתוב ועשו לי מקדש עד היה ר' נחמיה אומר מקורו נעלם מאתנו. והילקוט חברו במלת וכתוב בו"ז כלו' שכל זאת היא בזמן שעושין רצינו של מקום. גם מקור המאמר הקצר. היה ר' נחמיה אומר נעלם מאתנו. וכל שאר המאמרים מן ראה נסים והלאה עד המאמר בתיב והלויים יחנו מקצתן ברורין לנו שהן מן מ"ט מדות ע"פ שנים עדים שנמצא להם ברש"י. ועל השאר נדין בהיקש שהם ניכר ממשנת מ"ט מדות:

הציור הנאה והפיזי מתנייתן של ישראל אשר הוא בודד לעצמו נוטה מכל שאר ההגדות. מקורו נעלם מאתנו:

מן כ"צד היו הלויים משמרין במשכן שהוא בילקוט שלפנינו רמז תכ"ז ובדפוס שאלוניקי הוא באמצע ר' תכ"ז ונרמז שם המקור מלאכת המשכן. הם באמת הב' פרקים האחרונים של הברייתא דמלאכת המשכן. ורש"י ורמ"בן מעידים עליהם כפ' בהעלחך שהם ממלאכת המשכן. ובילקוט שלפנינו נשמט הרמז. ונמצא דונמא לזה בפ' תרומה ר' נחמיה. שמתחיל כ"צד עשה בצלאל את הארון בלא שום רמז ובלא שום הפסק אפי' בהפסק נקודה והוא פ"ז שלם בברייתא דמלאכת המשכן. ובדפוס שאלוניקי הופסק ונרשם במקום הפנוי מלאכת המשכן. והי' מה שראיתי להקדים לדברי הילקוט להחזיר המאמרים כפי היכולת ליטנם ולכונן אמת עינים. ואלהי האמת יחני תמיד בדרך אמת:

העתקה מהילקוט סוף פ' בקודי המתהיל ברמו תי"ז

הרי הוא אומר וירא משה את המלאכה והנה עשו אתה כאשר צוה ה' בן עשו (שמות ל"ט מ"ג) והיכן צוהו. ועשו לי מקדש (שם כ"ה ח'); ויתן את השלחן באהל מועד ונוי ויערך עליו ערך לחם לפני ה' כאשר צוה ה' את משה (שם מ' כ"ב וכ"ג). היכן צוהו. ביום השבת ביום השבת יערבנו לפני ה' (ויקרא כ"ד ח'); וישם את המנרה ונוי ויעל הנרות לפני ה' כאשר צוה ה' את משה (שמות מ' כ"ד וכ"ה) והיכן צוהו. על המנרה הטהורה יערך את הנרות לפני ה' תמיד (ויקרא שם ד'); וישם את מזבח הזהב ונוי ויקטר עליו קטרת סמים כאשר צוה ה' את משה (שמות שם כ"ז וכ"ז) היכן צוהו. בבקר בבקר בהטיבו את הנרת יקטירנה (שם ל' ז'); ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל מועד ויעל עליו את העלה ואת המנחה כאשר צוה ה' את משה (שם מ' ב"ט) היכן צוהו. את הכבש האחד תעשה בבקר ונוי (שם ב"ט ל"ט עד מ"ב): דבר אחר וירא משה את המלאכה ונוי בן עשו ויברך אתם משה. אמר לחם יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם. ר' מאיר אומר כך ברכן ה' אלהי אבותיכם יוסף עליכם (דברים א' י"א). אמר להם כשם שנתעסקתם במלאכת המשכן ושרתה השכינה במעשה ידיכם בן תזכו ותבנו לפניו בית הבחירה ותשרה שכינה במעשה ידיכם. והם אומרים ויהי נועם ה' אלהינו ונוי (תהלים צ' י"ז):

בזמן שישראל ברצון לפני המקום מה נאמר בהן. את קרבני לחמי (במדבר כ"ה ב') כבנים המפרנסים אביהן. בשעת תוכחות מהו אומר. לאשי ריח (שם) כל קרבנות שאתה מקריב אינן אלא לאש. וכן הוא אומר לא על זבחך אוכילך ונוי לא אקה מבייתך פר ונוי אם ארעב לא אומר לך ונוי (תהלים נ"ח ונוי) וכי יש רעבון לפני. ואילו יש רעבון לפני כבש אתה מקריב לי בבקר וכבש אתה מקריב לי בין הערבים. וכי יש רחמן מוסר מזונותיו לאכור. מה שאמרתי לך זבח לאלהים תודה ושלם לעליון נדריך (שם י"ד) אלא שתהא מודה בו ותשלם לעליון נדריך: וכתוב ועשו לי מקדש אמר הקב"ה למשה. מעלה אני שבטך שבט לוי עשה (נ"א עשוי) ד' מעלות מעין הכבוד של מעלה. הושיבם בעניי כבוד שני לא ימיש עמוד הענן (שמות י"ג כ"ב) עשה אותם דגלים כדגלי מרום. שבט יהודה במזרח יששכר וזבולון עמו. בניגון במרום טלה שור האומים עם החמה במזרח משמשים חמש חלקים מתוך שמנה (נ"א שנים)

אמר להם יהי רצון וכו' עיי' דרש"י עה"ת. ופזונתא זו הוא צח"כ צטינו צפי שמיני עיי"ש וצקדר עולם רצה פ"ו והערות החכם צער רחמינו. חזקת כולל מן הרי הוא אומר וכו' עד ותשלם לעליון מדריך הוא צח"כ פ"ז. ומן וכו' יש רעבון לפני וכו' הוא צח"כ עיי"ש. ופ"ז צפיקתא רצתי פיקתא חת קרבני לחמי:

ובתיב ועשו לי מקדש וכו'. צעל הילקוט קדר זה המלאכה ומצרו אל הקודש מן התוספתא צונן שישראל צלון. שנתאווה המקום להיות לו דירה צח"כ. ועיי' צפיקתא רצתי דויהי ציוס כלות וצח"כ עם חות ע' ומה שהוצא עם מהתחומא:

שבט לוי וכו'. צית רענן טצנו לוי עשו ד' מעלות לפי שהם שרוים וארצנו דגלים חושים קציו: חמש חלקים מתוך שמנה. צ"ד ל"ל דה"ק כשתחלק הרוח לשמנה חלקים הם (שמונים ה' חלקים. ע"י גפירזשו שכל היקף העולם ל"צ חלקים ושמונה לכל רוח וי"צ המזלות ומלאין ה' חלקים לכל רוח. ונשאל כנגדן י"צ חלקים פטוין. וקדר המזלות כאלן. טלה שור תלמוים צמורת. קרען חריה צח"כ צדוים. אלף שחנק א' קרוב כלפי וזרח ושני חלקים קרובים כלפי וזרח. וזח"כ עקרב וקבת צח"כ. גדי דג' דגים צלון. ותשמיען היא כשהחמה יולדת מן העגלה ולדרוס והיינו צימות הגשמים

במזרח. דגל ראובן בדרום ושמעון וגד עמו. כנגדן במרום סרטן אריה בתולה משמשין עם החמה בדרום ה' חלקים מתוך ח' ומתניהם חלק אחד במזרח ושנים במערב נמצא רוב תשמישיהן בדרום. דגל אפרים במערב מנשה ובנימין עמו. וכנגדן [משמשין עם] החמה במערב מאזנים עקרב וקשת. דגל דן בצפון אשר ונפתלי עמו. וכנגדן משמשין עם החמה בצפון גרי דלי דנים. מן העולה ולדרום בזמן שהעולם מכוסה בעבים בימות הנשמים:

קורא אותן צבאות. צבאות ה' (שמות י"ב ע"א) וקרא אותן כוכבים. והנכם היום ככוכבי השמים (דברים א' י') חבב את שמוחם משפחת הפרצי (במדבר כ"ו כ') משפחת הזרחי (שם). עשה אותם מעלות מעלות משוררין לפניו ומשרהים לעבודתו שנאמר לעמוד לפני ה' (ו) לשרתו (דברים י' ח'). משה ואהרן ובניו חונן במזרח בין דגל יהודה לאהל מועד. משה לדברות ואהרן לקרבנות. שניים להם בני קהת בדרום. ומה הוא עבודתן כל כלי הקדשים אשר באהל מועד הארון והשלחן והמנורה והמזבחות. שלישים להם בני גרשון במערב ועבודתן היריעות והקלעים. רביעית להן בני מררי בצפון ועבודתן הקרשים והעמודים והאזנים. וכדרך חנייתן כך נסיעתן ואהל מועד באמצע כאשר יחנו בן יסעו:

היה ר' נחמיה אומר אהל מועד שעשה משה במדבר כנגד מעשה בראשית. יריעות כנגד שמים וארץ. כיור וכנו כנגד ששת ימי בראשית. מזבח העולה כנגד כל הבהמות. מזבח הקטורת כנגד כל הבשמים. מנורה כנגד החמה ולבנה. שבעה נרותיה כנגד ו' כוכבים שמשמשין את העולם. ואלו הן שצ"ם חניכל:

ראה ניסים שעשה להם. אורך החצר מאה באמה ומתיל חמשים בחמשים (שמות כ"ז יח) אלא שתי טבליות היו. טבלת הפנימית שבמשכן מפתח אהל מועד ולפנים

העולם עובדי צעזים. ונרקיק צעירוצין (כ"ו ע"א) חמה יולאה ציוס ארוך ושוקעת ציוס ארוך זה הוא פני לפון (כ"ו ע"א) קרובה לפני לפון). חמה יולאה ציוס קלר ושוקעת ציוס קלר זה הוא פני דרום (כ"ו ע"א) קרובה ללד דרום). תקופת יסן ותקופת חשוי חמה יולאה צחלי מזרח ושוקעת צחלי מערב וכו' ע"ש. וצפסחיס (ל"ד ע"א) שני עגלה צלפון (פרש"י מל שור. ויראה לי שלל רבו להזכיר עגל ולכך אנו עגלה) ועקרב צדום וכל היסוד כולו אינו יושב אלא בין עגלה לעקרב. כ"ו עגלה שצמחה היא כלפי לפון ועקרב שצמערב הוא כלפי דרום. ופרש"י ולא שמוחזק כל חויר שצמחה שחרי כמה כוכבים יש צמחה וכל אחד כ"ו יסוד. אלא יסוד בין שניהם עמוד שחרי כל חדס חמה צלפון עגלה וצדונו עקרב. כל"ו כשפניו למזרח. וע"י צקלר חליהו רצה לד ע"י. וצילקוט מלכים ז' צ"ס מדרש חדש קדרן צדק אחר. עגלה חריה קשת פונים לפונה. שור צחולה גדי פונים לנערב. תלמונים מלמדים ל"ו פונים לדרום. קרנן עקרב ודגים פונים למזרח ע"ש. וע"י צפירוס הר"ל צפיר"א ע"י חות כ"ח (והוא כתב עם וצצרי"חא דמלכת המסכן. צצילקוט ס"פ פקודי. וצצרי"חא שלפניו ליחא): היה ר' נחמיה אומר וכו'. צצית לעק כיור וכנו כנגד המים כל"ל. ע"ש חניכל ע"י צרש"י קפ"ח דשנת. ר"ל דשם פרש"י (קפ"ט ע"ב) ע"ש חניכל קדר השעות כשחלו המזלות והמזלות שבה ראשונה של די צצנת שמש שצחלי וצצניה לזק וחחריו מלדיס וכו' מלחו ז' המזלות ל"ו השעות והזרחים חליה לעולם וכו'. ומה שהגיה כנגד המים הוא לחוק ויותר מתקבל על הלצ הגהת משה"רל ה"ו דרי גריהוט כנגד מ"ו צרלשית. וע"פ קגון זה דשם ר' יעקב צר חסי צרש תחומא פקודי צ"ה ז"ה ה' חכתי מעון ציתך ע"ש. ולי מלח לקיים הנוסחא כנגד ששת ימי צרלשית ע"פ מה שאמרו צציר צפי יקו המים פ"ה. אל מקום אחד ר' יודן צצס ר' ל"ו ורי צרכיה צצס ר' יודן צר שובון אומר כל העולם כ"ו מים צמים ולחה חמה אל מקום אחד חמהה מעל וכו' כך דרך הקצ"ה על מ" צרלשית וקילקן צים חוקיינוס וכו'. ודרשו עוד עם כל העולם כולו מים צמים ולחה חומר צמקוס אחד אלל מלחן שהחזיק מועט חת המרובה. ודרשו שהכיור שמוחזק חת המים וקובץ הוא כנגד ששת ימי צרלשית. אלל מה שלריך ציחור הוא שתיחדו מלח הצממים. ו"ל שאמרו כנגד כל הצממים הוא בענין כל המזמים צריחת יוס ג' שעילויין של המזמים הם צמום וריחם בענין שחומר הפיחי בני ח"ו צממו (שה"ש ד' ע"ז) וחומר וריח לו כלצטון (הושע י"ד ז'). וצנהגדה הפלגו צום דיצוריו של המקום ודרשו על זה (שנת פ"ח ע"ב) לחו בערונות הצוסס. שדרשו רי"ל כל דיצור ודיצור שילח מפי הקצ"ה נתמלא כל העולם כולו צממים. וכוון שמדיצור הרלשון נתמלא דיצור שני להיכן הלך. הוליא הקצ"ה רוח מולדותיו והיה נעציר רלשון רלשון. ופרש"י לכן עקן:

ראה נסים וכו'. לקמן מפי"ס ענין הנסים שהוא היכן כל חומן החובלסקין עונדין ומחזק כך הוברח להקדים גודל הנרחקים והמרחצים ולח"ב חזר ואומר ראה נסים וכו' כל"ו מעשה ראה נסים וכו'.

העתקה מהילקוט סוף פ' פקודי המתחיל ברמז ת"ו

אורך ל' אמה ורוחב י' אמות נמצא (נ') [כ'] אמה מכל צדדין לפניו נ' אמה. במזרח נ' אורך
 נ' רוחב. בתוך נ' מובח העולה ה' על ה' וכבש כולו כנדרו בדרום ומשוך כל' אמות וכמלא
 השערה (הן) [הוא] היורד ביניהם. וכדברי האומרים נ' אמות קומתו י' אמות היה הכבש שלו.
 ובזר וכנו היה נתון בתוך (כ') [נ'] אמות שבמזרח. והמזבח והכבש מתוקן ואהרן ובניו עסוקין
 בעבודה. והקביה מלמדין סדר עבודה. ש"י וימציאו בני אהרן (ויקרא ט' י"ב). ראה ניסים שעשה
 להן הקביה. שכל אותן האוכלסין שומדין בתוך נ' אמה. שאם תבוא לחשבון צריך יותר מדי
 מיל. וכל אותן אלפים ורבעות שומדין בחצר המשכן ורואין את האש יורדת מן השמים כעמוד
 ונכנסת באהל מועד יוצאה ורובצת ע"ג המזבח ואוכלת את החלבים ועומדת במקומה. שנאמר
 ותצא אש מלפני ה' ונו' (ויקרא ט' כ"ד). וכולן ראו את הנס הגדול ומשתטחין על פניהן והיה
 לכל אחד ואחד ריח כד' ד' אמות. ושרתה עליהן רוח הקדש ואמרו שיר ורננה. שנאמר וירא
 [בל] העם וירנו (שם). ומה שירה ורננה אמרו. רננו צדיקים בה' (תהלים ל"ג א'). ועל אותו
 היום נאמר צאינה וראינה (שה"ש ג' י"א):

**האהל היה משוך ל' אמה ונתון בתוך נ' אמה הפנימיות וכו' קרשים בדרום. כל
 קרש וקרש אורכו י' אמות ורוחבו אמה ומחצה ושתי ידות לכל אחד מלמטה משוקעות בתוך**

וכשנאמר אורך ורוחב הנושכן נמלא ששאלו בני אמה שלפנים כ' אמה וכל נד' דהיינו לפון ונערב
 ודרום. וצקפריס נפל השיצוס שנתחלפה הכ' צ"ה. ולח"כ נודער על העצלה שצנערה שנה הנוצח והכבש
 ובזר וכנו כונה הן אובלין. וצקפריס ובמלא השערה הן היזרד והגהתי הוא. והחבס נווה"ל הלו
 הגיה היה יורד. והדיבור בזה הצי"ל רש"י צ"י תרומה (כ"ד ה') וז"ל. והכבש היה צדום המוצח מוצדל
 מן הנוצח ונלא חוט השערה ורגליו מניעין עד אמה פנוך לקלעני החלר שצדום כדברי האומר
 " אמות קומתו. ולדברי האומר דברים ככתבן ג' אמות קומתו לא היה אורך חלא י' אמות. כך מלאתי
 צנענת מ"ע מדות. והה שהיה מוצדל מן המצח מלא החוט צנפי צנחיס למדנהו מן המקרא. ולמדנו
 מלשוננו שלא העתיק לשון הנושנה שללמולי כך לא היה אומר כך מלאתי. חלא היה אומר כך שרנו.
 ולא הולך רש"י להזכיר שנות האומרים שבצר הזכירן צפקוק א' ע"פי הגמרא. ועוד למדנו מדברי רש"י
 בדברי הילקוט כאן הם לקוחים מנוסכת מדות. חלא מה שנקפה השנים הוא הלשון ובדברי האומרים
 ג' אמות קומתו. שאין זה קגון לשון צרייתת קדימה ועל כולל בזה אמרו מי הם שמימיהם חלו שותים
 ושמותיים אין חלו מהכירן. וחלו ידענו מפי"ח למלאכת המשכן לדברי הצרייתת וצמדנר רצה הוא
 ה' מליר האומר כן. ולדברי הגמרא הוא ר' יהודה. ויראה שהיתה המספחא ובדברי ר"מ. ולפי שהוא
 נגד הגמרא שינה צעל הילקוט או ח"ה מעתיק שקדמו וכתב ובדברי האומרים יהי ר"מ או ר"י. ועב"פ
 ח"ה המספחא העקרית. וצדח רענן האריך לעמוד על החשבון שהכבש משוך כלי אמות ע"י"ש. והגיה
 ובזר וכנו וכו' צחוק י' כל"ל שהיה נתון כנגד אור שצין המצח למשכן. ואמרו והקביה מלמדן וכו'
 כל"ל שהיה יום חיסכס לעבודה. ומה שאמר ואמרו שיר ורננה וכו' ע"י ספרא פ' שמי"ב:

האהל היה משוך וכו'. יפה העיר מוה"ר הלו שצרייתת זו נשמשת צסס חלה וכל צסס
 נשכן. ומסגנון לשונה צחוק ג' אמה הפנימית נוכח שהיא המשך מהצרייתת הקודמת. ומה שאמרה
 מלמעלה ראשיהן מלפין וכו'. כל"ל למטה היו משוקעות ע"י ידותיהן צלחי כסף ולמעלה היו מלפין
 צהב הן ועצמותיהן המצרות חת הקרשים. ומ"ש ושלש צריחין היו להן משולשין וכו'. לשון רש"י
 ע"ה"ת צ"י תרומה (כ"ו כ"ו) חמשה לקרשי ללע המשכן. חלו ה' ג' הן חלא שהצריח העליון והתחתון
 עשו משתי חתיכות זה מצריח על חלי הכותל וזה מצריח על חלי הכותל. זה נכנס צנענת (ל"ל
 צנענות. וכן להלן) מלד זה היה נכנס צנענת מלד זה עד שמוגיעין זה לזה מלא שצליון ותחתון
 שנים שהן ארבעה. חלא האמלעי ארכו כנגד כל הכותל ומצריח מקלה הכותל עד קלהו ש"י והצריח
 התיכון צחוק הקרשים וגו'. שהעליונים והתחתונים היו להן עצמות הקרשים להכנס לחוכן. שתי עצמות
 לכל קרש משולשים צחוק עשר אמות של גובה הקרש. חלק אחד מן הצנענת העליונה ולמעלה וחלק
 ח"ד מן התחתונה ולמטה וכל חלק הוא רביע אורך הקרש (דהיינו אמות וחלי) ושני חלקים צ"ן
 צנענת. לצנענת (דהיינו ה' אמות) כדי שיהיו כל הצנענות מכוונין (ל"ל מכוונות) זו כנגד זו. חלא לצריח
 התיכון אין עצמות חלא הקרשים נקודין צעצין והוא נכנס בהן דרך הנקבים שהם מכוונין זה מול
 זה והו שאמר צחוק הקרשים. הצריחים העליונים והתחתונים שנלפין ושצדולם אורך כל א' ע"י אמה
 והתיכון ארכו ל' אמה והו מן הקלה אל הקלה מן הוחרח ועד המערב. וה' צריחים שצנענר אורך
 העליונים והתחתונים ו' אמות והתיכון ארכו י"ע כנגד רחב ה' קרשים. וכך היא מפורשת במלאכת

שני אדני בסף. מלמעלה ראשיתן מצופין זהב ונתונים בתוך טבעות של זהב. ושלש בריחין היו להן משולשין בתוך י" אמות. ואחד מבריה מן הקצה אל הקצה ארכו ל' אמות נתון מזרח ומערב ושני בריחים שמבחוץ מבאן ומכאן ט"ו אמה אורכו. ובי טבעות לכל קרש וקרש ונתונין (לרוחבו) [לאורכו] של קרש חצי חלק מבאן [וחצי חלק מבאן] וחלק באמצע. נמצא בין טבעת לטבעת בכל הקרשים מידה שוה. ושפופרת של קנה והלב [היתה בין טבעת לטבעת והבריה נכנס בהן. וקרשים מצופין זהב (והקרשים) [והבריהם] מעצי שמים נכנסין בשפופרת וטבעות. נמצאו כולן מציפין שנאמר ואת הקרשים צפה ונוי (שמות ל"ו ל"ד) והבריה התיכון מובלע בתוך הקרשים מראש ועד סוף לא נראה לא מבפנים ולא מבחוץ. וכמעשה הקרשים הדרומים כך הצפונים. ושמונה קרשים במערב ששה כנגד חללו של אהל ושתיים כנגד זיוותיו:

יריעות התחתונות היו תבלת וארגמן ותולעת שני אורך (על) (כל) אחת עשרים ושמונה אמות ורחבה ארבע אמות חמשה במזרח וחמשה במערב. רחב של סדר וסדר עשרים

המשכן. דקדק בלשונו ולא אמר כך שניו צמלכת המשכן כדלעיל צמורה (כ"ה ל"ה). ולעיל מזה צענין הקרשים אמר כך שניה צמורה ועשה קר הקרשים צמלכת המשכן. לפי שלא הביא הצרייחא דמלכת המשכן פ"ח בלשונה חלל הוסיף דברים וצרייחא שלפנינו ע"כ קחם חת לשונו. שהרי צי הצרייחות צמלכת המשכן הם עקוקים. ול"ל לפנינו ונתונין לאורכו של קרש (והשיצו לרצו הטעה לזית רענן ע"י"ש). ונה שחמר חלי חלק מכלן וכו'. קבנון הלשון מוכיח ש"ל וחלי חלק מכלן וכו'. ומנה שחמר וחלק צמלע מוכח שהוא כוונה מדברי רש"י דלרש"י שני חלקים צין טבעת לטבעת. ופחדו של דבר הוא דהא דאמר משולשין צתוך י" אמות אינו דוקא דאמה אחת משוקעת צדדים ואין הקרש י" אמות חלל עם ידויו. ועשתה הקרש ט"ו אמות והצרייחין משולשין צאלו הטי אמות שחלקם לבי חלקים וצבל חלק ג' אמות. וצבל ג' אמות הצריח צמלית שחמר חלי חלק מכלן ומכלן. והנה הטבעות הם צחלקי העליון והתחתון חבל צחלק האמצעי היינו צבי אמות האמצעות לא היתה טבעת צמחוקן הצריח התיכון עוצר. אונס כונה רוח הצריחים לוכלים מהג' אמות לא היחפרש צצרייחא. ונה שחמר ושפופרת של קנה זהב (כל"ל) היתה צין טבעת לטבעת וכו'. כל"ל צין טבעת שצקרת זה לטבעת שצקרת הקמוך לו. וכשם שהצריח מחצר את הקרשים כך השפופרת מחצרת הקרשים צין טבעת לטבעת. והצריחים מעלי שטים כל"ל וכ"ה צזית רענן. וחפס צמקרא צפי ויקהל לפי ששם וסיים וי"ף את הצריחים זהב ולא אמר ואת הצריחים לפי זהב ושמוע יותר שעל די הצמים לצריחים היו מלופין זהב. והה טועה ג"כ מלשון רש"י שיקוד דבריו ע"פי צרייחא דמלכת המשכן. וז"ל רש"י ולפי' את הצריחים זהב לא שהיה הזהב מדובק על הצריחים שאין עליהם שום ליפוי חלל צקרת היה קוצע כוונן צי פיזת של זהב כמין צי סדקי קנה חלול וקוצען חלל הטבעות לכאן ולכאן ארכן ממלח את רחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנו לכאן והצריח ככנס לחוכו וממנו לטבעת ומן הטבעת לפי השני כמלחו הצרייחין מלופין זהב כשהן מחוצין צקרתים וכו'. אונס לא נחפרש צלחה דרך נקצו הפיות צקרת. ולצרייחא שלפנינו היתה השפופרת אחוזה מן הטבעות. ולרש"י היתה הצריח ממלח כל רחב הקרשים הקילונים. ולצרייחא שלפנינו לא היה ממלח רק מהטבעת הקילונה עד הטבעת הקילונה:

יריעות התחתונות וכו' לשון רש"י ע"ה"ת (כ"ו ה') היריעות ארכן כ"ח ורחבן ארבע. וכשחצר חוט יריעות יחד מלל רחבן כ" וכן החוצרת השנית. והמשכן ארכו שלשים מן המזרח למערב ש"ו וכו'. רחב המשכן מן הלשון לדרום עשר אמות ש"ו וכו'. מותן היריעות ארכן לרחבו של משכן. עשר אמות חלוציות לבג חלל רחב המשכן ואמה מכלן ואמה מכלן לעוצי ראשי הקרשים שעוציין אמה. כשתירו כ"ז אמה ח' ללפון וחי לדרום חכסות קומות הקרשים שגבהן עשר כמלחו שתי אמות התחתונות מנוכות. רחבן של יריעות ארבעים אמה כשהן מחוצרות עשרים אמה לחוצרת. שלשים מהן לבג חלל המשכן לאורכו. ואמה כנגד עוצי ראשי הקרשים שצמערב ואמה לכסות עוצי העמודים שצמזרח שלל היו קרשים צמזרח חלל ה' עמודים וכו'. כשתירו ח' אמות החלויין על אחורי המשכן שצמערב ושתי אמות התחתונות מנוכות. זו מלחתי צצרייחא דמקבת ודוה. דקדק בלשונו לומר זו מלחתי וכו' ולא אמר כך היא שניה צמקי ודוה לפי שאינו מעתיקה בלשונה. ואח"כ הביא רש"י מנמרח דענת שטי אמות היו חלוצות אחורי המשכן. ואמר והכחונ צפרשה זו מקייענו ונתת את הפרכת תחת הקרקיס ואם כדברי הצרייחא היתה מללחת פרובת משובה מן הקרקיס ולמערב אמה. ופחה חבל לצלוחן של דברים שלפנינו. אורך כל אחת וכו'. כל"ל וכן הגיה צזית רענן. רחב של סדר וסדר וכו' היינו של כל חוצרת וחוצרת. עשרים אמה מניעות עד חלי האהל. ככו' עד מקום שחולה את האהל שהיא כ" אמה. ואמר

העתקה מהילקוט סוף פי' פקודי המתחיל ברמז תי"ז

אמה מגיעות עד חצי האהל. המשים לולאות תכלת בכל אחת ואחת לחברו. וכן בסדר חמש יריעות האהל. נמצאו (עשרים) [שנים] סדרים אורכן ארבעים אמה (ורחבן עשרים) [צא מהן שלשים אמות] בתללו של אהל ואמה עובי הקרשים (שבמזרח) [שבמערב] ואמה (במערב) [במזרח] נמצאו שלשים ושתיים אמה. נשתירו שמנה אמה לכסות את הקרשים שבמערב: ורחבן היה עשרים ושמנה אמות. צא מהן עשר אמות חללו של אהל ושתיים אמות עובי הקרשים שבצפון ושבדרום הרי שנים עשר אמה. נשתירו (תשעה) [שמנה] אמות מכאן (וחשעה) [ושמנה] אמות מכאן לכסות הקרשים שבצפון ושבדרום:

מעשה היריעות תכלת וארנמן ותולעת שני ושש משור. והחוט כפול ארבע ר' יוסי אומר (ו) חוט של זהב היה יתר בהם שנאמר וירקעו את פחי הזהב ונו' (שמות ל"ט ג'): מעשה חושב (שם כ"ו א') היה רבני' [נחמן] [נחמיה] אומר מעשה חושב שני פרצופין שני דמויות אחד מכאן ואחד מכאן. ומעשה רוקם דמות אחד פרצוף אחד:

יריעות אחרות היו למעלה מהן עשויות מנוצה של עזים. אחד עשר יריעות שני סדרים. סדר אחד של חמשה במערב ושל ששה במזרח. אורך שני סדרים ארבע וארבעים אמות כנגד (רחבן) [ארבן] של יריעות של מטה ורחבן שלשים אמה כנגד (ארבן) [רחבן] של

חמשים לולאות בכל אחת ואחת לחצן וכו'. כל' צבל יריעה ויריעה. ודעת השונה הזה שונה שלאור חמש היריעות תהיין חצרות אשה אל אחותה וגו' דבר למד ונקטו שחיצון ג"כ צלולאות תכלת חבל לא צקרק' זהב חלל קטורין זו צו. חבל רש"י פי' תופרן צנוח' זו צלד זו חוט לצד וחוט לצד. ולאור וכן צקד חוט יריעות האהל. היינו של חוצרת וחוצרת חלל שהם צלולאות תכלת וקרק' זהב. ונללו שנים סדרים וכו'. היית רענן הגיה צ' קדרים. ודעתו שנתחלק לחזה מעתיק צ"ח צ"ף. אורכן וי' חונה. רש"י כתב רחנן של יריעות וי' חמה כשהן מחוצרות היינו בהקפה על היריעות לצד לצד. חונם לפי שבכללם הם וי' חמה יתכן יותר לומר אורכן וי' וכ"ח הם רחנן. וחלות ורחנן עשרים. ודאי שאין חלל שיצוט וצפיח מדבר ורחנן. ומה שהגהתי לא חנן שלשים חונות. קיפח מוכיח ברש"י שכל' ומה שהגהתי עובי הקרשים שבמערב וכו' הוא מהכרח הענין. והיית רענן כתב הקרשים פי' העמודים. ומה"ל הלוי כתב של"ל העמודים. חבל ע"צ הענין מוכיח שנתחלה מדבר על הקרשים שבמערב ולא"כ על החמה שבמזרח שאין שם חלל עמודים. ורש"י חמה לבקוט עובי העמודים שבמזרח שלא היו קרשים במזרח וכו' כך למד ונלשון הצרייתח' שאננה חונה. ולכך חנר זו וחלתי וכו' כמו שכתבתי. וצ"ח חנני מדבר תחלה מן המערב ולא"כ מן המזרח. ושיפח דל"שחל חגיגתי' לחזה מעתיק לדבר תחלה מן המזרח ולא"כ מן המערב. ומה שאנר נשתירו שונה וכו'. כן הגיה צ"ח רענן. והוחצוין צפיסקא זו ימלא ההכרח לחלו ההגהות ושכל'ל:

מעשה היריעות וכו'. עיי' צרייתח' דמלכת המשכן פי'. ועיי' רש"י עה"ח צפקוק וירקעו (ל"ט ג') ולצדי ר' יוסי לא נודע לי דוגמא. ורש"י מעשה חשב וכו' הוא צרייתח' דמלכת המשכן פי' וכל' רבי נחמיה כמו שהוא שם. חבל רב נחמן אמורא צבל היה:

יריעות אחרות וכו'. כנגד ארכן וכו' כנגד רחנן. כך הגהתי כמו שכתבתי לעיל שבכלל החנין הגדול הוא האורך והמנין הקטן היא החוטב. והגהתי של מטה מחוצרות צקרק' זהב. כפי הכרח הענין. ומה שאנר והיו נתונות כנגד שליטו של חבל שבנגדו וכו' פירש צ"ח רענן על קרק' נחשת. וכל' וק"ל דהאי דכתב צקרא ונתת הפרכת תחת הקרשים היינו תחת הקרשים שציריעות העליונות. דק"ל היריעה העולה ציריעות העליונות היה נוכח חמה מוננה על עמודי מזרח וגו' חונות תלוי לוננה. נמלא עוד וי' חמה כי חמה עד הפרוכת והיה מונח תחת הקרשים. ועוד וי' חונות עד קרשים שבמערב ועובי הקרשים חמה וי' חונות תלויות לחורי המשכן. ורבי יוסי פליג דח"י יריעה הייתה כפולה לפני המשכן ולחף הוא ק"ל שאננה מוננה היה נוכח עמודי המזרח שהרי חנר צ' חונות היו תלויות לחורי המשכן. וכ"ה לעיל צהדיח צפ' תרונה דת"ק ק"ל היריעה ח' היה מול פני האהל (כיון צה למה שהעתיק שם הילקוט וצרייתח' דמלכת המשכן. ועיי' פי' ג') ולא"כ ל"ט על רש"י חל כתב צפ' תרונה שאם כדצרי הצרייתח' הזאת הייתה פרוכת מוכה מן הקרשים חונה ולא ראה צרייתח' זו דק"ל דקאי איריעות העליונות ע"כ. חבל לצי מהקס דצד שהלשון והיו נתונות וכו' משועב דלכולהו קאי על קרק' נחשת ועל קרק' הזהב. ועיי' מה שכתבתי צרייתח' דמלכת המשכן שם. ומה שהגהתי שתי חונות כל' צל"ה. וצ"ח עה"ח צפקוק חל מול פני האהל (כ"ו ע"י) חלי רחבה היה תלוי וכפול על המשך שבמזרח כנגד הפתח דוננה לכלה לוננה המוכסה צלעיק על פניה. וצ"ח יה"י קרוח על

מטה. [של מטה] מחוברות בקרסי זהב ושל מעלה מחוברות בקרסי נחשת לחבר את האהל להיות אחד. והיו נתונות כנגד שלישו של אהל שבגדרו הפרכת פרוסה למטה. רבי יוסי אומר כנגד הקרשים היתה כפולה. נמצאו שם (שני) [שתי] אמות יתירות הן היו עודפות על היריעות של תכלת מן המזרח ועד המערב שנאמר יהיה סרוח (שם כ"ו י"ג) מכאן אתה למד דרך ארץ שיהא אדם חס על היפה:

ועשית מכסה לאהל (שם שם י"ד) מכסה (אחר) [אחד] מכסה את כל האהל משולש מן הצפון מן הדרום מן המערב. רבי נחמיה אומר כמין מסיפסין היו עשויות. רבי יהודה אומר מלמטה עורות אלים מאדמים ומלמעלה עורות חחשים:

כיצד היתה מדתן. צפון ודרום ארכו שלשים אמה. עשר על עשר שבמערב היה בית קודש הקדשים. הוא מקומו של ארון. פרוכת היתה בסוף עשר אמות חולקת את הבית עשר אמות לפניו ועשרים לחוץ. והיתה פרוסה תחת (הקרשים) [הקרסים] שביריעות. וחוף למטה עשרים על עשר. מוכת הזהב היה נתון בסוף עשר אמות חולק את הבית עשר למזרח ועשר למערב חמש לצפון וחמש לדרום. המנורה והשלחן היו לפניו מן המזרח המנורה בדרום והשלחן בצפון. חמש אמות בין המנורה לשלחן. שתי אמות ומחצה מן הקרשים שבדרום למנורה זכן מן הקרשים שבצפון לשלחן. וחמש אמות ממקומו לפרכת וחמש אמות ממקומו למזבח. ופתחו של היכל היה במזרח ולא היו שם קרשים אלא עמודים. עובי כל אחד ואחד היה אמה על אמה. מצופין (כסף) [זהב] וארניהם (כסף) [נחשת] ומסך היה פרוס עליהם כנגד הפרכת של פנים. ומקום הקרשים שעומדים שבדרום ושבצפון ובמערב היה רוחב אמה ולא היה ממדת האהל:

כדי הושכן (שם י"ג) לצפון ולדרום כונו שפירשתי לנעלה לנדה תורה דרך חץ שיהא אדם חס על היפה. ונוקול הדברים האחרונים הוא לפניו צרייתא זו חציפי שרשיי אינו מזכירה. חונס לדבריו הראשונים נעלם ונחט הנוקול:

ועשית מכסה וכו'. כ"ה דפוס סאלוניקי וצילקוט צדינו נכסה את האהל משולש (ול"ג כ"ג) וכו' ולנעלה עורות חחשים. ואלו נולח וקיספין מדפס בגליון פ"י כותל חלול מלחה חלונות. ועיי' צערוך ערך וקיספס הדוגמאות בגמרא. וצרייתא דנלחבת הושכן פ"ג הנוסחא פספסין ועיי' ו"ט שם. וכנראה ג' טעות כאן ודעת ח"ק שמכסה את כל האהל. וציחור הדברים הוא כונו שכתב צעל חבנות הושכן דף ה' ע"ג וז"ל ולדעת מי שאונור שעורות חלים ואלדונים ועורות חחשים היו ג"כ מכסים הקרשים כנזכר צוודרש שהוצא ונוערב צוודחי היו להם יתירות ומיתרים. וליריעות תכלת וגם ליריעות עזים לא היה לריך לשונרם ונהרות. ונחשנת הושכן כראה צפירות שעורות חלים ותחשים לא היו כ"א לגג לעליה בדעת רש"י. אלל מלחתי צקפר שהוצא ונעדני (רוכו) [רוצו] לבון צרייתא וכו' שהרומ"צם הצרו שקוצר שגם הכותלים היו נחוסים בעורות חלים ותחשים. וכפל דבריו שם ו' ע"ג דז"ל וכן מלחתי צקפר שהוצא ונעדני וז"ל הרי ד' כיסויין לנעלה וכו' וכן צכחלי הושכן היו קרשים נולופים זהב ועליהם ארבע כיסויין יריעות תכלת ויריעות עזים ועורות חלים ועורות חחשים. ונעל ונעשה חושב העתיקו ובחצ עזיו וחפשי שזו היא דעת הח"ק דונק' מלות דגרכין החס ועשית נכסה לאהל נכסה אחד נכסה את כל האהל משולש וכו'. ויהיה פירושו דק"ל שלל היה כי חס נכסה אחד ויורד ונכסה חף הקרשים שזון השלשה לדדים דווקא ולא היה עודף עליהם כלל ולפי"ז היה חקר הזיות וכו' שיש לו שלש קרנות ולהכי קאנור משולש מן הצפון וזון הדרום וזון המערב. ועעס הזיות כך נשונה משאר היריעות י"ל נשום דבלאו הכי היו הזיות ונתקלקלות בקיפולן על הזיות של עור הנועמיד. הקמט משל"כ היריעות שהיו נעשה חורג שאינם נתקלקלים צמה שנתקבלים צויות וכו'. ונ"ש ר' נחמיה אומר וכו' בלי ספק שהלשון מקובע ולא אישתיירו אלל סוף דבריו ועיקרם צצרייתא דנלחבת הושכן פ"ג עיי"ש. וכן נ"ש ר"ח מלמטה עורות חלים וכו' הוא ג"כ שם עיי"ש והדברים מצוהרין: כיצד היתה מדתן וכו'. כולל פיקקא צרש"י עה"ת (כ"ו ל"א ול"ה) וצצרייתא דנלחבת הושכן פ"ד. והנוספרים חונס ושתי צילקוט חונסה ושני והגהתים. ונ"ש פרוסה תחת הקרשים. כל"ל והגיה צזית רענן. והגהתי נולופין זהב ולדניהם נחשת. שכך הוא צווקרל ועשית לונסך חונסה ענוודי שטים ולפית אותם זהב וזיהם זהב וילקת להם חונסה לדני נחשת (שם ל"ז). ואלדני כקף היו צפנים דכתיב ונתתה אותה על ארבעה ענוודי שטים נולופים זהב וזיהם זהב על ארבעה לדני כקף (שם ל"ז) וז"ל נתתה על מי שקדמוני שלל הגיהו:

העתקה מהילקוט סוף פ' פקודי המתחיל ברמז תי"ז

רבי נחמיה אומר כל הקרשים מכפנים ומבחוץ היו מצופין זהב. והברית התיכון המובלע בתוך הללן של קרשים מובלע בתוך שפופרת של זהב שאורך כל אחת ואחת אמה ומחצה נתונה בתוך חללו של קרש. והברית התיכון מובלע בהן מן הקצה אל הקצה: ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה ב') י"א דבר נדבת המשכן ס"י לדבר אחד עשר יום מחרב (דברים א' ב'). כשבא משה להוכיח על מעשה העגל אמר לו הקב"ה ודי זהב (שם שם א') בפרו באחד עשר דבר שהתנדבו למלאכת המשכן לפיכך היו סובבין את הר שעיר שמנה ושלישים שנה. ונסב את הר שעיר ימים רבים (שם ב' א'):

נתנדבו זהב תשע ועשרים ככרים שבעה מאות ושלישים שקלים. ממנו עשו את הארון ואת הכפורת ואת הכרובים. ואת המנורה וכל כליה. שלחן וכליו. וצפו את המזבח ועשו את כל כליו זהב. קיצצו ממנו לעשות לפרכת. וצפו את הקרשים ובריחיהן. ועשו הטבעות והקרשים של יריעות התחתונות:

וכסף פקודי העדה מאת ככר ואלף ושבע מאות וחמשה ושבעים שקל בשקל הקדש (שם ל"ח כ"ה) חשבונות מאה בני אדם מחצית השקל הרי חמשים סלעים. ס' פעמים מאה מאה הרי ששת אלפים. נמצאת אומר ששת אלפים לככר ששים רבוא במאה ככר. נעשה בהן אדני המשכן. מאת אדנים למאת הככר ככר לארון (שם שם כ"ז) חשבון ארבעים בצפון וארבעים בדרום (ארבעה) [ששה] עשר למערב ארבעה במזרח. שבצפון [שב]דרום [ו]שבמערב היו רצופות שנים לכל קרש. ושבמזרח לא היו רצופות אלא (שבעה) [ארבעה] עמודי שטים סדורים בתוך עשר אמות כפתחו של היכל נתונים על ארבעה אדני כסף ופרוכת פרוכה עליהן. הרי מן חשבון מאת הככר נשאר [ו] אלף וי' מאות וחמשה ושבעים שקל מהן עשה וי' העמודים וציפה ראשיהן וחשק אותם:

ונחשת התנופה שבעים ככר ואלפים וארבע מאות שקל (שם כ"ט) (מהו) [מהן] עשה קרסי יריעות העזים וצפה עמודי החצר ועשה אדני עמודי החצר [ואדני פתח ההיכל ואדני שער החצר] ויחידות המשכן והחצר ומזבח הנחשת [ומככר הנחשת] אשר לו וכל כליו וכיור ובני: כתיב והלויים יחנו סביב (במדבר א' נ"ג). כיצד היתה חנייתן. בפסיקא אחת של ארבעה אלפים אמה היו חונין ומקיפין את המשכן מכל רוח. משה ואהרן ובניו במזרח הם ובניהם וכל אשר להם על פני כל מזרח אהל מועד. הבאר היתה בפתח החצר סמוכה לאהל:

ר' נחמיה אומר וכו'. כ"ל וכן הגיה ונהירח הלוי וצילקוט צצצצ רב נחמן. ועיי' צצצצצ לחלכת הושכן פ"ח:

ויקחו לי תרומה וכו'. ובתצ הדת רענן דלח קחצי כחן חלח ונה שלריך לנשכן עלונו לחצוקי שון למאור וצמתיס. ובתצ עוד ולע"ג שהול מבזרת הורגלים וי"ו צעגל עלה צנחצצה רק שלח כחונלח קחתס. ומ"ל דמלת כפרו ונלשון כפרה וליוו מלשון כפירה. וצקפרי דצריס פי"ח ח' צד"ה ודי זהב ר' צנחה חונר עצדו ישראל לע"ז הרי הם חייבים בליה יצוא זהב ונשכן ויכפר על זהב עגל. דהיינו שלח תהיה צהס כלייה חלח יקצנו עונס גלות:

נתנדבו זהב וכו'. כ"ל וכן הגיה צית רענן וצילקוט כחוצ צצצצצ נתנדבו זהב ככרייס. ונקרח חלח ויהי זהב התנופה תשע ועשרים ככר וצצצ ונאות ושלישים שקל צשקל הקדש (ל"ח כ"ד) ועיי' רש"י שם:

וכסף פקודי העדה מאת ככר כ"ה צילקוט והשלמותי הנוקרח. ס' פעמים מאה ונחה. כ"ה צדצס קאלוניקי וצילקוט שלפנינו ליחל למלת מלה צי. והדת רענן הגיה חלח שכחצצצ גס הוא וע"כ דצרו כחידה. ופי' הדת רענן ששת חלפ"ס חלחי שקלים והס ככר ועיי' צרש"י עה"ת. וההגהות ששה צשר. חרצעה עמודי שטים עשה הדת רענן. ושאר ההגהות עשיתי ח"י כפי הכרח קננון הלשון: ונחשת התנופה שבעים ככר כ"ה צילקוט והשלמותי הנוקרח. ומה שהגהתי הוא ע"פ הכרח הנוקרחות ונשוננו להועתיק ונפני מלות הדוונות דוק ותשכח:

בתיב והלויים יחנו וכו'. צפסיקיא. צית רענן בפסיקיא פי' כחגורה רחבה. ונוקרח נכונה היא. ועיי' צערך ערך פסיקיא. ולפי שלח כחצ כ"ל הנחתי הנוקרח בנוו שהיא: חונר. היו ח"צ עמודים על הצלח וכו'. צית רענן ח"צ עמודים וכו' כ"ל שהייצ נשיחיס עמדו על"הצאר וחונרו שירה ועיי' עיי"ה קרח צלח חצרוה שריס וכו' וכ"ה לקנון ע"ש. ונהירח הלוי הגיה ח"צ נשיחיס עמודים. ובתצ צהערה כן הגיה הצ"ר וכ"ה נכון ותחת עמודים ל"ל עמודים. וצצ"ר שלפני ליחל למלת נשיחיס. ולי

של משה והיא היתה מודיעה לכל המחנות היאך יחנו. כיצד כיון שעמדו קלעי החצר היו י"ב עמודים על הבאר ואומרים שירה שנאמר באר הפרוה שרים (במדבר כ"א י"ח) והיו מימי הבאר יוצאין ונעשים נהרים נהרים. נהר אחד יוצא ומקיף את מחנה שכניה ומאותו נהר יוצאין ארבע נהרות בדי' זווית החצר כל אחד ואחד הולך לבסוף משמש כ' רוחות דרום ומזרח ויוצא אל מחנה ישראל. עבר מחנה הלויים היו מתערבין נהרים זה לזה ומקיפין את כל מחנה הלויים ומהלכין בין משפחה למשפחה ונראין טבליות טבליות מקיפין את מחנה השכינה. ונהר גדול מקיף את כל מחנה ישראל מבחוץ ונעשין נהרים נהרים בין כל שבט ושבט. והיו הנדרות מודיעין בין כל אחת ואחת גבולין ואין אחד צריך לחברו. ולא תאמר שמא (בטילות) (בטילות) המים אלא (מגדילין) (מגדילין) להם כל מיני מערנים מעין העולם הבא שנאמר שלחך פרדם רמונים וגי' נרד וכרבים וגי' (שה' ש' ד' י"ג ו"ד). ועכשיו מחנות מחנות מזרח ומערב צפון ודרום. כל מחנה ומחנה ארבע אלפים אמה. משה אהרן [ו]בניו במורה בני קדת בדרום בני טרשון במערב בני מררי בצפון. כל אחד ואחד מהן על פני מאה באמה ועוד ארבע אלפים מכל רוח ורוח כך היה מקומן. נמצא מקומן של לויים מאחד בשמנה במקומן של שבטים. ובהמתו היכן היתה.

נראה שאין לרץ כלן להגהה ד"צ עמודים הם כמו דוכן למעמד הלויים. והיו י"ב עמודים מוכנין ל"ב נשיאים לעמוד עליהם לשירה. שלדעת זה הדורש היו אומרים שירת הנזיר צכל עת שהעמידו קלעי החצר. והיו מימי הנזיר יולחין ונעשים נהרים נהרים וכו'. ואח"כ נסדר חלו הנהרים שנהר אחד מקיף מחנה שכניה ונהר א' מקיף מחנה לוי' ונהר ב' מקיף את מחנה ישראל ונעשים נהרים צין כל שבט ושבט. ורשי' צהלים ע"פ צ"ו ויורד כנהרות מים כתב. שהיו נחלקין מן הנזיר והנשיאים היו עושין שרעוט צמשענותם והמים נמשכים אחריהם לכל חמיית שבט ושבט כענין שנאמר צמחוקק צמשענותם כמו שפורש צלצעים ותשע מדות. וחלוקי חגדות הם שדברי המחנה שלפנינו אינן מסכימין עם הצרייתח דמיני מדות. אמנם דוגמת הצרייתח דמיני מדות היא צמוספתח דקובה פ"ג. וכך היתה הנזיר שהיתה עם ישראל צמדצר דומה לטלע מלא בצרה מפרפרת (צ"ו ערפורט מפקפכת) ועולה כמפי הפך הזה עולה עמהן להרים ויורדת (שם ויורד) עמהן לבחירת. מקום שישראל שורין היא שורה כענין צמקום גזיהה (שם ליתנייהו לצי מלות חלו) כנגד פתחו של חלל מועד. נשיאי ישראל צלחין וסוצבין (שם. ישראל סוצבין) אותה צמקלותיהן ואומרים עליה את השירה עלי צלח (שם. שנאמר עלי צלח) ענו לה עלי צלח והמים (שם. ע"ה לה המים) מצעצעין ועולין כעמוד למעלה וכל אחת ואחת (שם. אחד ואחד) מושך צמקלו איש לשבטו ואיש למשפחתו ש"ה צלח חפרוה שרים. וגם היא סוצבת (שם. חפרוה שרים כרוה מדיצי העם צמחוקק צמשענותם ומחנה נחליחל ומחליחל צמות ומצמות הביא וגו' סוצבת) את כל מחנה ישראל (שם. צכל מחנה ה') ומסקה את כל השימון (שם. ומסקה על פני השימון) והיא נעשית נחלים ש"ה נחלים ישטפוס (שם. נחלים גדולים ש"ה נחלים ישטי) הן יושבים צליסקפאות (שם. והן יושבין צליסקפאות) וצלחין זה חלל זה ש"ה הלכו צליות נהר. העולה דרך ימין עולה (שם. יורד) דרך ימין העולה דרך שמאל עולה (שם. יורד) דרך שמאל בן מים מתחלין הימנה היא נעשית נחל גדול (שם. מה שמתחלין מוחנו נעשין נהר גדול) והולכין לים הגדול ומצליחין משם כל חמדת העולם ש"ה זה חרצעים שנה ה' חלהך עמך לח חסרת דבר. ובעלי הגדה הרחיבו זה הענין צמדצר רצה פ"ח ופ"ט ולשונם שם שהיו הנשיאים עומדים על גצה ומושבין צמנותיהן כל אחד ואחד לשבטו ולמשפחתו וכו'. וצילקוט פ' סקת העתיק דברי הנהרש. ואח"כ לאחר חיה מחמרים הוא כופל הדברים צמחוקק צמשענותם היו הנשיאים צלחין ועומדין על גצה ומושבין צמניהן כל אחד לשבטו. ולא נרמז מקורו. הארכתי צללה לפי שמוה"ר חלוי רוצה להעמיס דברי משנת מיני מדות צמחמר שלפנינו והם רחוקין זה מזה כרחוק מזרח ממערב. ומ"ש כל אחד ואחד הולך לצקוף משמש צ' רוחות דרום ומזרח וכו'. מוה"ר חלוי הגיה כל א' וא' הולך רוח אחד לצקוף וכו' חבל לח הועילנו צהגהתו לפשר הדברים ומדוחם כי סוף סוף חין פשר לחמרו לצקוף משמש צ' רוחב. דרום ומזרח וכו'. ונראה לעין שהמחמר מקוטע ומסר. ואנה נחפש ונחקר אחריו אחר שמקור חל הגדה זו (רוח חכ"ו) נעלם מחמנו ואין לחמו יודע מהיכן לקחה ר' שמעון הדרשן ושמה צילקוטו. כי גם את שמה לח הוגד לנו. אמר. ולא תאמר שמה צטילות המים חלל מגדילין וכו'. וכתב הזית רענן פ"ה שהיו כמו מי קילון שאין ימים. ואין הדברים מוצאים לי מה איכפת לנו שהמים עוצרים צטילון. חבל נשורה לנו ססחא הגונה צילקוט דפוס שאלוניקי רפ"ו שמה צטילות המים חלל מגדילין וכו'. וקרי למים שאינן מגדילין חרצעים מעיינות צטילות. אמר. ועכשיו מחנות מחנות וכו'. הלשון מגומגם ואין

העתקה מהילקוט סוף פי' פקודי המתחיל ברמז תי"ז

שנים עשר מיל על שנים עשר מיל היתה חנייתן. חשוב מחנה שכונה ומחנה לוייה ומחנה ישראל ובשאר זיוות של כל רוח היתה בהמתן רועה נגד חנייתן. והנהרות מקיפין מבפנים ומבחוץ וטציינין אותו טבליות טבליות מראש ועד סוף שיהא להם רשות להלך בשבת (לשבת) ולמשכן וממחנה למחנה. והענן פרום עליהם מבדיל בין לבין בהמתן שנאמר וענן ה' עליהם יומם (כמדבר י' ל"ד) ומזיו התכלת ה' הנהרות נראין כתכלת מצוירין כעין השחר והלבנה והחמה. האומות העולם רואין אותן לכמה מילין ומשבחין את הקב"ה מי זאת הנשקפה ונו' (שה"ש ו' י') פחדם ואימתם נופל על הכל שנאמר תפול עליהם אימחה ופחד ונו' (שמות ט"ו ט"ז):

למ מצוא לתקן המעוות. חמר. כל א' וא' מהן ע"פ מלה זלמה. פי' הית רענן כארך חלר הנשכן. חמר. שיהא להם רשות להלך צעצת לצצת וכו'. הגיה הז' להלך צעצת למשכן. וכחז שיהא להם רשות דנהר הו' כונו מחילה והו' עיר אחת. ועייש שהוא עושה המצצון ח'ך מקומן של לויים מחד צעצתה ומקומן של שצעים: ועוד עלי להעיר שצילקוט נמלא עוד רמז חכ"ז כולד היו הלויים משמרין וכו'. ובה הרמז העתיק הצי פרקים אחרונים מצרייחא דמלכח המשכן ועיכ לא העתקתיו: